

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zvukové vlastnosti projevů moderátorů vybraných televizních talk show

Sound properties of moderators' speeches in selected TV talk shows

Lucie Baptistová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vlčková

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: N ČJ-ZSV (7504T215, 7504T190)

Odevzdáním této diplomové práce na téma Zvukové vlastnosti projevů moderátorů vybraných televizních talk show potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 5. 4. 2021

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Janě Vlčkové, Ph.D. za všechny odborné připomínky, které mé práci věnovala. Též děkuji mé rodině a příteli za podporu během tohoto studijního období.

ABSTRAKT

Diplomová práce zkoumá zvukové vlastnosti promluv tří moderátorů z různých televizních talk show. Pomocí experimentální analýzy se snaží postihnout charakteristické rysy jejich promluv, především pak zkoumá jejich suprasegmentální stránku. Vybraní moderátoři pocházejí jak z veřejnoprávní, tak soukromé televize. První oddíl teoretické části představuje samotný žánr televizní talk show a jeho zastoupení na vybraných televizních stanicích, dále představuje mnohotvárnost českých talk show spolu s jednotlivými moderátory, jejichž promluvy budou předmětem analýzy, zkoumá funkci komunikace v médiích, stejně jako osobnost moderátora, a popisuje rysy veřejných mluvených projevů. V části věnující se jazyku a řeči je nejdříve představena lingvistická disciplína fonetika, na niž navazuje představení jednotlivých zvukových prostředků souvislé řeči současně s jejími vlastnostmi. Praktická část se zabývá projevem jednotlivých moderátorů, snaží se postihnout zvukovou stránku jejich projevu a posoudit, zda se v projevu každého z moderátorů dají nalézt určité charakteristické rysy (především v oblasti intonace, četnosti a funkčnosti pauz a mluvního tempa). Dále si všímá, zda se některé rysy mluvených talk show prolínají a jejich mluvené projevy mají něco společného i přes odlišnost jednotlivých talk show vzhledem k odlišným typům adresátů. Kromě postihnutí zvukových vlastností promluv moderátorů talk show je cílem práce též rozhodnout, které faktory mohou ovlivňovat jejich mluvený projev natolik, že se promítnou do zvukové realizace jejich promluv.

KLÍČOVÁ SLOVA

fonetika; intonace; média; osobní styl; pauzy; publikum; výslovnostní norma

ABSTRACT

The thesis investigates speech sound characteristics of three different television talk show hosts. Using the experimental analysis it tries to inspect all their typical attributes, especially the suprasegmental features of their speeches. The selected television hosts are both from public and commercial television stations. The first part of the theoretical section introduces the talk show television programming genre and specifies its broadcasting share among the observed television channels, next the diversity of Czech talk shows is introduced together with the individual hosts whose utterances will be analyzed, also the role of communication in mass media as well as the host journalist figure is presented, and the features of publicly spoken speeches are described. Within the part devoted to languages and speeches the linguistic discipline of phonetics is introduced followed by the individual continuous speech sound properties and their specific attributes. The practical section researches performance of the particular hosts and it specifically tries to deal with their sound aspects in order to evaluate whether some typical attributes can be found (primarily within the areas of intonation, pauzation and tempo). Further it observes whether some same sound attributes are shared among the talk show hosts despite the differences in talk shows themselves due to their different target audiences. Apart from defining the speech sound properties of the talk show hosts the goal of this thesis is also to decide which aspects may influence their discourse so much that they affect the utterances themselves.

KEYWORDS

audience; intonation; media; pauses; personal style; phonetics, pronunciation standard

Obsah

Úvod	8
1 Talk show	10
1.1 Obecně o žánru televizní talk show	10
1.2 Místo talk show v české televizi	11
1.3 Talk show vs. přátelské popovídání.....	13
1.3.1 Jan Kraus	13
1.3.2 Karel Šíp.....	15
1.3.3 Marek Eben.....	17
2 Média a komunikace.....	21
2.1 Média	21
2.2 Komunikace	22
2.2.1 Veřejná komunikace	23
2.2.2 Masová komunikace	23
2.2.3 Mediální komunikace	24
2.2.4 Přenosové modely komunikace	24
2.3 Osoba moderátora v prostředí mediální komunikace	25
2.3.1 Otázky kladené moderátorem.....	26
2.4 Adresát v prostředí mediální komunikace	27
3 Veřejný mluvený projev	29
3.1 Mediální dialog jako jeden z typů veřejného mluveného projevu.....	29
4 Jazyk, řeč a její zvukové složky	31
4.1 Fonetika	31
4.2 Zvuková stránka souvislé řeči.....	32
4.2.1 Členění souvislé řeči, její jednotlivé složky	32

4.3	Zvukové prostředky řeči	33
4.3.1	Prostředky dynamické	34
4.3.2	(Větná) melodie / intonace	35
4.3.3	Pauzy a frázování.....	39
4.3.4	Tempo.....	40
4.4	Výslovnost	41
4.5	Jazyk a jeho fungování v médiích.....	43
5	Experimentální analýza promluv moderátorů	46
5.1	Objektivní faktory	46
5.2	Subjektivní faktory	48
5.2.1	Začátek pořadu	48
5.2.2	Uvádění hosta	54
5.2.3	Zvukové vlastnosti kladení otázek	57
5.2.4	Reakce na hostovu repliku.....	66
5.2.5	Přízvuk/důraz.....	70
5.2.6	Intonace / melodie	73
5.2.7	Pauzy a frázování.....	81
5.2.8	Tempo.....	95
5.2.9	Výslovnost.....	99
5.2.10	Smích a jeho typy	106
5.2.11	Vybrané zvukové zvláštnosti jednotlivých mluvčích.....	110
	Porovnání užívání zvukových prostředků souvislé řeči u jednotlivých moderátorů.	112
5.3	112
5.3.1	Jan Kraus a talk show <i>Show Jana Krause</i>	113
5.3.2	Karel Šíp a talk show <i>Všechnopárty</i>	113

5.3.3	Marek Eben a talk show <i>Na Plovárně</i>	114
	Podobnosti a rozdíly ve zvukových projevech moderátorů	115
5.3.4	115
	Seznam použitých informačních zdrojů	121
	Literatura	121
	Internetové zdroje	123
	Seznam příloh	126

Úvod

Cílem této diplomové práce je popsat zvukové vlastnosti promluv moderátorů talk show vysílaných na různých televizních stanicích, tyto vlastnosti porovnat a pokusit se postihnout ty zvukové jevy, které mohou být spojeny s tím, že každá ze sledovaných talk show předpokládá odlišný typ adresáta. Současně si práce klade za cíl poukázat na faktory ovlivňující zvukovou stránku moderátorů typu talk show.

V první kapitole je představen samotný žánr talk show. V krátkosti jsou uvedeny charakteristické rysy tohoto žánru a jeho vznik. Následuje popis toho, jak si stojí žánr talk show v české televizi, přičemž uváděná data se vztahují k talk show vysílaným na televizních stanicích Prima, ČT1 a ČT art. Získaná data ukazující procentuální zastoupení tohoto žánru na sledovaných stanicích jsou též zpracována v samostatné tabulce. Dále jsou postupně představeni moderátoři, jejichž projevy budou předmětem výzkumu, a to Jan Kraus, Karel Šíp a Marek Eben. V tomto oddíle také uvádíme a zároveň porovnááme talk show, které posloužily při analyzování projevů v praktické části. Jde o pořady *Show Jana Krause*, *Všechnopárty* a *Na Plovárně*. Druhá kapitola se zabývá pojmy *média a komunikace*. V rámci oddílu *komunikace* jsou dále uvedeny její různé typy, a to *komunikace veřejná, mediální a masová*. Zároveň je zde také představena osoba moderátora, který zaujímá jak v médiích, tak v komunikaci podstatnou roli. V kapitole o moderátorovi též uvádíme typy otázek, které se mohou v rozhovorech objevit. Následuje představení osoby adresáta a specifikace toho, koho si lze pod tímto pojmem v prostředí mediální komunikace představit. Závěrečná část týkající se mediální teorie v propojení s komunikací je zakončena kapitolou o veřejném mluveném projevu, do kterého námi sledovaný žánr talk show spadá. Poslední kapitolu teoretické části zaujímá rozsáhlé téma jazyka, které je zúženo na jeho zvukovou složku, tedy řeč. V jednotlivých podkapitolách věnujících se zvukové stránce lidské řeči je nejdříve představena lingvistická disciplína fonetika. Dále uvádíme, jak lze lidskou řeč členit. Poté jsou podrobněji představeny jednotlivé zvukové prostředky řeči, které budou dále předmětem praktické části. Do části týkající se zvuku zahrnujeme i samostatnou kapitolu o výslovnosti, jelikož výslovnost považujeme u mluvčích též za podstatný zvukový rys.

Praktická část představuje experimentální analýzu, pomocí které byly u moderátorů sledovány zvukové prostředky souvislé řeči. Nejdříve jsou v této části představeny

objektivní a subjektivní faktory. Toto dělení volíme v závislosti na tom, zda se jedná o faktory vyplývající z pořadu samotného (v úvahu zde bereme místo natáčení, velikost auditoria a přítomnost, či naopak absenci publika), nebo o faktory subjektivní, které spíše vyplývají z osobnostních charakteristik samotných moderátorů. Následuje představení toho, jak každý z moderátorů svůj pořad uvádí a jakým způsobem vítá svého hosta. Poté je pozornost zaměřena na samotné zvukové prostředky, jež byly popsány v teoretické části, a to na přízvuk a důraz, intonaci, pauzy a frázování, tempo. Dále navíc uvádíme popis smíchu jednotlivých moderátorů, jelikož i tento zvuk považujeme za podstatnou složku jejich projevů. V závěru praktické části jsou postihnuty ty zvukové jevy, které považujeme u mluvčích za nejcharakterističtější. Současně popisujeme i ty jevy, které se u mluvčích i přes jistou odlišnost jednotlivých typů talk show dají vysledovat jako společné. Popis některých vybraných zvukových prostředků uváděných a rozebíraných v praktické části je navíc podpořen obrazovou složkou, na které vždy jednotlivé rysy demonstrujeme. Pro řečovou analýzu jsme zvolili program *Praat*; z tohoto programu pocházejí i zmíněné obrázky.

Závěrečná část této diplomové práce usouvztažňuje stránku mediální a jazykovou, jež byly předmětem teoretické části, se samotnou experimentální analýzou, pomocí které byly v praktické části zkoumány projevy moderátorů.

1 Talk show

1.1 Obecně o žánru televizní talk show

Talk show nebo také talkshow či talk-show¹ se doslova překládá jako mluvící ukázka, představení či jednoduše show. Ve *Slovníku žurnalistiky* se pod heslem talk show uvádí, že se jedná o „rozhlasový nebo televizní pořad, jehož součástí je interview s osobnostmi, které jsou předmětem obecného zájmu.“ (Halada 2017², s. 240). Reifová (2004) označuje talk show za „typ pořadu, v němž moderátor vede rozhovor ve studiu (zpravidla za přítomnosti publika) převážně se známými osobnostmi ze světa politiky, kultury, sportu.“ (Reifová 2004, s. 257). Tři hlavní rysy talk show definoval v roce 1991 Andrew Tolson: „1. tematický posun k osobnímu (v protikladu k institucionálnímu) a soukromému (v protikladu k veřejnému), 2. vtip (např. aktualizované využití lexikální polysémie) a humor (využití dvojsmyslu), 3. překročení žánrových norem a flirtování s nimi, spočívající např. v tom, že otázky může klást nejen moderátor, ale také host.“ (in Čmejrková 2011, s. 268–269).

Z hlediska žánru má talk show svůj původ v rozhlasové a televizní besedě, u té ale převládá vzdělávací a publicistické zaměření a pozvaní hosté bývají odborníky v problematice, jež je tématem besedy. Dramaturgie současných talk show se orientují především na atraktivitu a zábavný charakter pořadu (Halada 2017). Reifová (2004) také upozorňuje na to, že talk show není klasickým publicistickým pořadem v tom smyslu, že jeho úkolem ani snahou není osvětlit aktuální problém či poskytnout divákovi nové informace. Stěžejní je host a jeho exkluzivita. Hoffmannová (2013) si všímá především zábavní funkce talk show; rozhovory jsou vedeny tedy především za účelem pobavení publika. Za výrazný rys považuje také určitou míru asymetrie obou účastníků. Konkrétních rysů nabývá ale talk show až v jednotlivých pořadech, určitou podobu talk show pak velmi výrazně vtiskuje i její moderátor a to, na jakou skupinu diváků svůj pořad orientuje.

Alen Rubin poukazuje na skutečnost, že zábavní funkce médií obecně „reaguje na primární lidské potřeby a funguje jako obranný mechanismus před tlakem každodenní reality.“ (in Reifová 2004, s. 318.). Mediální zábava poskytuje tři základní formy rozptýlení:

¹ všechny tyto podoby uvádí Ústav pro jazyk český (www.prirucka.ujc.cas.cz)

² v případě citování slovníkového hesla bude práce citovat vždy celé dílo

díky mediální zábavě uvolňujeme nahromaděnou emocionální energii, dále nám umožňuje krátkodobý únik před každodenními problémy a také slouží ke krátkodobému utlumení pocitů nudy vyvolané rutinizací každodenních aktivit. Konzumenti v mediální zábavě také vidí možnost imaginární komunikace a projektivní identifikace s fiktivními postavami, respektive celebritami.

Především pro americké talk show, kde má tento žánr i svůj původ, je obvyklé, že si moderátor do rozhlasového či televizního studia zve známé a populární osobnosti (Halada 2017). Právě z oblasti populární kultury byli i hosté, které si do svého pořadu zval moderátor Edward Vincent Sullivan. Jeho americká talk show *The Ed Sullivan Show*, která se vysílala od 40. do 70. let 20. století, se považuje za jednu z nejstarších, a stala se tak průkopníkem v tomto žánru (Reifová 2004).

V běžném formátu televizní talk show probíhá mezi komunikujícími interview, tj. „cílená výměna otázek a odpovědí, obecně rozhovor“ (Halada 2017, s. 115), přičemž role v rozhovoru jsou jasně stanovené – tazatel a odpovídající, tzv. interviewovaná osoba, která by měla zaujmout recipienty. Interview v televizi může probíhat naživo (tzv. live) nebo může být předem natočené a sestříhané. Mimo televizní médium se interview vyskytuje též v rozhlase či se běžně používá jako žurnalistická metoda, jak získat informace (Halada 2017). Čmejrková (2011) si všimá proměny povahy samotného pojmu. Dříve smyslem interview bylo získat informaci, později se smyslem interview, rozhovoru nebo besedy stává hlavně sociální setkání „mající rituální charakter, který zasahuje i publikum.“ (Čmejrková 2011, s. 285). Ve své pozdější publikaci upozorňuje Čmejrková (2013) na to, že interview se v českém povědomí chápe a používá zpravidla pro rozhovory o politických tématech. V případě zábavného rozhovoru je dle ní vhodnější se držet samotného termínu talk show, který vyjadřuje spíše nezávazné popovídání.

1.2 Místo talk show v české televizi

Počet českých talk show se v průběhu let měnil. To, jak dlouho se jednotlivé televizní talk show udržely na českých televizních kanálech, bylo většinou ovlivněno ohlasy publika. Některé talk show bavily své diváky několik let (*Banánové rybičky*, *Krásný ztráty*), jiné měly kratší trvání (*Trumfy Miroslava Donutila*, *Koptashow*, *Na Pavlásku*). Naše práce se zaměřuje na promluvy moderátorů z talk show *Show Jana Krause* (Prima), *Všechnopárty* (ČT1) a *Na*

plovárně (ČT art). Pro úplnost uvedme i další talk show vysílané těmito stanicemi, které mají diváci v současnosti³ možnost sledovat: stanice Prima vysílá talk show *7 pádů Honzy Dědka*, ČT1 nabízí svým divákům reprízy již skončených talk show *Banánové rybičky* a *Na forbině TM* a ČT art vysílá talk show *Uchem jehly* a dvě hudební talk show *Doupě* a *Linka*.

Statistiku vysílání českých talk show, které aktuálně probíhají na námi sledovaných televizních stanicích, uvádíme v tabulce 1. Výsledná data vyplývají z týdne od 12. do 18. 10. 2020.

Tabulka 1

	Prima	ČT1	ČT art	celkem
vysílací čas za týden	168 h	168 h	70 h	406 h
z toho vysílací čas talk show	1 h 39 min	4 h 28 min	5 h 46 min	11 h 53 min
vyjádřeno v procentech	0,98 %	2,66 %	8,24 %	2,93 %

Největší procentuální zastoupení mají talk show na stanici ČT art, a to 8,24 %. Toto zjištění je ale potřeba přičíst skutečnosti, že v porovnání se dvěma ostatními stanicemi, které vysílají 24 hodin denně, zaujímá týdenní vysílací čas ČT art o 98 hodin méně. ČT art standardně vysílá každý den pouze od 20:00 do 6:00. Procentuální zastoupení talk show na ČT1 činí 2,66 %. Tento výsledek je ovlivněn tím, že ČT1 vysílá čtyřikrát týdně noční reprízy pořadu *Banánové rybičky*. Nejméně času pak zabírají talk show na TV Prima – pouze 1 hodinu a 39 minut z celkového týdenního vysílacího času. Poslední sloupec uvádí celkový čas, který zaujímají všechny výše zmiňované talk show vysílané v současnosti na sledovaných televizních stanicích za jeden týden. Z tabulky vyplývá, že z celkového vysílacího času stanic ČT1, ČT art a Prima zaujímají pořady typu talk show necelá tři procenta.

Sledované televizní stanice nabízejí kromě výše zmíněných talk show i mnohé další zábavní pořady. Česká televize vysílá zábavný cyklus *Kolo plné hvězd*, *Komici na jedničku* či *Zpátky se Sobotou*, zábavně-publicistický pořad *Gejzír*, zábavně-vzdělávací pořady *Kde*

³ data vycházející z týdne 12.–18. 10. 2020

domov můj?, *AZ-kvíz*, *Zázraky přírody*, *Tajemství těla* či *Zdravotní test národa* (www.ceskatelevize.cz). Zábavní pořady vysílá též televizní stanice Prima, například zábavnou show *Zlatá maska* či *Máme rádi Česko*. Podobným typem pořadu je také *Prima Partička*, ve které protagonisté baví diváky svými improvizacími skeči (www.prima.iprima.cz).⁴ Co se týče procentuálního zastoupení zábavních pořadů na televizních stanicích, Reifová (2004) uvádí, že podle různých studií tvoří zábavné obsahy více než tři čtvrtiny plochy televizního vysílání.

Zde bychom rádi uvedli, že četnost zábavních pořadů v českých televizích v rámci standardního vysílacího týdne se proměňuje. Karel Šíp v rozhovoru s Markem Ebenem z roku 2009 vzpomíná na doby, kdy byly zábavní pořady na programu téměř každý večer. Komerční televize dle jeho slov „*propadla pocitu, že je třeba národ ubavit.*“ Oslovování pro vedení zábavné talk show byli například i zpěváci, ne každému se ale v pořadu podařilo udržet humor. Za zábavu se tenkrát považovalo i něco, co zábavou ani nebylo (www.ceskatelevize.cz).

1.3 Talk show vs. přátelské popovídání

Dle Müllerové (2011) se od sebe jednotlivé zábavní pořady výrazně liší stylem, jakým moderátor vede se svým hostem dialog. Moderátorův styl bude souviset s jeho věkem, osobním založením či určitou chutí k maximálnímu odvázení. V následující části si postupně představíme moderátory, jejichž projevy budou předmětem naší analýzy: Jana Krause, Karla Šípa a Marka Ebena. Současně zde také popíšeme talk show, ve kterých moderátoři vystupují, a srovnáme charakteristické rysy těchto pořadů.

1.3.1 Jan Kraus

Jan Kraus je moderátor, herec a publicista. Kromě moderování *Show Jana Krause* moderoval také například talk show *Sauna* a *Další, prosím* (obojí TV Prima) a dvě soutěžní show *Česko Slovensko má talent* (TV Prima) a *Slovensko má talent* (TV JOJ Slovensko). Zahrál si v divadlech Na Zábradlí, Kalich a v Činoherním klubu (www.krausmagazin.cz). V současné době vystupuje v divadle Studio DVA v inscenacích *Šíleně smutná princezna*,

⁴ zábavní pořady vysílané na jiných českých televizních stanicích záměrně nezmiňujeme, neboť předmětem naší analýzy jsou pouze pořady stanic ČT art, ČT 1 a televize Prima

Saxana a Bond/Medea (www.studiodva.cz). Od svých šesti let dabuje. První hereckou roli ztvárnil ve filmu *Káťa a krokodýl* (www.fdb.cz). Koncem 60. let 20. století se objevil ve filmu *Spalovač mrtvol* nebo v seriálu *Záhada hlavolamu*. Dále obsazoval role především v komediích (*Jak utopit Dr. Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách, Krakonoš a lyžníci*) a v pohádkách (*Dívka na koštěti, Princ a chud'as, Jak se budí princezny*) (www.csfd.cz). Kromě filmu a divadla se několik let věnoval také podnikání (vedl vlastní firmu Ateliér Kraus) a působil jako daňový poradce. V roce 1995 uvedl v divadle Na Zábradlí svou divadelní hru *Nahniličko*. Jan Kraus se také objevuje na rádiu Frekvence 1 jako glosátor veřejného dění (www.fdb.cz). V roce 2018 vydal knihu *Můj osobní buzynes* (www.studiodva.cz).

Show Jana Krause

Show Jana Krause si diváci mohou naladit každou středu večer pět minut po půl desáté na televizi Prima. Tato přibližně hodinová talk show se vysílá od roku 2010 a za tu dobu ji navštívilo 1500 hostů. Natáčení probíhá v jednom z multifunkčních sálů Divadla Archa v budově Paláce Archa. Televize Prima prezentuje *Show Jana Krause* jako formát late night show a na jeho sledování diváky láká slovy: „*Můžete se těšit na zajímavé hosty a břitký humor pohotového i obávaného moderátora. Jan Kraus zůstane takový, jak ho znáte a jak jste si ho také oblíbili – autonomní a aktuální.*“ (www.prima.iprima.cz). *Show Jana Krause* navazuje na Krausův pořad *Uvolněte se, prosím* vysílaný ČT1 v letech 2004 až 2010 (www.ceskatelevize.cz).

Žánr talk show, jakým je *Show Jana Krause*, stále více upozaduje typ kultivovaných rozhovorů, které se svými hosty vede například Marek Eben v pořadu *Na Plovárně* (o něm viz níže). Hoffmannová (2013) si všímá, že obliba žánru talk show u českých diváků stoupá. Divák je v tomto modelu více baven, než informován; oba žánry se ale shodují ve funkci kontaktné. Moderátor talk show zaujímá spíše pozici klauna, v případě Jana Krause jde až o určitou exhibici a showmanství. Jan Kraus „*rozhodně neusiluje ve své komunikaci s pozvanými hosty o objektivnost a nestrannost, a už vůbec ne o věcnost a korektnost.*“

(Čmejrková⁵ 2013, s. 67). Oproti symetrickému postavení moderátora a hosta v případě pořadu *Na plovárně* jde u Jana Krause spíše o výslech; Jan Kraus se staví do pozice dominantní, nadřazené. Navíc Jan Kraus své hosty někdy dokonce ztrapňuje, manipuluje s nimi, nenechá je opustit téma hovoru, dokud vše není zodpovězeno, zároveň ale hostům často skáče do řeči. Co se týče jazykové úrovně, v projevech převažuje obecná čeština. *Show Jana Krause* cílí na publikum, které nevyhledává jazykovou vytríbenost, naopak uvítá dialogy založené na drsném humoru a kritice (Hoffmannová 2013). V projevu Jana Krause se objevují také tzv. otázky zpochybňovací, chytání za slovo a teatrální pauzy (Müllerová 2011). Jan Kraus v rozhovoru s Lucií Výbornou na Českém rozhlase uvedl, že otázky, které svým hostům pokládá, mu nikdo předem nepřipravuje, nepřipravuje si je ani on sám: „Žádný otázky si v rozhovoru psát nemůžete. (...) Rozhovor je královská disciplína; to se nepíše, to se rovnou mluví.“ (www.radiozurnal.rozhlas.cz).

1.3.2 Karel Šíp

Moderátor a textař Karel Šíp vystudoval dnes již zrušenou Střední průmyslovou filmovou školu v Čimelicích. Po maturitě začal pracovat v tehdejší Československé televizi jako asistent produkce. Založil kapelu Faraon, ve které hrál na baskytaru. Napsal stovky textů (k písním, k muzikálům) (www.ceskatelevize.cz). Věnuje se moderování především zábavních pořadů, uváděl ale také pořad pro pěvecké amatéry *Rozjezdy pro hvězdy*. V roce 1978 vznikl hudební pořad *Hitšaráda*, ve kterém spolu s Jaroslavem Uhlířem 10 let bavili publikum svými předem připravenými scénkami. Poprvé stanul před kamerou sám na TV Nova, kde uváděl talk show *Horoskopičiny*, později *Skopičiny* (www.fdb.cz). Zahrál si například v seriálech *Hospoda*, *Redakce* či *Škoda lásky*. V roce 2001 napsal knihu *Skopičiny mého života* (www.csfd.cz). Jeho nejnovější kniha z roku 2018 se nazývá *Karneval paměťových buněk*; jedná se o soubor fejetonů na různá témata, o kterých Karel Šíp rád debatuje se svými televizními hosty (www.databazeknih.cz). V současné době ho mohou televizní diváci vidat na obrazovkách České televize v pořadu *Všechnopárty*. Mimo jiné také jezdí s kolegou komikem Josefem Aloisem Náhlovským po republice a tímto zájezdovým

⁵ Čmejrková se v jiné své publikaci (*Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí* 2011) věnuje také vyjednávání identit mluvčích (vedení rozhovoru) v *Show Jana Krause* a v pořadu *Na plovárně*. Vzhledem k charakteru práce ale zmiňujeme pouze informace, které považujeme za stěžejní pro další bádání.

zábavným programem, ve kterém protagonisté předvádějí různé scénky a vyprávějí příběhy, si získává publikum v různých krajích (www.ceskatelevize.cz).

Všechnopárty

Premiérové díly talk show *Všechnopárty* vysílá ČT1 pravidelně každý pátek večer deset minut po půl desáté. Moderátor Karel Šíp své diváky v této přibližně hodinové show baví už od roku 2005; za tu dobu bylo natočeno 617 dílů⁶. Pořad se natáčí v divadle Semafor. Česká televize divákům slibuje pořad, ve kterém moderátor Karel Šíp „*S lehkostí a profesionálním nadhledem hovoří s umělci, sportovci a dalšími osobnostmi kulturního a společenského života. Jejich historky pak se zájmem glosuje a k dobru přidává i své osobní zkušenosti. Na jevišti divadla Semafor tak vzniká otevřená a přátelská atmosféra, ve které se cítí dobře jak diváci v sále, tak i doma u obrazovek České televize*“. Karel Šíp na svém pořadu oceňuje, že se díky němu setkal s mnoha úžasnými lidmi, které by jinak nepotkal. Na stránkách České televize přiznává, že ne s každým se mu podařilo navázat kontakt nebo vést debatu správným směrem, „*Nikdy však vinu nepřičítám hostům, ale sobě, protože jsem tam od toho, abych rozhovor vedl tak, aby se host cítil dobře a divák se nejen bavil, ale i něco dověděl*.“ Co se týče publika, přiznává, že jakmile diváci nejsou správně naladěni, je těžké si je získat. Dle něj svou roli také hraje obsazenost v sále. Lidé jsou na zábavu jinak naladěni, pokud cítí, že o show, na kterou vyrazili, je velký zájem a je vyprodáno. (www.ceskatelevize.cz).

Všechnopárty Karla Šípa stojí na pomezí talk show a partnerského rozhovoru. Karel Šíp se snaží být ve své talk show především „bavič“. Replikové výměny ve *Všechnopárty* mají určitou dynamiku – partneři si vzájemně skáčou do řeči, rychle reagují jeden na druhého. Přesto je ale atmosféra rozhovorů uvolněná a humor dobrosrdečný. Karel Šíp se zdržuje jakékoli nadřazenosti vůči hostům a pokud je zavede do choulostivé pozice, provádí to s dobrosrdečným humorem vyhýbaje se přitom jakýmkoli prostředkům manipulace. Jeho specifikem v porovnání s Janem Krausem je to, že se v některých případech staví vůči hostům do podřazené pozice. „*Úspěch jeho pořadu je zřejmě založen na tom, že je to jakási talk show „středního proudu“; taková přidělená pozice vyhovuje poměrně velké skupině diváků, kteří nepatří ani k extrémně náročným intelektuálům, ani netouží po drsném humoru,*

⁶ ke 24. 10. 2020

cynismu a agresivitě, ztrapňování a zesměšňování někdy bezbranných hostů.“ (Hoffmannová 2013, s. 143–144). Na rozdíl od Jana Krause, který si zve najednou hosty z různých oblastí, Karel Šíp svou talk show původně vedl tematicky. V dřívějších letech vždy postupně hovořil se třemi představiteli stejné profese, záliby, životní situace a dalších. Tématu se Šíp snažil držet a představoval ho divákům z různých úhlů pohledu, ve kterém snoubil informace, ale i zábavu (Hoffmannová 2013). Později od tematického zaměření jednoho večera moderátor upustil, jeho talk show je tak v současnosti, co se pozvaných osobností týče, více pestrá (www.ceskatelevize.cz). Hoffmannová (2013) si všímá i jazykového hlediska – moderátor dle ní používá spíše nespisovné výrazy. Müllerová (2011) dodává, že se objevují i vulgarismy nebo lechtivé dvojsmysly. Co se týče dialogu, časté je u Karla Šípa opakování hostovy výpovědi, ale s otázkovou intonací, ve které zaznívá navíc určité překvapení či ohromení zesílené koncovou pauzou.

Karel Šíp v rozhovoru pro Český rozhlas uvedl, že jeho dialogy ve *Všechnopárty* jsou čistou improvizací. Se svými hosty hovoří „spatrá“, rozhovory nejsou předem připravené. „*Je to svým způsobem dobrodružství, který mě udržuje pořád v takovém napětí a někdy ještě minutu před tou klapkou úvodní nevím, co se na tom jevišti odehraje.*“ Vyjadřoval se také ke způsobu pokládání otázek. Dle jeho slov je chyba, pokud je otázka delší než respondentova odpověď. Moderátor nemá přemýšlet za svého hosta a nabízet mu varianty odpovědí (www.dvojka.rozhlas.cz). O improvizaci se Karel Šíp zmínil též přímo v jednom z dílů pořadu *Všechnopárty*, kdy v reakci na svého hosta, kterému doporučoval, jak vést rozhovor, uvedl: „*Zásada číslo jedna: nesmíte mít připravený otázky.*“ (www.ceskatelevize.cz).

1.3.3 Marek Eben

Marek Eben je moderátor, herec a textař. Vystudoval Státní konzervatoř v oboru hudebně-dramatickém. Jako herec se proslavil zejména rolí Válečka v televizním seriálu *Kamarádi*, dále ho diváci mohli vidět také ve filmech *Kam doskáče ranní ptáče*, *Život a dílo skladatele Foltýna*, jako prince v pohádce *Princezna a půl království* a v mnohých dalších. Kromě moderování talk show *Na plovárně* také uváděl v letech 1993–2003 historickou soutěž *O poklad Anežky české*, od roku 1996 působí jako moderátor pořadu *Festivalové vteřiny*, který se vysílá v rámci Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech

a s Terezou Kostkovou pravidelně uvádí taneční show *StarDance... když hvězdy tančí*. Spolu se svými dvěma bratry vede hudební skupinu *Bratři Ebenové*. Mezi léty 1983–2002 byl členem pražského divadla Ypsilon (www.csfd.cz); nadále v něm hostuje v inscenacích *Praha stověžatá* a *Prodaná nevěsta, aneb Pojd' domů, ona brečí* (www.ypsilonka.cz). V současné době také vystupuje v představení *Koupila jsem husu, tak nevím...* v divadle Viola (www.divadloviola.cz). V roce 2020 Marku Ebenovi vyšla kniha sloupků a fejetonů s názvem *Myšlenky za volantem* (www.databazeknih.cz).

Marek Eben opakovaně vyhrál v anketě Týtý v kategoriích „bavič-moderátor zábavných pořadů“ a „moderátor publicistických pořadů“ (www.csfd.cz). V březnu 2020 mu byl také Pedagogickou fakultou Univerzity Hradec Králové udělen čestný titul *doctor honoris causa* za jeho mimořádný přínos českému jazyku a literatuře. Důvody udělení blíže popsal děkan PdF UHK František Vaniček: „*Marka Ebena považujeme za vzor našim studentům i vyučujícím. Obdivujeme jeho kultivovaný projev, který vyniká nejenom jazykovými a řečnickými kompetencemi, ale i detailní znalostí představovaného tématu. Současně je jeho projev charakterizován respektem k partnerovi dialogu, divákovi, posluchači. (...)*“ (www.uhk.cz).

Na plovárně

Talk show *Na plovárně* vznikla roku 1999 a v současnosti ji vysílá stanice ČT art vždy ve středu večer ve čtvrt na deset. Pořad uvádí od jeho vzniku moderátor Marek Eben a diváci měli možnost shlédnout již 780 dílů⁷. Délka pořadu *Na plovárně* činí po sestříhání většinou 22–25 minut, během natáčení ale není rozhovor moderátora s jeho hostem časově omezen. Pořad byl původně natáčen v Občanské plovárně v Holešovicích, později se natáčení přesunulo do holešovického Klubu Avion, kde probíhá dodnes. Česká televize na svých stránkách představuje pořad takto: „*Nejedná se o žádnou bulvární nebo investigativní žurnalistiku, ale o klidné a milé povídání se zajímavými lidmi z celého světa.*“ (www.ceskatelevize.cz). Marek Eben v rozhovoru pro Český rozhlas přiznal, že ne vždy se mu povede hosta rozpovídat. Může se stát, že svého hosta moderátor dostatečně neodhadne nebo přijde ve špatné náladě. „*Když ten host ale pozná, že vy jste tam kvůli němu, že primárně poslední, co byste chtěli, je dostat ho do úzkých, a já to fakt nemám rád. Já se necítím dobře,*

⁷ ke 24. 10. 2020

když vidím, že se ten host začne kroutit, já se začnu taky kroutit. Pro mě jenom představa, že bych mu měl pokládat nějaké nepříjemné otázky, asi to nebude novinářsky korektní, ale já nejsem novinář, tak nemusím. Mně dělá největší radost, když ten host je v pohodě a když třeba po chvílce, a to je vidět, zapomene, že se to točí. A to je nejlepší ze všeho.“ Nejvíce tedy touží po tom, aby to byl přirozený rozhovor, jako by tam kamera nebyla (www.dvojka.rozhlas.cz).

Vzhledem k charakteru rozhovorů, které se svými hosty Marek Eben vede, se pořad *Na plovárně* poněkud vymyká označení talk show. Proto Hoffmannová (2013) volí pro takový typ pořadu označení partnerský rozhovor; stejné pojmenování volí i Müllerová (2011). Moderátor v něm poskytuje dostatečný prostor pro hostovu sebezprezentaci, v jeho projevu cítíme uznání a respekt, je taktní, k ničemu své hosty netlačí, své hosty v rozhovorech jen mírně vede, častěji se stává spíše jen jejich posluchačem. Rozhovor může připomínat zdvořilostní společenskou konverzaci (jejíž téma není obvykle předem dané).

Na rozdíl od Jana Krause i Karla Šípa si Marek Eben do svého pořadu zve vždy jednoho hosta (případně hosty dva, pokud se jedná například o manželskou dvojici), proto může dialogický charakter rozhovoru někdy přerůstat v monologické vyprávění pozvaného. Často se také nejedná přímo o celebrity, jako spíše osoby, ke kterým má Marek Eben blízko a v rozhovoru je tak jejich neformálním partnerem. Odlišnosti od dvou výše zmiňovaných pořadů bychom mohli spatřovat též v moderátorově připravenosti na samotný rozhovor. Jan Kraus i Karel Šíp hovoří o tom, že otázky si předem nepřipravují. Jitka Kopřivová ve své diplomové práci⁸ zkoumala mimo jiné talk show *Na Plovárně* a součástí její práce byl též rozhovor s Markem Ebenem. Na autorčin dotaz, zda si otázky tvoří výhradně sám, odpověděl kladně, z čehož vyplývá, že na rozdíl od výše uvedených moderátorů je Marek Eben na svůj rozhovor předem připravený.

Vedle složky zábavné, která je dominantně zastoupena především v talk show typu *Show Jana Krause*, zde jistý podíl zaujímá i složka informační. Určitá specifika má partnerský rozhovor i z hlediska jazykového; moderátor užívá především spisovný jazyk

⁸ KOPŘIVOVÁ, Jitka. *Srovnání misantropní talk show Show Jana Krause a filantropní talk show Marka Ebena Na plovárně*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra Mediálních studií. Vedoucí práce PhDr. Irena Carpentier Reifová, Ph.D.

(Hoffmannová 2013). K projevu Marka Ebena se vyjadřuje také Müllerová (2011): „*užije nespisovné tvary a slova tam, kde se to pro téma a jeho pojetí hodí, rozvolní přísnou syntaktickou strukturaci, s mírou a vkusem pracuje s neverbálními prostředky (gestikulací a mimikou) a s intonačními průběhy.*“ (Müllerová 2011, s. 74). Volba jazykového kódu může být ovlivněna také tou skutečností, že se moderátor obrací spíše k náročnějšímu publiku (Čmejková 2013).

Pro snazší orientaci v práci se v následujících kapitolách teoretické i praktické části budeme držet pouze termínu talk show, pod nějž budeme zahrnovat i partnerský rozhovor i žánr „na pomezí“.

2 Média a komunikace

2.1 Média

Samotný pojem *média*⁹ nemá jednotnou definici, spíše závisí na tom, v jakém kontextu tento výraz používáme. *Slovník žurnalistiky* pojem média zařazuje do oboru masové komunikace a charakterizuje ho jako souhrn prostředků, „*kteří multiplikuji sdělení veřejného charakteru a rozšiřují je směrem k širokému, rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému anonymnímu publiku*“ (Halada 2017, s. 146). Příkladem masového média, které umožňuje přenos zároveň zvukové i obrazové složky, je televize. Za český ekvivalent můžeme považovat dříve užívané „*hromadné sdělovací prostředky*“ (Halada 2017). Masová média jsou také jedním z nejmocnějších sociálních aktérů, „*kteří jsou angažováni v oblasti interpretování, definování, a tedy i vytváření či konstruování reality*.“ (Reifová 2004, s. 107). Média lze tedy chápat jako spolutvůrce sociální skutečnosti, která by bez příspěvku médií vůbec neexistovala. Aby masová média fungovala, je jejich neodstranitelnou součástí také to, že se reálná skutečnost rozchází s tím, co média reprezentují. Navíc je potřeba si uvědomit, že sociální skutečnost, kterou masová média konstruují, není objektivní, ale pouze objektivizovaná, a to zejména činností institucí.

Již Platón, na kterého odkazuje americký profesor komunikace Neil Postman, tvrdil, že „*způsob vedení konverzace podstatně ovlivňuje obsah toho, co je či není možné sdělit*“ (in Reifová 2004, s. 51). Obsah, který mluvčí sděluje, je závislý na charakteru použitého média. Postman také rozlišuje epistemologii¹⁰ tisku a epistemologii televize. Epistemologie televize je založena na vizualitě; vizualizace komunikace dle kritiků televize ale způsobuje úpadek lidského intelektu. Jakmile totiž poznáváme svět vizuálně, tedy konkrétně prostřednictvím série obrazů, není k tomu potřeba racionalita, neboť vnímanému obrazu lze porozumět bez použití analytického myšlení. Proto je pozitivněji přijímán tisk a mluvené slovo, protože ty je třeba pochopit, zatímco obraz stačí rozpoznat. Dalším faktorem je také to, že televize prezentuje svět jako sled vzájemně nesouvisejících událostí, je to svět fragmentární, bez logiky, řádu, soudržnosti a vnitřního smyslu. Epistemologie televize ruší formu organizace

⁹ *Slovník žurnalistiky* uvádí také singulárový tvar *médium*, jímž označuje technické prostředky a sociální systémy sloužící masové komunikaci (Halada 2017, s. 148)

¹⁰ z řec. epistémé = rozumění; podmíněnost poznávání světa (Reifová 2004, s. 51)

a „vytváří svébytnou definici situace, podle níž se svět jeví jako kaleidoskop neuspořádaných fragmentů, který nelze použít k ničemu jinému než k zábavě.“ (Reifová 2004, s. 53).

2.2 Komunikace

Komunikace je velmi široký pojem a každý obor lidské činnosti ho bude definovat poněkud odlišně. I přes různost definic je ale možné vysledovat určité společné rysy.

Očima psychologie můžeme komunikací označovat proudění informace z jednoho bodu k druhému či přenos informací, šířeji ji lze chápat také jako společné sdílení (od latinského *communicare*) (Vybíral 2005). *Slovník mediální komunikace* (Reifová 2004) rozumí komunikací produkci a výměnu sdělení. Krčmová (2006) si u komunikace všímá především jejího cíle, tedy předání informací.

Pokud bychom chtěli v rámci komunikace rozlišit jednotlivé prvky, byly by to: komunikátor¹¹, adresát, komunikační kanál, mediované sdělení a účinek. Mimo to rozlišuje navíc britský spisovatel Denis McQuail čtyři modely komunikace, přičemž pro nás bude stěžejní model propagační. Propagační model komunikace vidí úkol masových médií v tom, že mají získat pozornost příjemců (v našem případě diváků, potažmo publika). Pozornost příjemců se pak často považuje za měřítko úspěchu média (Reifová 2004).

Při komunikaci vycházející od komunikátora k adresátovi je důležité, aby obsah sdělení zůstal pokud možno „nepoškozený“, tedy aby se sdělení mluvčího co nejvíce shodovalo se signálem, který obdrží recipient. Německý sociolog Niklas Luhmann ale upozorňuje na to, že v komunikaci nejde o žádné předávání zboží ve smyslu „dát“ a „přijmout“, o samotném smyslu sdělení dle něj rozhodne až sám příjemce. Navíc nelze předpokládat, že vyslaný signál bude totožný se signálem přijatým. Předpokladem úspěšné komunikace je tedy spíše otevřenost obou účastníků (Kraus 2008). V komunikaci, která se děje prostřednictvím médií, je situace ztížena. Toto ztížení je dáno jednak samotnou povahou média, tedy že komunikaci mohou bránit i problémy technické povahy, a jednak tím, že kromě mluvčího a adresáta se zde vyskytuje ještě publikum. Publikum Kraus (2008) vnímá spíše jako pasivního příjemce, jehož komunikace se omezuje jen na recepční aktivitu.

¹¹ vzhledem k zaměření práce bude tento termín synonymně zaměňován s pojmy mluvčí či moderátor

Publika si všímá také Čmejrková (2013) a orientaci na něj vnímá jako podstatný rys mediálních dialogů.

Nárůstu v užívání slov *komunikace* a *média* zaznamenává Kraus (2008) odkazuje na *Slovník spisovného jazyka českého* z roku 1959 a frekvenční slovník češtiny Jelínka, Bečky a Těšitelové *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce* z roku 1961. Rozšiřování užívání pojmu *komunikace* s sebou nese i rozšiřování jeho obsahové stránky. Kraus (2008) uvádí několik významů: umění jednat s lidmi, vyjadřovat se ústně a písemně přiměřeně situaci, dodržovat výslovnostní normu, pozitivně vystupovat, argumentovat, ale také osvojovat si zásady společenského chování.

2.2.1 Veřejná komunikace

„Veřejná komunikace se uskutečňuje v prostředích, která nejsou uzavřená, nemají soukromý charakter, to, o čem se mluví, je předmětem zájmu širšího (širokého) okruhu lidí a jemu jsou také výsledky jednání určeny. (...) Projevy v těchto situacích veřejnost informují, ovlivňují, chtějí ji pobavit a také směřovat k určitému jednání.“ (Müllerová 2011, s. 69).
Veřejné projevy bývají také zpravidla předem připravené; zábavní pořady mohou bavit své diváky určitou spontánností, která ale může být do jisté míry stylizovaná.

2.2.2 Masová komunikace

Masová komunikace je součástí komunikace sociální jakožto rozsáhlé a mnohotvárné oblasti komunikace. Je to taková komunikace, která je realizována masovými médii (Halada 2017). Vyznačuje se tím, že všechny její komunikační aktivity se odehrávají v institucionalizované podobě. Dalším znakem je také velký počet příjemců, u nichž se nepředpokládají vzájemné sociální vazby a vzájemná komunikace. Tradičně se toto rozptýlené publikum nazývá jako masa (Reifová 2004).

Charles Wright vymezuje čtyři základní funkce masové komunikace: udržování kontinuity, korelaci, socializaci a zábavu. Funkce zábavní bude pro námi sledovaný žánr stěžejní. Tato funkce slouží *„k odpočinku příjemců, zbavení stresu, poskytnutí možnosti sdílené zkušenosti a může napomáhat k integritě sociálních skupin.“* (Reifová 2004, s. 68). Charakter komunikace poté bude závislý na rysech mluvčího, adresáta a typu sdělení. O vymezení základních rysů masové komunikace se pokusil britský spisovatel Denis

McQuail. Jedním z jejích rysů je například to, že je mířena velmi početným skupinám příjemců, kteří se nacházejí ve velké vzdálenosti od zdroje a jsou od sebe navzájem odděleni. Typické také je, že vztah mezi komunikátorem a publikem zajišťuje profesionál (Reifová 2004).

2.2.3 Mediální komunikace

Mediální komunikace je součástí komunikace veřejné a „jedna z rovin sociální komunikace, vyznačující se tím, že veškeré komunikační aktivity se dějí pomocí a prostřednictvím médií“ (Reifová 2004, s. 102). Pojem mediální komunikace od 90. let. 20. století postupně nahrazuje výše zmíněný pojem masová komunikace, který začíná označovat spíše historicky podmíněné období lidského dorozumívání. Oproti masové komunikaci, která zdůrazňuje společenský rozměr komunikace (dosah, povahu adresátů a mediální účinky), komunikace mediální zdůrazňuje přítomnost zprostředkujícího činitele, tedy média, „jehož povaha ovlivňuje očekávání (apercepci) ze strany publika a jehož technologie a organizační podoba má vliv na vznik a konečnou podobu mediálního produktu.“ (Reifová 2004, s. 102).

V mediální komunikaci by se zúčastnění měli snažit zprostředkovat informace publiku. Host by měl respektovat roli moderátora jako toho, kdo celý rozhovor vede. Moderátor nejdříve uvádí posluchače do kontextu, poté hostovi klade otázky. V reagování na odpovědi hosta by měl zůstat neutrální. I host by měl dodržovat určitá nepsaná pravidla, například by neměl klást otázky, či vyzývat ostatní hosty k hovoru. Všechna tato pravidla dávají mediální komunikaci určitý institucionální rámec (Čmejrková 2003).

2.2.4 Přenosové modely komunikace

Lineární

Tento model vychází z představy, že komunikační složky se během samotné komunikace nemění, dominantní postavení má autorský záměr. Účastníci komunikace jsou lineárně spojeni a mají možnost okamžité interakce, vyřešení případného nedorozumění. Objektem tohoto modelu je příjemcovo přesné postižení autorova sdělovaného záměru. Podíl publika je omezen na jeho recepční aktivitu (Kraus 2008).

S rozvojem masové komunikace se tento model ukázal jako nedostatečný. Proto americký teoretik komunikace Harold Dwight Lasswell doplňuje komunikační schéma o další členy – někdo říká něco, někomu, v nějakém prostředí, s nějakým účinkem (Kraus 2008).

Lineárnímu modelu komunikace je vytýkáno několik věcí, například: neobsahuje prvek zpětné vazby; počítá s tím, že příjemce absorbuje sdělení mluvčího v nezměněné podobě a zároveň ignoruje interpretační aktivity příjemce (Reifová 2004).

Konstitutivní

Rozhodující úlohu v přenosovém modelu konstitutivním má příjemce sdělení a jeho rozsáhlý repertoár interpretačních možností. Odpovídá to předpokladu, že signály odesílatele a porozumění příjemce se spíše odlišují. V tomto modelu je na příjemci, jak odesílatelovu signálu porozumí – smysl sdělení se snaží rekonstruovat a dále uzpůsobovat vlastnímu záměru, zkušenostem a prostředí (Kraus 2008).

Komunikace v konstitutivním modelu funguje mimo jiné na principu synekdochy. Synekdochický přístup vyjadřuje, že rozsah našeho vědění je větší než to, co jsme schopni vyjádřit. To znamená, že mluvčí při pronášení obsahu předpokládá, že příjemce má již určitý soubor znalostí a je do situace a tématu zasvěcen, zná kontext. Také platí, že čím jsou si oba účastníci bližší, tím eliptičtější mohou být jejich jednotlivé promluvy. Pokud si mluvčí dostatečně neuvědomí, že adresát není s kontextem obeznámen, může snadno dojít k nedorozumění, případně ke konfliktu. V synekdochickém způsobu komunikace se užívá principu relevance. Tento princip vyjadřuje, že mluvčí jednak zdůrazňuje to, co sám považuje za podstatné, jednak své sdělení upravuje pro potřeby recipienta, tedy snaží se odhadnout, co by za podstatné mohl považovat on. Princip relevance se uplatňuje např. v českém slovosledu (důležitý výraz čeští mluvčí obvykle dávají na konec výpovědi) (Kraus 2008).

2.3 Osoba moderátora v prostředí mediální komunikace

Důležitou roli v prostředí mediální komunikace zaujímá moderátor. V případě televizní talk show se snaží diváky oslovit svým vtípem a zaujmout originalitou svých otázek. Z hlediska výrobních nákladů a nároků na televizní techniku se formát talk show

nepovažuje za náročný, nicméně u populárních show se poté významnou položkou nákladů stává právě osobnost moderátora (Reifová 2004). Moderátor, ať už hovoříme o rozhlasu, či televizi, je „*průvodce pořadem, besedou nebo diskuzí, který jej uvádí, řídí a prezentuje.*“ (Halada 2017, s. 150–151). V jeho osobě dochází k propojení profese redaktorské, hlasatelské, reportérské, jako též komentátorské, režisérské a dramaturgické. Moderátor je na své vstupy předem připravený, měl by ale být schopen určité improvizace (Halada 2017). Chování moderátora v talk show může často přecházet až v klaunské představení; díky své šaškovské masce si ho moderátor může dovolit (Čmejrková 2013).

Komunikace mluvího v médiích, v našem případě moderátora televizní talk show, je specifická v tom, že probíhá audiovizuálně. To znamená, že divák vnímá současně složku zvukovou i obrazovou. Do zvukové složky je navíc kromě samotného mluveného slova též nutné zahrnout reálné zvuky a ruchy jako autentickou zvukovou atmosféru prostředí, a to včetně hudby, popřípadě ticha. Halada (2017) také uvádí: „...*výběr a použití výrazových vyjadřovacích prostředků se v audiovizuální kompozici uskutečňuje jako mnohvrstevný proces vnitřních strukturálních vztahů a významových souvislostí mezi jednotlivými prvky vizuální složky (obrazová kompozice), auditivní složky (zvuková kompozice) a jejich vzájemné vazby (kompozice střihové skladby) v závislosti na obsahu, který tlumočí.*“ (Halada 2017, s. 129). Tato práce se bude soustředit primárně na složku zvukovou, a to na mluvenou řeč.

2.3.1 Otázky kladené moderátorem

Samotnou otázku lze dle Čmejrkové (2003) definovat více způsoby. Díváme-li se na ni pragmaticky, jde o žádost k poskytnutí informace, pokud ji sledujeme ze syntaktického hlediska, jde o výpověď mající podobu otázky. Dále autorka pokračuje: „*Otázkou můžeme tedy nazývat vše, co chápe interviewovaná osoba jako výzvu k podání informace.*“ (Čmejrková 2003, s. 93). Během rozhovoru ale moderátor nepoužívá jen otázky, může se jednat i o udílení slova, výzvu, konstatování, shrnutí, provokativní reakce či vlastní interpretaci odpovědi hosta. I samotné otázky pak mohou mít několik podob: mohou klást na hosta požadavek, aby se dál rozhovořil, jindy moderátor klade zpřesňující otázky. Běžně moderátor volí otázky zjišťovací a doplňovací (Čmejrková 2003). Otázka zjišťovací neboli uzavřená „*je typem dotazu, kdy se ptáme jen na upřesnění, souhlas či nesouhlas, sdělení*

faktu apod.“ (Vybíral 2005, s. 130). Použitím takového typu otázek mluvčí většinou nepředpokládá, že rozhovor rozvine. Jejich opakované používání také může připomínat spíše výslechy než dialog (Vybíral 2005). Čmejková (2013) zmiňuje v souvislosti s výsledkem pojem grilování. Ačkoli bývá častější u debat politického charakteru, může ho využívat i moderátor zábavné talk show, například chce-li hosta dostat do nepříjemné pozice z důvodu pobavení publika (Čmejková 2013). Druhý typ otázek, otázky doplňovací neboli otevřené, nechává dotazovanému prostor, aby se mohl rozhovořit. Mluvčí ponechává iniciativu na dotazovaném (Vybíral 2005). Čmejková (2003) ale upozorňuje i na další typ otázek. Jde o tzv. otázky alternativní, vylučovací, „*jimiž (moderátoři) formulují dvě možnosti, z nichž si má host vybrat jednu.*“ (Čmejková 2003, s. 93). Určitý podobný rys bychom mohli najít i u Vybírala (2005), který zmiňuje zvláštní druh otázky, kterým je dotaz omezující nebo navrhuující odpověď. „*Tázající buď rovnou nabízí odpověď, nebo sděluje jinak svou představu*“, limituje tedy partnerovu možnost, jak odpovědět (Vybíral 2005, s. 131). Moderátor talk show ale nemusí zůstat jen u, leckdy provokativních, otázek. Může reformulovat nebo ironizovat odpovědi svého hosta či ho jinak znejišťovat (Čmejková 2013).

Čmejková (2013) se v jedné ze svých analýz zabývá moderátorem Janem Krausem a popisuje způsob jeho komunikace: „*šaškovská póza mu umožňuje klást otázky, které nesouvisejí s tématy, kterými by se host rád profiloval, a zavádět řeč tam, kde se host rozhodně necítí silný v kramflecích.*“ (Čmejková 2013, s. 67). Autorka ale mimo jiné upozorňuje na to, že ne všechny talk show mají charakter, jaký své talk show vtiskuje Jan Kraus. Talk show může mít i podobu přátelského popovídání v příjemné atmosféře, kde naopak host určuje, co bude sám vyprávět. V této souvislosti Čmejková (2013) odkazuje na talk show *Na Plovárně* s moderátorem Markem Ebenem (viz s. 18–20), který „*usměrňuje své hosty jen neznatelně, počíná si citlivě, taktně a rozhodně neuplatňuje vůči hostu komunikační strategie, které by jej zaskočily a ohrozily jeho tvář.*“ (Čmejková 2013, s. 70).

2.4 Adresát v prostředí mediální komunikace

Dalším specifikem komunikace v médiích je počet účastníků. Účastníky televizní talk show nejsou jen moderátor a jeho host, nýbrž také recipient (adresát, příjemce), v našem případě divák u televizní obrazovky, případně publikum přímo ve studiu (Halada 2017).

Nejen tato skutečnost, tedy přítomnost publika, se poté může promítnout do moderátorovi promluvy. Dle typu pořadu bude moderátor se svým publikem také jinak pracovat. V partnerském rozhovoru (typu *Na plovárně*) je divák spíše postranním svědkem, který poslouchá osobní rozhovor dvou osob. V talk show je zřejmé, že moderátor vede s hostem dialog pro publikum s cílem ho bavit. Na rozdíl od partnerského rozhovoru je tedy jeho řeč orientována nejen na hosta, ale i na publikum, případně diváky u televizních obrazovek (Čmejrková 2011).

Postavení adresáta se v průběhu let měnilo. Původně byl vnímán jako pasivní prvek komunikace, v 70. letech 20. století dochází k obratu a z adresáta se stává aktivní prvek, „*který může ze sdělení zasílaného komunikátorem dekódovat různé významy na základě svého sociálního, kulturního a psychického vybavení a kontextu příjmu.*“ (Reifová 2004, s. 15). Aby mohl autor sdělení přistoupit ke komunikaci, měl by mít o zamýšleném adresátovi určitou představu. Každé sdělení předpokládá svého modelového adresáta. Takového adresáta se mluvčí snaží oslovit vybranými prostředky. Ať už budeme hovořit o divákovi u televizních obrazovek či o publiku, je adresát v podstatě anonymní, nicméně mluvčí o něm má alespoň soustavu určitých stereotypních představ (Reifová 2004).

3 Veřejný mluvený projev

Budeme-li se v naší práci zabývat televizní talk show a projevy moderátora, je potřeba představit si pojem „veřejný mluvený projev“ a ukázat, jaké charakteristické rysy s sebou přináší.

Pojem veřejný mluvený projev se v průběhu let proměňoval. Původní představa veřejného projevu, který měl spíše monologický charakter, se od devadesátých let začíná měnit. Veřejný mluvený projev začíná mít ráz debaty, diskuze, dialogů a rozhovorů. Monologický rys se mění na dialogický, na mluvčího jsou kladeny požadavky z hlediska toho, ke komu svůj projev pronáší. Značná část televizních debat je tvořena duely, ve kterých se střetávají osobnosti podobně jako kdysi „v římské aréně bojovali gladiátoři“, jak o tom píše americký konverzační analytik John Heritage (in Čmejrková 2003, s. 80). Veřejné mluvené projevy začínají mít prvky neformálnosti, proniká do nich nespisovnost, jazyk mluvčího se přibližuje jazyku, jakým hovoří předpokládané publikum (Čmejrková 2011).

Ve čtvrtletníku *Čeština doma a ve světě* z roku 2008, který se zabýval mluvenou češtinou v médiích, se v kapitole pojednávající o zvukové podobě veřejných mluvených projevů píše: „*Důležitou složkou, která určuje kulturu mluvené komunikace, je její zvuková podoba. Díkce, intonace, tempo, to, jak zvuk řeči činí obsah sdělení poslouchatelným.*“ (Palková, *Čeština doma a ve světě* 2008, s. 19). Stále častěji jsme svědky, že mluvní kompetence profesí, které působí jako mluvní vzory, je zanedbávána.

3.1 Mediální dialog jako jeden z typů veřejného mluveného projevu

Setkáváme-li se tedy v mediálním prostoru s veřejným mluveným projevem, většinou se bude jednat o dialog. Mediální dialogy jsou institucionalizovanou podobou přirozených dialogů (Čmejrková 2013). Müllerová (2011), s odkazem na Mareše, si všímá tendence dialogizovat veřejné mediální projevy, což následně souvisí se stíráním hranice mezi veřejnou a neveřejnou sférou komunikace. Veřejný projev dialogický bude mít častěji rysy určité neformálnosti než projev monologický, výskytem mluvenostních syntaktických jevů se může blížit až běžné každodenní mluvě (Müllerová 2011).

Podrobně se stylu mediálních dialogů věnuje Čmejrková (2013). Dle typu je dělí na informativní, politické a zábavné dialogy typu talk show. Za zábavný můžeme považovat

takový dialog, jehož cílem není informovat, nýbrž bavit. I zábavné dialogy určité informace přinášejí, ale jde o informace jiného rázu než například v debatách zpravodajských či politických. Zábavné rozhovory „*nepochybně chtějí přinést informaci o pohotovosti a vtipnosti moderátora, o identitě pozvaného hosta formující se v provokativně vedeném komickém rozhovoru, o dobré náladě dialogických partnerů, o pohodě v televizním studiu apod.*“ (Čmejková 2013, s. 66). Hoffmannová (2013) si všímá jednak žánru mediálního dialogu, který nazývá partnerským rozhovorem (viz s. 19) a v němž jde o určitou symetrii, empatii a zdvořilost, a jednak typické talk show, které jde o zábavu, o porušování zdvořilosti a postavení účastníků je naopak asymetrické.

Veřejný mluvený projev typu mediálního dialogu může mít více variant – může se jednat o televizní debatu, ve které moderátor už předem chce, aby došlo ke střetu a záměrně jej vyvolává, nebo se může naopak snažit nechat pozvanému hostu určitý prostor pro sebe prezentaci, aniž by do jeho projevu více zasahoval. V případě televizní talk show je situace specifická v tom, že moderátor orientuje svůj dialog¹² s hostem k divákovi/publiku. Čmejková (2003) si všímá toho, že v případě veřejného mluveného projevu ani nejde o dialog v pravém slova smyslu, jelikož cílem není dialog sám o sobě, ale právě publikum. Tento stav nazývá dialogem pro třetí osoby. Toho, že se rozhovor netýká pouze dvou mluvčích v televizním studiu, ale je určen širší veřejnosti, si všímá také Müllerová (2011), dle které je to rys příznačný právě pro veřejné projevy.

Situace se komplikuje v případě, že televizní talk show má navíc kromě publika u televizních obrazovek ještě publikum studiové, „*takže účastníci dialogu berou v potaz dokonce více okruhů adresátů.*“ (Čmejková 2003, s. 85). Pozornost moderátora a současně jeho promluvy se pak štěpí na to, co pronáší pozvanému hostovi, kdy hovoří k publiku a kdy k televizním divákům. Můžeme hovořit o tzv. „vnitřním komunikačním okruhu“ (studio) a „vnějším komunikačním okruhu“ (televizní diváci). Tato dvojí intence vstupů se promítne především do vstupních a závěrečných formulací. Složitější, a na promluvy moderátora i hosta náročnější, bývají pořady s více hosty, kdy je moderátor nucen obracet se střídavě k více osobám (Čmejková 2003).

¹² Slovo dialog je řeckého původu a původně označovalo metodu k odkrývání pravdy. Dnes se pod ním myslí též slovo rozhovor (Vybíral 2005, s. 117).

4 Jazyk, řeč a její zvukové složky

4.1 Fonetika

V naší práci se při rozboru projevů jednotlivých moderátorů budeme soustředit primárně na zvukovou stránku jazyka. Tou se zabývá vědní disciplína zvaná fonetika. Tato lingvistická disciplína zkoumá zvukovou stránku jazyka z více aspektů: zkoumá fyziologickou činnost mluvidel, zabývá se vnímáním všech elementů v mluvených projevech a identifikací řečových prvků a zároveň zkoumá akustickou podstatu zvuků, které vytvářejí zvukovou řeč. *„Obvykle se však fonetika vymezuje jako věda zkoumající artikulační, akustickou a percepční stránku zvukových prvků, z nichž je zvuková podoba jazyka vybudována, a to tak, jak se projevují v mluvených (resp. vůbec zvukových) projevech.“* (Romportl 1985, s. 12). Palková (1994) si všímá důležitého rysu fonetiky, který ji odděluje od jiných oborů a věd zkoumajících zvuk. Fonetika zkoumá zvuk řeči, *„tj. jakožto zvukový signál, jehož prostřednictvím se uplatňuje znakový systém používaný člověkem.“* (Palková 1994, s. 29–30). Zvukový signál pak analyzuje s ohledem na to, jak s ním zachází člověk při komunikaci.

Při fonetickém popisu jazyka je nutné si uvědomit, že řeč se skládá z prvků neboli elementárních zvukových segmentů. Za segment můžeme považovat buď takovou jednotku, *„a) která je dostatečně krátká a současně určitá, aby jí bylo možno použít jako východisko v popisu jednotek ostatních, b) která má nějaký – nám známý – vztah k realitě používání jazyka v řeči, tj. existuje její motivace pomocí některé části komunikačního cyklu.“* (Palková 1994, s. 30). Dle Palkové (1994) se na základě segmentu vymezuje elementární zvuková jednotka pod různými názvy: hláska, foném, morfoném, v závislosti na tom, který aspekt popisu je východiskem. Volín a Skarnitzl (2018) rozumí segmentem v kontextu fonetickém jednotku velikosti hlásky. Elementární zvukové segmenty jsou jednotky abstraktní, které dokážeme rozeznat až tehdy, víme-li, co bylo řečeno. Stejně jako Palková (1994) si uvědomujeme, že při zkoumání procesu tvoření nebo vnímání jazyka nejsou elementární zvukové segmenty dostatečným základem. Naše práce proto bude zkoumat jednotky větší, tzv. suprasegmentální. Avšak platí, že všechny složky řeči, ať už segmenty či suprasegmenty, jsou navzájem těsně propojené (Volín a Skarnitzl 2018).

4.2 Zvuková stránka souvislé řeči

Lidskou řeč si můžeme představit jako lineární řetězec skládající se z ucelených zvukových úseků. Ačkoli mluvená řeč tvoří souvislý zvukový proud, při jejím podrobném zkoumání lze vysledovat určité celky, na které tento souvislý proud dělit. „Z hlediska mluvčího i z hlediska posluchače jsou celky podle typů hierarchicky uspořádány.“ (Krčmová 2006, s. 71). Nejvyšší jednotkou mluvního aktu je promluva. Ta se dělí na menší celky, které můžeme vymezit a charakterizovat různými zvukovými prvky. Naše promluva se skládá z jednotlivých výpovědí. Jedná se o nejmenší promluvové celky, které jsou uzavřené po stránce významové i zvukové. Výpovědi se dále člení na výpovědní (též větné) úseky „vymezované a určované po zvukové stránce pauzou a komplexem přízvuku a melodie (intonaci).“ (Romportl 1985, s. 108). Jednotlivé úseky se skládají z přízvukových taktů a ty se pak dále člení ve slabiky, nejmenší jednotky souvislé řeči.

4.2.1 Členění souvislé řeči, její jednotlivé složky

Výše jsme pojmenovali, z jakých jednotek se skládá naše řeč. Nyní si ve stručnosti tyto jednotky představíme.

Za nejmenší jednotku řeči jsme označili slabiku. Vyznačuje se tím, že v ní dochází k velmi těsnému spojení složek. To znamená, že pokud bychom jednotlivé slabiky rozdělili na ještě menší úseky, porušili bychom tím onu vazbu, která nám umožňuje řeči rozumět. (Romportl 1985). Již v této nejmenší zvukové složce řeči je přítomna hlasová složka neboli fonace. „Tato složka slabiky je nositelkou prozodických vlastností, tj. proměn síly, výšky a délky vázaných na slabiku jako celek a odlišujících ji od ostatních slabik taktu.“ (Krčmová 2006, s. 78). Jednotlivé slabiky vytvářejí v proudu řeči rytmické skupiny, na základě jejichž relativně srovnatelné délky vzniká vyšší jednotka, kterou je přízvukový takt (Palková 1994).

Takt je zvuková jednotka shodná se slovem (někdy se proto můžeme setkat i s označením fonetické slovo), může však být i větší. Na základě umístění přízvučné slabiky ve slově pak můžeme dělit takt na sestupný, vzestupný a obstupný (Krčmová 2006). Spojením více taktů vzniká v řeči většinou jeden intonační celek, tzv. promluvový, větný nebo též výpovědní úsek, pronášený obvykle „jedním tahem“. Promluvový úsek je prostředkem segmentace souvislé řeči, pomocí kterého může dávat mluvčí najevo hierarchii vztahů mezi sousedícími větnými celky. Na základě různých forem intonačního průběhu

může pak mluvčí úseky vzájemně těsněji nebo volněji přiřazovat, nebo naopak oddělovat. To mu umožňuje naznačit, zda myšlenka pokračuje, nebo končí (Palková 1994). Pokud je věta pronesena bez výraznějších pauz, tvoří jeden větný celek s jednotnou intonační linií. Věta ale může být rozčleněna ve více úseků. Jak uvádí Romportl, „*Obvykle se jako samostatné úseky zvukově realizují jednotlivé věty skládající souvětí.*“ (Romportl 1985, s. 112). Podstatné je ale především to, co uvádí v souvislosti s výpovědním úsekem Krčmová (2006), tedy že „*Rozčlenění souvisí s obsahem úseku, neboť úsek zahrnuje výrazy významově související. (...) Výpovědní úsek je poslední jednotka, u níž pozorujeme korespondenci mezi zvukovým a obsahovým členěním promluvy.*“ (Krčmová 2006, s. 76).

O úroveň výše nad výpovědním úsekem stojí samotná výpověď – ta je chápána jako menší jednotka než promluva. Největší rozdíl mezi výpovědí a promluvou spočívá v jejich zvukových vlastnostech – mezi jednotlivými výpověďmi se vyskytují pauzy relativní, mezi jednotlivými promluvami se vyskytují tzv. pauzy absolutní. Promluvu, stejně jako výpověď, pak charakterizuje jistá soudržnost obsahu i formy a jediný mluvčí, který ji pronáší (Krčmová 2006).

4.3 Zvukové prostředky řeči

Zvukové prostředky souvislé řeči nebývají využity na stejné úrovni, některé se zúčastňují výstavby slova, jiné větných úseků či výpovědí. Podle toho, které z vlastností zvuku (síla, výška, trvání, popř. barva) v nich převládá, můžeme zvukové prostředky třídit. Jde o prostředky dynamické, melodické, dále sledujeme pauzy a tempo. Tyto prostředky jsou někdy v literatuře označovány souhrnně jako modulace souvislé řeči, jindy se setkáváme i s označením prostředky prozodické či suprasegmentální (Romportl 1985). Též Vlčková-Mejvaldová (2006) užívá synonymně termíny suprasegmentální rysy a rysy prozodické: „*Celek suprasegmentálních neboli prozodických vlastností promluvy je definován jako souhrn intonace, přízvuku, rytmu, sylabizace a distribuce pauz a může být rozdělen do dvou velkých skupin: rytmus a intonace.*“ (Vlčková-Mejvaldová 2006).

V předcházející podkapitole jsme stručněji popsali členění souvislé řeči. Při zkoumání projevů jednotlivých moderátorů nám ale půjde primárně o zvukové vlastnosti suprasegmentální, protože právě ty určitým způsobem charakterizují mluvčího. Nyní si

postupně představíme jednotlivé suprasegmentální vlastnosti promluvy, a to přízvuk a důraz, intonaci, pauzy a tempo.

4.3.1 Prostředky dynamické

Slova či větší části výpovědi mohou být v souvislé řeči vytyčeny dvěma dynamickými prostředky: přízvukem nebo důrazem.

Přízvuk

Daneš (2009) chápe přízvuk jako jistý stupeň výraznosti, s jakým je nějaký prvek v rámci promluvy pronášen. Do dynamických prostředků patří přízvuk proto, že jeho fonetickou podstatou je dynamický rozdíl slabik přízvučných a nepřízvučných. Přízvučné a nepřízvučné slabiky se od sebe liší jednak silovým rozdílem, jednak rozdílnou výškou, na níž je slabika pronášena. Čeští mluvčí ve svých výpovědích využívají přízvuk především v koncových úsecích, a to proto, že se tam obvykle nachází tzv. výpovědní jádro neboli nejzávažnější slovo výpovědi (Romportl 1985).

Přízvuky vydělujeme dva: slovní a větný. „*Slovní přízvuk (akcent) je charakterizován změnou slabiky řečového celku (slova) ve srovnání se slabikami ostatními.*“ (Krčmová 1994, s. 52). Hovoříme zde o práci přízvučných a nepřízvučných slabik, přičemž každá se vyznačuje jinou silou (Krčmová 1994). „*Větný přízvuk je zvýrazněním přízvuku klíčového slova výpovědi nebo jejího úseku.*“ (Krčmová 1994, s. 52). Ono zvýraznění se nejčastěji děje zesílením. Větný přízvuk úzce souvisí s aktuálním větným členěním, jeho pozice se pak odráží i v melodickém schématu výpovědi.

Důraz

Slovo ve výpovědi můžeme vytyčit ale i jiným dynamickým prostředkem – důrazem. Důraz je charakteristický svou silou a zvýrazněnou artikulací, popř. zpomalením tempa řeči. Pro posluchačovu interpretaci výpovědi mluvčího jde o prostředek řeči velmi důležitý, neboť odráží věcný obsah sdělení i různé postoje mluvčího (Krčmová 1994). Důraz mluvčí využívají, pokud se v jejich výpovědi vyskytne slovo, na které chtějí upozornit, nebo když chtějí postavit slovo do protikladu k jinému slovu ze stejné věty (Lotko 2004). Též pokud se jádro výpovědi vyskytuje jinde než na konci, přízvukujeme na tom slově (těch slovech), které chceme zdůraznit. Důraz na slovo nemusíme dávat jen zesílením přízvučné slabiky,

současně můžeme například také zvýšit tón (Romportl 1985). Palková si mimo jiné všímá toho, že slovo můžeme zdůraznit nejen zesílením, ale i zeslabením hlasu (Palková 1994).

4.3.2 (Větná) melodie / intonace¹³

Intonace je podstatným zvukovým prostředkem souvislé řeči, jelikož signalizuje hranice výpovědních úseků, pomáhá nám při interpretaci aktuálního větného členění, je způsobem, jakým lze vyjádřit komunikativní funkce výpovědi, a především pak prostředek k vyjádření subjektivních postojů mluvčího (Krčmová 2006).

Termín melodie a intonace a pojmy s nimi související jsou v mnoha lingvistických pracích pojímány různě a stoprocentní shoda se v tomto případě nevyskytuje. Romportl (1985) uvádí: „*Melodií věty (nebo intonací v užším slova smyslu) nazýváme pohyby hlasu ve větě.*“ (Romportl 1985, s. 114). Palková (1994) chápe intonaci jako komplexní zvukovou kvalitu, která zahrnuje především tónovou a silovou modulaci. Termínem melodie pak označuje „*výhradně průběh výšky základního tónu.*“ (Palková 1994, s. 161). Melodie se tak stává základní složkou intonace. Palková (1994) též uvádí, že někteří autoři místo termínu melodie pracují s více konkrétním označením „*průběh základního tónu (F₀)*“. (Palková 1994). Daneš (2009), vycházející při tom ze své starší publikace *Intonace a věta ve spisovné češtině* (1957), termínem melodie označuje „*změny hlasové výšky v průběhu souvislé promluvy.*“ (Daneš 2009, s. 358). Krčmová (2006) popisuje intonaci v jazyce jako „*způsob silového a melodického průběhu celého výpovědního celku. Zaměříme-li se na proměny výšky hlasu, je vhodnější termín melodie.*“ (Krčmová 2006, s. 74). Dle Vlčkové-Mejvaldové (2006) lze intonaci úžeji chápat jako změnu výšky hlasu, v širším významu lze termín užívat synonymně s termínem prozódie, a to v případě, že ji budeme chápat jako změnu v dynamickém průběhu promluvy. Proměny ve výšce hlasu, které můžeme v souvislé řeči zaznamenat, jsou pro recipienta důležité především proto, že díky nim může rozpoznat, zda se jedná o výpověď ukončenou, či neukončenou, otázku zjišťovací, či doplňovací, výpověď s citovým zabarvením, nebo bez něj (Krčmová 2006).

¹³ V nefonetických pracích se dle Krčmové (2006) tyto pojmy často užívají jako synonymní. Vzhledem k charakteru práce, která zkoumá intonaci/melodii pouze jako jev dílčí, nebudeme tyto termíny ostře oddělovat a současně s Krčmovou je pro účely práce budeme považovat za synonymní.

Nejdůležitější částí větného úseku (melodie věty) je její díl, který začíná přízvuknou slabikou jádra výpovědi a pokračuje až do konce věty (Romportl 1985). Slabiku, jež je jádrem výpovědi, nazýváme intonační centrum (Krčmová 2006). Zpravidla se toto centrum vyskytuje na posledním slově přízvukového taktu, může být ale umístěno i na slově jiném (Daneš 2009).

Větná intonace slouží k rozlišení různé komunikativní platnosti větných celků. Pomocí intonace může také mluvčí vyjadřovat své aktuální postoje v dané situaci (této problematice se ale věnuje spíše pragmalingvistika). Každá věta má pak svůj intonační průběh, na základě kterého můžeme odlišovat různé typy výpovědí (Palková 1994). Při popisu intonace vycházíme z pojmu intonační kadence.¹⁴ „*Je to nejmenší abstraktní melodické schéma, které se v souvislém průběhu intonace při popisu vyčleňuje.*“ (Palková 1994, s. 161). Intonační kadence v češtině může být trojího typu: konkluzivní kadence, antikadence (tázací kadence) a polokadence (pokračovací kadence) (Daneš 2009).¹⁵

V rámci konkluzivní kadence dochází k poklesu hlasu. Její bezpříznaková podoba se objevuje v koncových úsecích neemotivních výpovědí, které vyjadřují prosté sdělení faktů. Je vyjádřením určité definitivnosti, případně rezignace. Konkluzivní kadence se ale také může objevit v modifikaci příznakové, která se naopak užívá v koncových úsecích všech emotivních sdělení, ve výpovědích zvolacích a rozkazovacích, dále v otázkách doplňovacích a vylučovacích. Varianty bezpříznaková a příznaková se odlišují intonačním průběhem: „*zatímco ve formě neutrální tvoří všechny slabiky klesavý sled tónů od počátku úseku, v podobě příznakové tvoří slabiky předcházející před zvukovým centrem vzestupný sled tónů.*“ (Daneš 2009, s. 361). Podobné rozlišení užívá i Krčmová (2006), která současně s termínem kadence volí navíc termín klesavý melodém. Stejně jako Daneš (2009) si Krčmová (2006) všímá, že je kadence typická pro citově neutrální výpovědi. Též ona počítá s její příznakovou variantou, „*která se uplatní při vykání, v doplňovacích otázkách a otázkách vylučovacích nebo má expresivní funkci (ve větách s funkcí příkazu a zákazu), je*

¹⁴ Romportl (1985) místo termínu *kadence* užívá termín *melodém*. Melodémy dále rozpracovává ve své práci též Palková (1994). Pro větší přehlednost se ale v naší práci přidržíme pojmu *kadence*, který užívá Daneš (1957).

¹⁵ Palková (1994) zde zavádí pojmy korespondující s Danešovým dělením, a to melodém ukončující klesavý (pro věty oznamovací, rozkazovací a doplňovací otázky), ukončující stoupavý (pro věty zjišťovací) a neukončující (ty naznačují, že větný celek pokračuje).

charakterizována zvýšením a zesílením intonačního centra.“ (Krčmová 2006, s. 151). Obě varianty konkluzivní kadence se ale shodují v poklesu hlasu v závěru. Pokud je koncové slovo jednoslabičné, probíhá pokles v jedné slabice, pokud se ve výpovědi vyskytne slovo víceslabičné, rozloží se klesání na všechny slabiky (Romportl 1985).

„Antikadence představuje zvláštní typ intonačního vyznění koncových úseků otázek zjišťovacích.“ (Daneš 2009, s. 362). Otázky zjišťovací se vyznačují tím, že se v nich nevyskytuje tázací slovo a mluvčí na ně odpovídá ano, nebo ne. V tomto typu otázek *„začíná melodie na poslední přízvučné (důrazné) slabice nízkým tónem. V jednoslabičné formě melodému (kadence) tón na této poslední slabice obloukovitě stoupne, v dvojslabičné formě je tón na poslední slabice nepřizvučné vyšší než na přízvučné.“* (Romportl 1985, s. 115–116). Antikadence se kromě otázek zjišťovacích též uplatňuje v případech, že mluvčí dává najevo, že jeho věta bude pokračovat (Lotko 2004). Stejně jako kadence, i antikadence se objevuje ve dvou podobách, které Daneš (2009) označuje jako stoupavou a stoupavo-klesavou. Ve spisovné češtině považuje za neutrální podobu stoupavou. Antikadence stoupavo-klesavá naznačuje slabý stupeň emoce. Krčmová (2006) užívá zároveň s termínem antikadence označení stoupavá melodie, kterou obecně charakterizuje vzestup hlasu po intonačním centru. Stejně jako Daneš (2009) rozlišuje Krčmová (2006) antikadenci stoupavou (u otázek zjišťovacích), *„kde hlas od intonačního centra plynule stoupá až do konce výpovědi.“* (Krčmová 2006, s. 151), a stoupavě klesavou.

Lotko (2004) dělení dvou základních melodií na stoupavou (antikadence) a klesavou (konkluzivní kadence) zjednodušuje zobecněním, že *„výška hlasu stoupá, když věta nekončí, když vyslovujeme otázku, nerozhodnost, pochybnost. Naproti tomu výška hlasu klesá, chceme-li vyjádřit rozhodnost, konečnost určitého stanoviska, nebo když končíme větu.“* (Lotko 2004, s. 64).

Posledním typem je tzv. polokadence, která se vyskytuje ve dvou základních podobách, které se od sebe odlišují stoupáním a klesáním hlasu. Shodují se ale v tom, že mluvčí jimi značí, že jeho výpověď bude pokračovat. Na rozdíl od konkluzivní kadence a antikadence se polokadence vyznačuje tím, že v rámci ní dochází k poklesu hlasu na slabice před intonačním centrem. U stoupavé polokadence Daneš (2009) navíc rozlišuje formu neutrální mající mnoho variant dle různých stupňů předělů, a modifikovanou, která

se užívá ve všech emotivních výpovědích. Klesavá podoba polokadence vyděluje téma a odděluje ho od ostatních složek výpovědi. U toho typu polokadence si Daneš (2009) všímá toho, že někteří mluvčí ho užívají na konci výpovědi, tedy v platnosti konkluzivní; „většinou jde o výpovědi silně expresivní, někdy zvolacího rázu; avšak někteří jiní mluvčí užívají tento způsob víceméně běžně a bez zřetelné exprese (jde patrně o nářeční jev středočeský).“ (Daneš 2009, s. 362). Polokadenci zaznamenává také Krčmová (2006), rozlišujíc typ základní a příznakový. „Základní typ signalizuje nekoncové úseky výpovědi a užívá se v promluvách citově neutrálních.“ (Krčmová 2006, s. 151). Příznaková podoba se objevuje například při vytýkání. Užití polokadence je příznakové i u samostatné věty (Krčmová 2006).

Na závěr uvedme také věty pronesené s citovým zabarvením. Jsou specifické tím, že „přízvučná slabika je v kadenci nízká, druhá slabika stoupne, potom však tón klesá do hloubky jako v závěru neutrální oznamovací věty.“ (Romportl 1985, s. 117). Výrazná je melodie též ve větách varovných: „na přízvučné slabice je hluboký tón, na druhé slabice tón plynule stoupne, na dalších slabikách poklesá, až na koncové opět stoupne.“ (Romportl 1985, s. 118).

Větnou melodii užíváme většinou naprosto přirozeně a její možnosti si často ani neuvědomujeme. U ostatních mluvčích ji začínáme pozorovat především v případě, je-li použita nepřirozeně. Častěji si ale všimneme, pokud někdo neužívá intonaci (neboli ony melodické pohyby, které onu intonaci tvoří) vůbec (Volín, *Čeština doma a ve světě* 2001). Intonace je důležitou součástí našich promluv, protože na základě ní můžeme správně interpretovat význam výpovědi a pochopit záměr mluvčího. Kolářová (*Čeština doma a ve světě* 2001) si například všímá chybného užívání intonace v otázkách. Zejména žáci a studenti nejsou schopni intonací vyjádřit rozdíl mezi otázkou zjišťovací a doplňovací a chybně užívají v obou případech antikadenci. Krátký příspěvek Kolářové zmiňujeme proto, že i ona naráží na to, že žáci a studenti nejsou jediní, kteří intonaci užívají chybně. „U moderátorů zejména některých soukromých stanic se setkáváme s nesprávnou intonací výpovědi nejen u otázek.“ (Kolářová, *Čeština doma a ve světě* 2001, s. 155).

Melodie je velmi významným faktorem v rozhovorech, protože na základě jejího správného užívání se rozhovor může odvíjet, aniž by si oba komunikanti skákali do řeči.

Právě užíváním melodie mluvčí signalizuje, zda jeho řeč bude pokračovat, či bude ukončena (od toho jsou poté také odvozeny ony názvy pro melodie: ukončující/neukončující). Za určitý doprovodný jev signalizující pokračování, respektive ukončení promluvy, můžeme považovat hlasitost. Např. klesavá kadence bývá doprovázena ztišením hlasu a zpomalováním tempa. Zvýšenou hlasitost budou mluvčí například využívat při boji o slovo, nebo naopak při nepouštění jejich partnera o slovo. V onom boji o slovo se zesílení hlasu uplatňuje nejčastěji (Havlík 2011). Palková (*Čeština doma a ve světě* 2008) pak upozorňuje na to, že stereotypní opakování výrazné melodické kontury posluchače unavuje. Stejně tak jako užití nevhodné melodické kontury může v posluchačích vyvolávat chybný kontext. Užívání správné melodie i intonace musí být tedy především přirozené a odpovídat aktuální mluvné situaci.

4.3.3 Pauzy a frázování

Pauza slouží k členění řeči na menší jednotky, výpovědi a větné úseky. Jde o přerušení plynulého proudu řeči. Pomocí správného užívání pauz můžeme docílit smysluplnosti našeho sdělení. Pauza současně s melodií, popřípadě dalšími zvukovými prostředky, působí společně jako prostředek členění řeči, které nazýváme frázování (Romportl 1985). Vzhledem k fyziologii člověka vzniká pauza přirozeně tam, kde je potřeba se nadechnout. Mluvčí by s ní ale měl umět zacházet tak, aby nedocházelo k nelogickému oddělování celků, které k sobě obsahově náležejí. Pauza může být absolutní (bez omezené délky) nebo relativní (krátkodobé přerušení řeči)¹⁶ (Krčmová 1994). Ačkoli rozčlenění zvukové roviny a členění v psaném projevu není totožné, musí rozčlenění pomocí pauz odpovídat významovým celkům (Krčmová 2006).

Mluvené projevy mají na rozdíl od psaného textu svou specifickou stavbu. Mluvený text se jeví jako útržkovitý, neúplný, často plný pauz, ve kterých se mluvčí například rozmýšlí, jak bude pokračovat. Nepřipravený a spontánní projev je také ovlivněn skutečností časového tlaku, v němž vzniká (Čmejrková 2011). Aby se pronášený zvuk (v našem případě řeč) dal pohodlně vnímat, je důležité, aby docházelo ke správnému frázování (intonačnímu členění) vzhledem k jazykové stavbě projevu (Palková, *Čeština doma a ve světě* 2008). Je tedy nutné si uvědomit, že vhodné kladení pauz je jedním z předpokladů pro přehlednost

¹⁶ o absolutní a relativní pauze viz výše u rozlišování výpovědi a promluvy

a logiku výpovědi (Šrajerová, Marek, *Čeština doma a ve světě* 2001). Správné užívání pauz přispívá k bezproblémovému pochopení obsahu sdělení (Machač, *Čeština doma a ve světě* 2008). Rušivě mohou působit pauzy nepřírozeně vystupující z jejich okolí nebo pauzy nadměrné (Janoušková, Veroňková, *Čeština doma a ve světě* 2008).

4.3.4 Tempo

Tempo je další z prozodických rysů našich výpovědí; vyjadřuje rychlost, kterou dané sdělení pronášíme. U jednotlivců lze vysledovat tzv. osobní (individuální) tempo, nicméně všichni mluvčí provádějí změny tempa podle potřeb sdělení přibližně stejným způsobem (Romportl 1985). Palková (1994) při porovnávání projevů profesionálních a neprofesionálních mluvčích vypočítala průměrné tempo na 4,89 slabik za sekundu. Pro celkové tempo projevu je důležité brát v úvahu také pauzy, jejich počet a délku (Romportl 1985). Tempo jednotlivých výpovědí se bude lišit i v závislosti na obsahu sdělovaného. Přírozeně budeme důležitější informace pronášet pomaleji. Odlišné tempo se také odráží na vztahu účastníků komunikace (Krčmová 1994). Tempo je dále závislé i na vzdálenosti mezi mluvčím a posluchačem/posluchači a na velikosti auditoria, ke kterému mluvčí svou řeč pronáší. Lotko (2004) s odkazem na Mistríka uvádí statistiky, podle kterých realizujeme průměrně 80–100 slov za minutu. Rychlejší tempo má přirozeně vliv na srozumitelnost, naopak pomalejší tempo posluchače unavuje (Lotko 2004).

Havlík (2011) vychází z výsledků bádání Jany Dankovičové, která přišla s tím, že pro variovaní artikulačního tempa je charakteristické zpomalení tempa během posledního přízvukového taktu v úseku a že „*variování tempa se neuplatňuje při projekci pokračování, resp. ukončení promluvy.*“ (Havlík 2011, s. 245). Ačkoli Dankovičová zkoumala monologické projevy, Havlík potvrzuje, že tato vlastnost platí i pro promluvy v rozhovorech.

Palková (*Čeština doma a ve světě* 2008) se ve svém příspěvku zmiňuje o třech hlavních nedostatcích, které se vyskytují u mluvčích zpravodajství. Kromě deformace vokálů a chybného zacházení s větnou intonací se jedná právě i o tempo, konkrétně o jeho neúměrnou rychlost.

Jazykovou úroveň televizních debat zkoumala Ivana Bozděchová (2003). I přes to, že se zaměřovala především na jiné jazykové roviny (morfologickou, syntaktickou a lexikální), než si bere za cíl prozkoumat tato práce, ve svém příspěvku zmiňuje, že při vedení dialogu

hraje významnou roli intonace a řečové tempo, které bývá vzhledem k časovému omezení většinou rychlejší než při běžné konverzaci. „*Vedle standardních úvodních, zakončovacích a navazovacích dialogových frází se výrazně projevuje snaha o vyjádření individualizované, aktualizované, různou měrou vyzývavé, provokující, či ironické, a to jak vzhledem k účastníkům debaty, tak vzhledem k divákům.*“ (Bozděchová 2003, s. 163).

4.4 Výslovnost

Při rozboru projevů účastníků mediální komunikace v námi zvolených talk show budeme sledovat také dodržování ortoepické kodifikace. Výslovnost považujeme za důležitou, protože výrazně ovlivňuje srozumitelnost komunikace.

Obecné tendence mluvčích češtiny v odchylkách v neformálních rozhovorech stručně popsal Martin Havlík (2011). Ačkoli zkoumá styl, který nazývá *zběžný* (nižší), do nějž každodenní, neformální rozhovory spadají, všímá si toho, že s ohledem na narůstající neformálnost vyjadřování i ve veřejných projevech se do tohoto stylu začínají dostávat i promluvy původně spadající do *stylu základního*. Pro styl nejvyšší volí označení *vybraný*. Správnou výslovností mediálních pracovníků se zabýval například Jiří Zeman (2013). I on rozlišuje tři typy stylů, přičemž pro ně volí jiné názvy (viz níže).

Mluvčí, jejichž mluvený projev spadá do mediální komunikace, by se měli snažit o to, aby byl jejich projev kultivovaný. S tím úzce souvisí užívání spisovného mluveného jazyka, který by měli mluvčí ovládat. Výslovnost v médiích je problematická v tom, že není jednotná. Například se od sebe bude výrazně lišit výslovnost rozhlasových herců předvádějících hru, výslovnost slavnostní (různé typy recitací) a výslovnost moderátorů zábavních pořadů, do jejichž projevu se promítá složka emocionální. V námi zkoumaných pořadech se nejspíše setkáme s velmi různorodou výslovností a s různými styly. Zeman (2013) rozlišuje *styl neutrální*, užívaný v oficiálních mluvených projevech a dodržující ortoepické příručky, *styl běžný*, vyznačující se artikulační uvolněností, rychlejším řečovým tempem, zjednodušováním souhláskových skupin a elizí hlásek, a *neortoepickou výslovnost*, vyznačující se hlavně nepřesnou artikulací hlásek, což pak recipientům ztěžuje výsledné porozumění sdělení. Nekultivované projevy jsou často zastíněny samotnou osobností moderátora a neortoepická výslovnost je veřejností často přehlížena, nejspíše i z důvodu malého povědomí veřejnosti o ortoepii obecně. Pokud už se nějaké hodnotící projevy z řad

veřejnosti objeví, hodnotí spíše přerěknutí, tempo řeči a výslovnost cizích slov (Zeman 2013). Nízkého povědomí uživatelů češtiny o ortoepii si všímá i Havlík (2011), který si navíc uvědomuje absenci jakéhokoli školení v pečlivé výslovnosti a obecně v umění hovořit.

Zeman (2013) pokračuje tím, že na výsledné zvukové formě mluveného projevu se kromě individuálních charakteristik mluvčího podílejí dva faktory: typ pořadu a mluvní tempo. Z hlediska typu pořadu vymezuje na základě frekvence dva žánry – zpravodajství a moderování. Tato práce bude analyzovat promluvy spadající do žánru moderování, který je typický pro polopřipravené a nepřipravené projevy. V projevu moderátora jde kromě předávání informací také o navázání přátelského kontaktu s divákem. I když jeho projev může vycházet z neutrálního stylu, může docházet i k neortoepickým variantám. Mluvní tempo bude ovlivněno jednak samotným moderátorem, a jednak typem pořadu.

Mluvíme-li o výslovnosti, je potřeba také odlišit dva způsoby artikulace: implicitní a explicitní.

Při implicitní neboli náznakové artikulaci se artikulační orgány nedostávají do krajní polohy, jednotlivé hlásky v průběhu řeči jsou pouze naznačovány nebo vynechávány, popř. splývají (Machač, *Čeština doma a ve světě* 2008). Dle Palkové (1995) vzniká náznaková výslovnost jako „*produkt minimalizace artikulačních pohybů při produkci řeči, ať už z nedbalosti nebo neschopnosti mluvčího.*“ (Palková 1995, s. 106). Tento typ artikulace je náročný na vnímání posluchačem, který si leckdy musí sdělení domyslet nebo odvodit ze situačního kontextu. Implicitní výpověď je typická pro nepřipravené, spíše neoficiální mluvní projevy. O nedbalé ležérní výslovnosti se zmiňuje také Hedvábná a Landgráfová (*Čeština doma a ve světě* 2001); ta se může projevovat například otevřenou výslovností samohlásek. Samohlásky ale mohou být také redukovány nebo nedostatečně přesně realizovány vlivem rychlejšího tempa, který mluvčí volí proto, že se snaží sdělit posluchači velké množství informací v krátkém časovém úseku. „*Výsledkem je řeč, která jednak působí nekultivovaně, jednak je obtížněji srozumitelná, a posluchač tak ztrácí (mnohdy důležité) detaily.*“ (Hedvábná, Landgráfová, *Čeština doma a ve světě* 2001 s. 131). Autorky upozorňují na to, že při záměně samohlásek je důležité vnímat kontext sdělení, protože ten poté v chybně vysloveném slově omezuje výběr vokálů

Pokud jsou hlásky vysloveny ve své standardní podobě a mluvčí je artikulačně přesný, hovoříme o explicitní artikulaci. Obsah sdělení je v tomto případě posluchači srozumitelný i bez znalosti kontextu. Jako příklad mluvčího s explicitní artikulací uvádí Machač (*Čeština doma a ve světě* 2008) mimo jinými i moderátora Marka Ebena.

Z výše uvedeného vyplývá, že k osobě mluvčího se vždy neodmyslitelně váže jeho zvuková složka. Ta má mnoho vlastností a odráží se v ní některé charakteristické rysy mluvčího. Bohužel se ve zvukové složce řeči také často odráží autorova „snaha“ pronášet řeč co nejpohodlněji. Důsledkem může být nedbalá výslovnost, členění textu vzhledem k potřebám dýchání bez ohledu na logické členění slov a větných celků (vliv špatného frázování), užívání stylových forem bez uvážení jejich stylové platnosti. Vzhledem k tomu, že řeč mluvčího, v našem případě moderátora, je pronášena (k) širší veřejnosti, je logické, že posluchač naopak očekává zřetelnou dikci s rozlišením jednotlivých hlásek a smysluplné členění textu. Pokud si mluvčí tento požadavek posluchače (publika, diváka) uvědomí a bude se snažit výše zmíněné požadavky dodržovat, budeme hovořit o kultuře mluvené řeči. Jak ale uvádí Palková (*Čeština doma a ve světě* 2008), situace je spíše opačná a preferováno bývá pohodlí mluvčího.

4.5 Jazyk a jeho fungování v médiích

Romportl (1985) jazyk považuje za nejdůležitější dorozumívací prostředek v lidské společnosti. Jazyk se utváří „*strukturními vztahy uspořádanými do hierarchie několika rovin neboli plánů.*“ (Kraus 2008, s. 79). V důsledku toho se rozlišuje „mimojazyková“ řečová rovina zvuková (hlásková, fonetická), a jazykové roviny fonologická, morfematická, syntaktická a textová. Mezi jednotlivými rovinami platí vztah toho, že změny na nižší rovině přinášejí změny na rovinách vyšších.

Kraus (2008) v závěru publikace *Jazyk v proměnách komunikačních médií* uvádí, že se jazyk stále častěji stává objektem hodnocení a kritiky. Častý je též názor, že média (televize, rozhlas, tisk) „*jsou zrcadlem a spolu s tím i normou spisovného, tedy kultivovaného a prestižního způsobu vyjadřování.*“ (Kraus 2008, s. 159–160). K tomuto stoupajícímu významu jazyka v médiích přispívá i fakt, že slovníky, dříve čerpající svůj materiál z umělecké literatury, v dnešní době sahají po jazyku masových médií, na jehož základě vznikají rozsáhlé elektronicky zpracovávané korpusy. Profesní znalost jazyka se očekává

u profesí jako jsou spisovatelé, moderátoři a hlasatelé, osobnosti veřejného (zvláště politického) života, redaktoři, vědeckí pracovníci a učitelé. Stává se, že veřejné projevy zprostředkované médii, bývají hodnoceny právě z hlediska jazyka. V tomto hodnocení se ale také často projevují osobní sympatie nebo antipatie k samotné osobě mluvčího. Výše zmíněné postoje k jazyku by nicméně neměly zastříit ten fakt, že jeho správným užíváním bychom měli dosahovat úspěšné komunikace (Kraus 2008). To, že jazyk prezentovaný v médiích je vystaven hodnocení všech jeho vnímatelů, potvrzuje také Čmejková (2011). Navíc si všímá sílící tendence k určitému jazykovému uvolnění. Také sílí snahy „*oslabit dojem institucionální autoritativnosti, eliminovat znaky nadřazenosti a nahradit je přívětivostí a vlností, dožadující se zájmu a vmlouvající se do přízně publika.*“ (Čmejková 2011, s. 283).

Společně s Čmejkovou (2001) si uvědomujeme, že užívání jazyka se bude proměňovat v závislosti na mnoha proměnných. Svou roli sehrává nejen mluvčí, ale i to, ke komu mluví, v jaké situaci, jaké je téma jejich hovoru, v jakém prostředí se nacházejí a mnoho dalších faktorů. Ať už se sami dostaneme do role mluvčího, nebo posluchače, vždy budeme svůj, častěji ale partnerův, projev hodnotit. Je to z toho důvodu, že své chyby příliš nevnímáme, za to dokážeme být dostatečně kritičtí k promluvám druhých osob. Nejvíce se tato kritičnost projevuje právě v médiích. U mnohých moderátorů televizních pořadů se například stírá řada rysů formálního vyjadřování, dochází k míšení řečových stylů i spisovné a nespisovné češtiny. Posluchači také velmi zřetelně vnímají fonetickou stránku mluvených projevů: „*tu někdy považují za pokleslou, všímají si nedbalé výslovnosti a nesprávné artikulace; (...) nelibě prožívají např. intonaci mluveného projevu, kladení důrazu, a zejména vyplňování pauz nejrůznějšími hezitačními zvuky...*“ (Čmejková 2011, s. 11).

Zvukovou stránku řeči ve veřejných projevech zkoumala ve stejnojmenném příspěvku již v 90. letech 20. století Zdena Palková. I ona si všímá toho, že způsob řeči je hodnocen posluchačem více než jiné složky jako individuální charakteristika člověka. Do způsobu řeči se navíc nepromítá jen složka jazyková, nýbrž i určitá specifika člověka vzhledem k pohlaví, věku, zdravotního stavu i momentálního psychického rozpoložení. Mnohdy se stává, že běžný uživatel si určité odchylky od normy ani neuvědomí, případně mluvčímu tyto defektnosti promíjí. „*Posluchač si poměrně rychle zvykne na individuální*

způsob řeči a do jisté míry se mu přizpůsobí. Deformace se přijme jako osobitost, zejména budi-li mluvčí nebo jeho téma sympatie.“ (Palková 1995). Palková (1995), stejně jako Kraus (2008), považuje rozhlasové a televizní pracovníky a učitele za řečové vzory.

5 Experimentální analýza promluv moderátorů

V praktické části bude provedena experimentální analýza promluv třech vybraných moderátorů – Jana Krause, Karla Šípa a Marka Ebena. Zkoumány budou zejména jednotlivé zvukové prostředky souvislé řeči, jež byly popsány výše; zohledněny budou též objektivní faktory jako je například prostředí, ve kterém se pořad natáčí, nebo přítomnost publika. Při zkoumání promluv bude využit program *Praat* pro analýzu řeči, jehož autory jsou Paul Boersma a David Weenink. V rámci tohoto programu byla využita zejména funkce zobrazení intonačního průběhu jednotlivých výpovědí. Intonaci (značena modrou křivkou), spolu s ostatními prostředky souvislé řeči, demonstrujeme na přiložených obrázcích v následujících podkapitolách.

Očekáváme, že se projevy moderátorů budou lišit, a to jednak vzhledem k jejich osobnostním charakteristikám, jednak vzhledem k tomu, na jaké publikum jejich talk show míří. I přes určité odlišnosti bude cílem praktické části mimo jiné vysledovat společné rysy, které moderátory televizních talk show charakterizují.

Pro analýzu promluv moderátorů volíme výše představované pořady *Show Jana Krause*, *Všechnopárty* a *Na plovárně*. Konkrétně budou analyzovány díly, jež byly televizí Prima (v případě *Show Jana Krause*) a Českou televizí (v případě talk show *Na plovárně* a *Všechnopárty*) odvysílány v rozmezí od října do prosince roku 2020. Celkově bylo zanalyzováno necelých 460 minut, konkrétně 144 minut pořadu *Show Jana Krause*, 156 minut talk show *Všechnopárty* a 157 minut pořadu *Na Plovárně*.

5.1 Objektivní faktory

Každý ze sledovaných pořadů (*Show Jana Krause*, *Všechnopárty*, *Na plovárně*) má svá specifika. Odhlédneme-li od specifík vycházejících z individuálních charakteristik jednotlivých moderátorů, je potřeba brát v úvahu také prostor/studio, ve kterém se talk show odehrává, stejně jako velikost auditoria a s ním spojená přítomnost, nebo nepřítomnost publika. Pořady se také liší počtem hostů. Promluvy moderátorů budou tedy ovlivňovány jak vnitřními, tak výše zmíněnými vnějšími okolnostmi.

Show Jana Krause a *Všechnopárty* se, co se objektivních faktorů týče, v některých aspektech shodují. Oba pořady jsou natáčeny v divadle – *Show Jana Krause* v Divadle

Archa, *Všechnopárty* v divadle Semafor. Kromě televizních diváků se tedy Jan Kraus i Karel Šíp někdy obrací zároveň ke studiovému publiku sedícímu v obou případech v hledišti se šikmou podlahou, která zajišťuje divákům lepší pohled na jeviště, kde se jednotlivé rozhovory odehrávají. Tento tzv. „vnitřní“ (studio) a „vnější komunikační okruh“ (televizní diváci) pak štěpí moderátorovu pozornost (viz s. 30). Oba pořady se také shodují v počtu tří hostů, se kterými moderátoři postupně vedou rozhovor. V případě *Show Jana Krause* je někdy navíc zvaná přímo dvojice či trojice, kterou moderátor zpovídá současně. Odlišné je v tomto případě pouze usazení hosta, který v *Show Jana Krause* sedí neobvykle bokem k moderátorovi a nehledí mu tedy do tváře přímo (jako je to u pořadů *Všechnopárty* a *Na plovárně*). Navíc jako jediný ze sledovaných moderátorů sedí Jan Kraus za stolem. *Show Jana Krause* a *Všechnopárty* se shodují v podobné délce pořadu – v obou případech činí vysílací čas talk show necelou jednu hodinu. Jiným společným rysem je úvodní komentář, který moderátoři mají směrem k publiku ještě před pozváním samotného prvního hosta. V případě Jana Krause se ale na rozdíl od Karla Šípa jeho komentář netýká tématu, který by prozrazoval prvního příchozího hosta, ale spíše směřuje ke komentování aktuálního dění. Naopak Karel Šíp svým krátkým příběhem už nějakým způsobem divákům napovídá, z jaké oblasti bude jeho první host. V případě Jana Krause navíc po krátkém úvodním slovu ještě následuje shrnutí toho, co se v poslední době událo. Tento monolog je typický pouze pro *Show Jana Krause*, v ostatních dvou pořadech se nevyskytuje. Stejně tak se pouze u Jana Krause ve studiu vyskytuje kapela, která doprovází, společně s potleskem diváků, příchod každého nového hosta a také výraznější komické pasáže, ať už jsou způsobeny výpovědí hosta, nebo moderátorem samotným.

Pořad *Na plovárně*, jehož moderátorem je Marek Eben, se od dvou ostatních talk show liší výrazně tím, že v Klubu Avion, ve kterém se pořad natáčí, není přítomno tzv. studiové publikum. Marek Eben se tak obrací jen na televizní diváky, a to pouze v úvodu, kdy představuje hosta, a v závěru, kdy opět zopakuje, kdo byl jeho hostem. Během samotného přátelského popovídání se moderátor plně věnuje svému pozvanému hostu, jeho projev je v tomto ohledu konzistentní. Marek Eben si do svého pořadu zve zpravidla jednoho hosta; výjimku tvoří případy, kdy jde o dvojici s nějakým vzájemným vztahem, jako například v případě manželské dvojice Marie Doležalové a Marka Zelinky. Talk show se také liší délkou natáčení, konkrétně tím, že délka rozhovoru není předem stanovena. Nicméně

i přesto, že rozhovor může být velmi dlouhý, po sestřihání má pořad *Na plovárně* přibližně 25 minut, čímž se stává nejkratší talk show ze všech třech sledovaných pořadů.

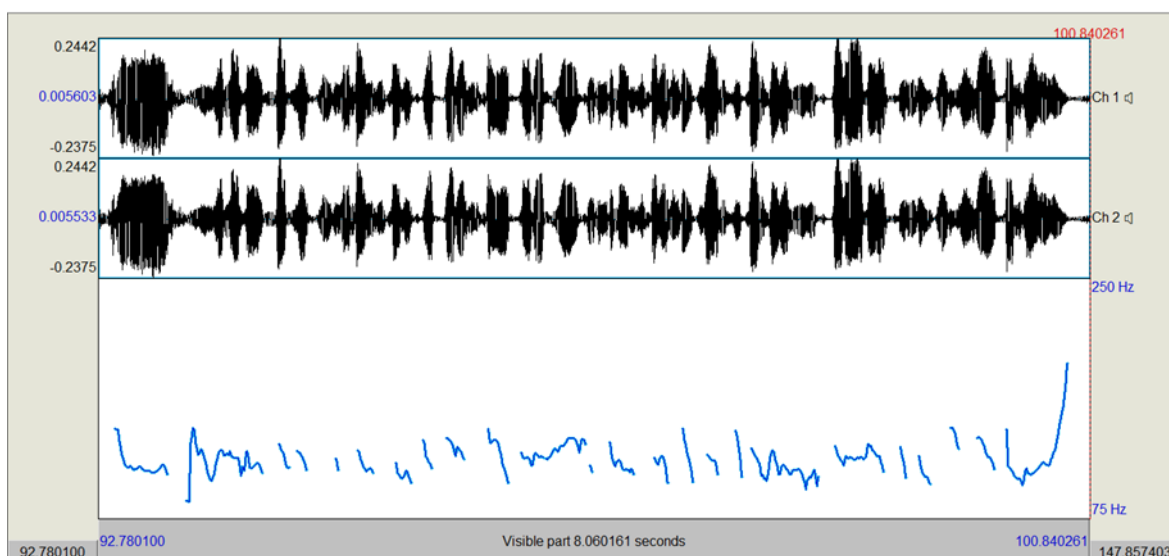
5.2 Subjektivní faktory

Subjektivními faktory myslíme takové okolnosti, které vycházejí z individuálních vlastností a specifik promluv samotných moderátorů. V následujících kapitolách představíme jednak zvukové vlastnosti, které jsou pro mluvčí charakteristické v jednotlivých částech pořadu, jednak zvukové vlastnosti charakteristické pro jejich řeč jako takovou, přičemž se zaměříme především na ty prostředky souvislé řeči, které byly představeny v teoretické části.

5.2.1 Začátek pořadu

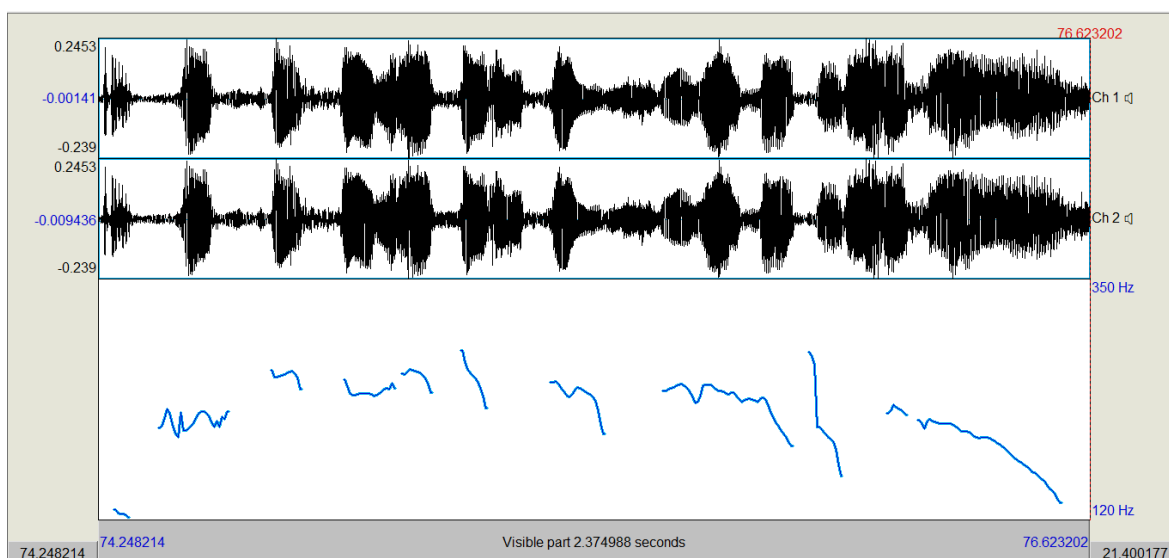
Jan Kraus

Jak již bylo zmíněno výše, začátek pořadu v námi sledovaných pořadech se liší. Jan Kraus přichází na jeviště za doprovodu kapely a potlesku publika. Kapela má v pořadu více funkcí: jednak od sebe odděluje jednotlivé rozhovory s různými hosty (vždy zní při příchodu nového hosta), jednak slouží jako prostředek podtržení humorné výpovědi moderátora. Ještě do potlesku začíná moderátor publikum zdravít, poté se odehrává dvou až čtyř minutový monologický úvod, po němž následuje stejně monologická rubrika „stalo se“ v délce od jedné do dvou minut. V úvodu mluvčí stojí, poté, opět za doprovodu kapely a potlesku, přechází za stůl, odkud pokračuje zmíněná rubrika. Během této části moderátor komentuje videa či fotografie, které promítá na obrazovce stojící za ním. Ačkoli v obou těchto částech mluvčí hovoří v oznamovacích větách, hlas téměř nikdy neklesá. Jednotlivé neukončené věty jsou za sebou neustále řetězeny, uplatněna je především polokadence typická pro nekoncové větné úseky (viz obr. 1). Objevují se i takové případy, kdy mluvčí svou výpověď nedořekne (ani melodicky nedokončí) a ihned navazuje výpověď následující. Ačkoli to promluvě dodává na určité dynamičnosti, promluva tím ztrácí na své srozumitelnosti.

Obrázek 1: Příklad neukončené výpovědi s antikadencí; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, úvodní pasáž (1:32-1:40): „...á můžeme doufat, že čísla už tolik neporostou a podobně. To se nám stalo součástí každodenní hitparády jaký sou čísla a tak dále.“

Pauzy, které mluvčí užívá v monologických promluvách, slouží především k podtržení humorné pointy. Po takových pauzách zpravidla následuje smích publika. Jejich funkce zde tedy není přímo v oddělování větných celků, což by vedlo k větší srozumitelnosti, jako spíše z důvodu zdůraznění konkrétní humorné výpovědi, na kterou publikum smíchem reaguje. Případně se pauza objeví tehdy, přemýšlí-li mluvčí, jak bude ve své výpovědi pokračovat (více také viz samostatná kapitola „Pauzy a frázování“). Určitou odlišnost od výpovědí vyskytujících se během samotných rozhovorů bychom mohli spatřovat ve větší práci s důrazem. To přičítáme skutečnosti, že úvodní projevy jsou čistě monologické, mluvčí má tak větší prostor více si jednotlivá slova promyslet a zdůraznit to, co pokládá za důležité. V rubrice „stalo se“ se také vyskytla výpověď, která se obsahově týkala vlastní osoby moderátora. Tato výpověď byla pronesena zesílenou hlasitostí (viz obr. 2).

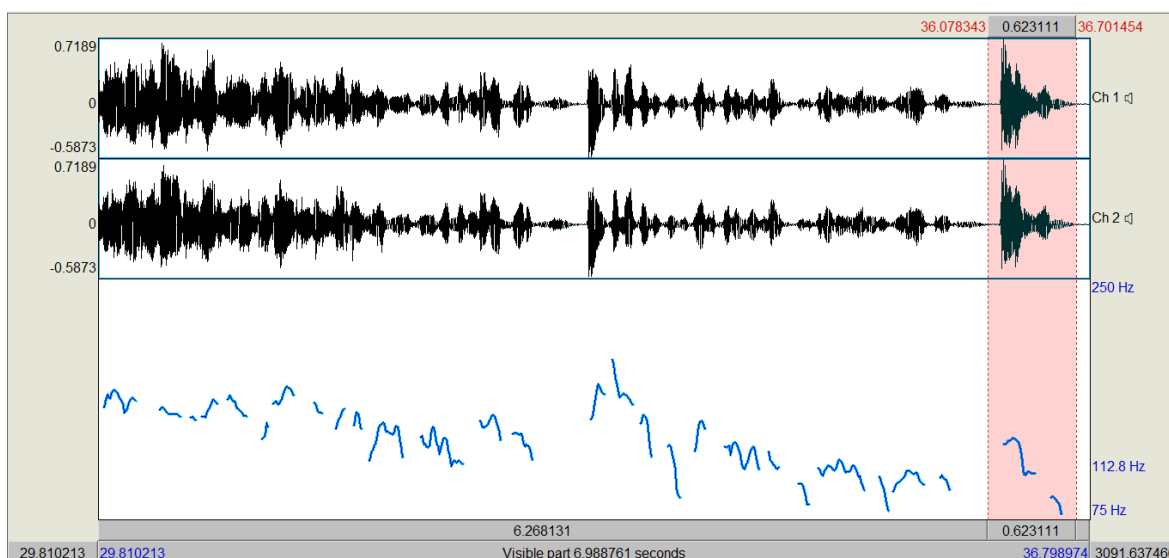

Obrázek 2: Zvýšení hlasu; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, rubrika „stalo se“, (1:14-1:16): „*A teďko tenhle to zkouší doma, to sem já.*“

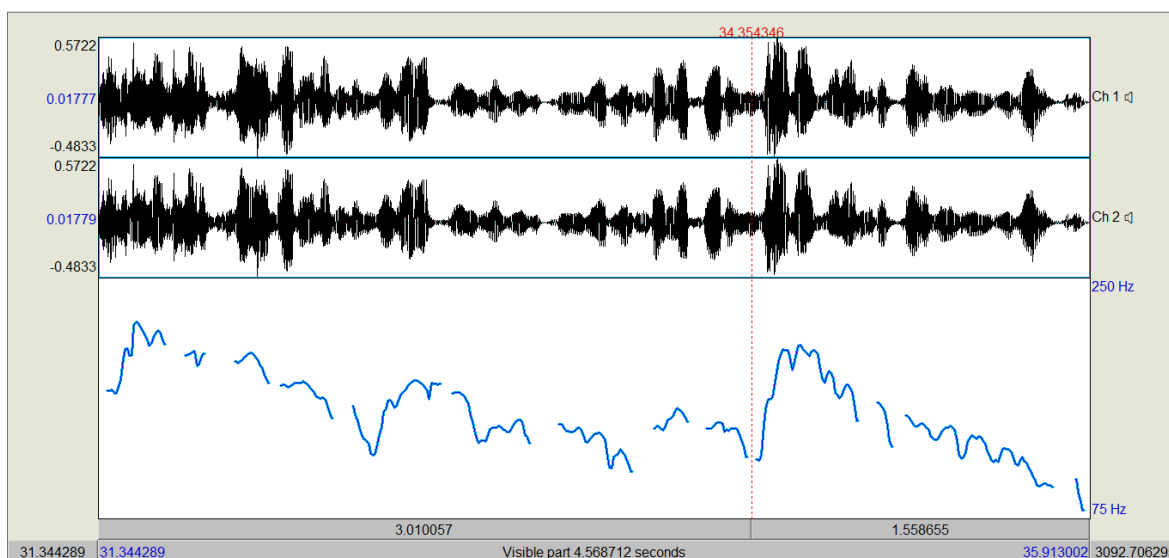
Promluvy v těchto částech i zbytku pořadu se též vyznačovaly nespisovnou výslovností; o té bude pojednáno níže v samostatné kapitole.

Karel Šíp

Karel Šíp ve *Všechnopárty* přichází na pódium též v doprovodu potlesku publika, kapela se ale v tomto pořadu nevyskytuje. Následně moderátor vítá publikum v sále, ale navíc též publikum u televizních obrazovek, při kterém se obrací přímo do kamery. Ve dvou ze tří případů mluvčí ve výpovědi *Samozřejmě zdravím automaticky naše diváky televizní* položil důrazu na slovo „televizní“. Tím, že moderátor umístil toto slovo na konec věty, automaticky na něj přenesl i větný přízvuk (viz obr. 3, o větném přízvuku viz s. 34). Zdůraznění můžeme pak považovat i za jistou solidárnost v tom smyslu, že ačkoli nejsou televizní diváci přítomni, i tak je moderátor bere na zřetel. V případě, že se výraz „televizní“ objevil v souvětí na předposledním místě, důraz na něj položen nebyl (viz obr. 4).

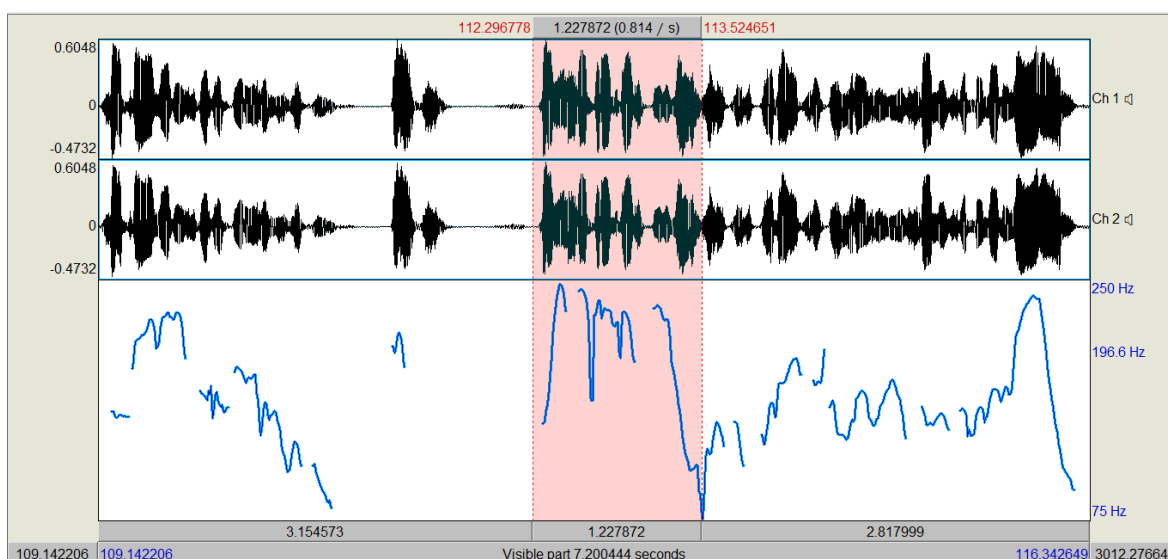

Obrázek 3: Růžově vyznačeno položení důrazu na slovo „televizní“; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, úvod (0:30-0:37): „Dobrý večer vážení diváci tady v hledišti divadla Semafor (ještě doprovázeno potleskem publika). (pauza/nádech) Automaticky vždycky na začátku zdravím naše diváky (pauza + důraz) **televizní**.“

Obrázek 4: Úvodní slova pronesena bez důrazu na slově „televizní“; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, úvod (0:31-0:36): „Dobrý večer přeju tady našim divákům v hledišti Divadla Semafor, (předěl + důraz) zdravím i naše televizní diváky.“

I u Karla Šípa následuje monologická pasáž v délce přibližně od dvou do tří minut. Ta se v tomto případě vyznačuje zejména velmi častými slyšitelnými nádechy, které jsou navíc doprovázeny hezitačními zvuky. Jedná se o jev pro Karla Šípa velmi charakteristický a setkáme se s ním v průběhu celého pořadu. Nicméně v této části lze považovat za o něco rušivější vzhledem k tomu, že pozornost publika i televizních diváků je zaměřena na samotného mluvčího a není tříštěna přítomností hosta. Pauzy se v úvodních promluvách objevují stejně jako u Jana Krause zejména při vyprávění vtipu či humorného příběhu, což je pro úvodní pasáž typické. Pomocí správného užívání pauz může moderátor u diváků docílit určitého napětí a pauza v takovém případě může sloužit jako prostředek gradace následné pointy vtipu nebo příběhu, jejíž odhalení po pauze následuje. Pro úvodní monologický projev je charakterističtější rychlejší tempo, které má za následek komolení slov a celkově splývavou výslovnost. V jednom z dílů se ale také vyskytl projev čtený, který vykazoval rysy rozdílné. Hezitačních zvuků výrazně ubylo, Karel Šíp častěji pracoval s pauzami. Upozorníme pouze na čtenou výpověď *Tam se, pravda, zpívá.*, ve které naopak ke správnému frázování nedošlo. Výpověď byla přečtena souvisle bez užití pauz, čímž nebyl dodržen zamýšlený smysl věty (viz obr. 5). Po ukončení monologické čtené pasáže se opět do projevu Karla Šípa vrátily hezitační zvuky a delší pauzy, ve kterých mluvčí hledal správná slova.

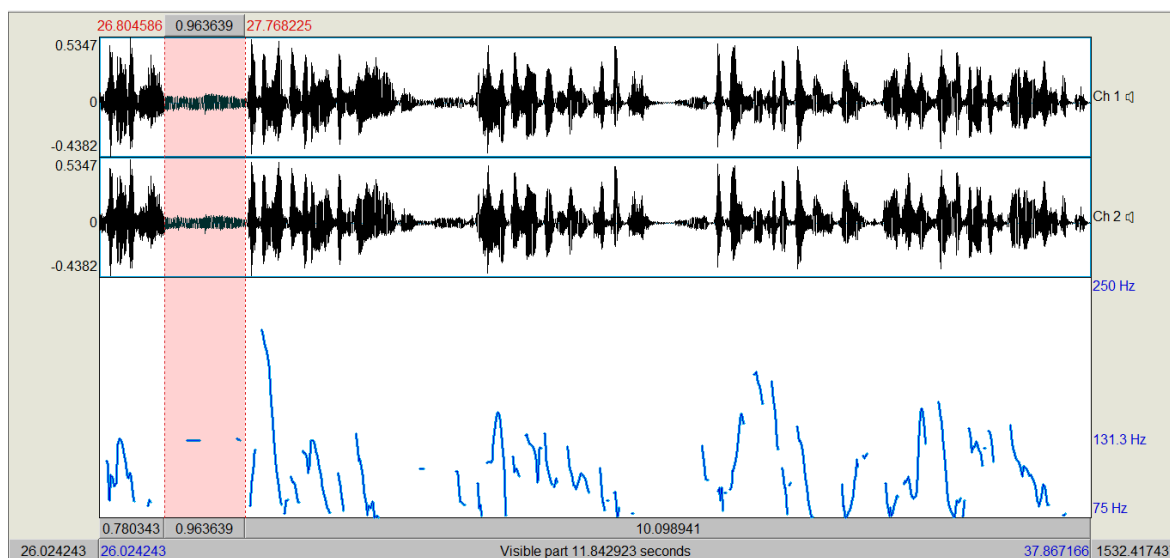
Obrázek 5: Růžově vyznačená část demonstruje chybné frázování – chybí pauzy i pokles hlasu; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, úvod (1:49-1:56): „*Zakázali ste operu a*

muzikál. (pauza) Proč? (pauza) *Tam se, pravda, zpívá, ale ti zpěváci ohrožují sami sebe navzájem.*“

Už v úvodních pasážích lze v projevu moderátora zaznamenat pozoruhodně zvučnou výslovnost hlásky „r“ (o tom viz oddíl „Vybrané zvukové zvláštnosti jednotlivých mluvčích“).

Marek Eben

Pořad *Na Plovárně* se od *Show Jana Krause* i talk show *Všechnopárty* výrazně odlišuje absencí studiového publika. Vzhledem k této skutečnosti Marek Eben pozdraví jen televizní diváky, po čemž následuje přibližně čtyřicetisekundová monologická pasáž, ve které Marek Eben představuje svého hosta. Moderátor během úvodních slov vhodně pracuje s pauzami. Pauzu například funkčně využívá k tomu, aby oddělil větný celek „pozdrav“, ještě znějící do úvodní znělky, od následujícího úvodu (viz obr. 6).

Obrázek 6: Růžově vyznačena pauza oddělující pozdrav od úvodních slov, současně obrázek demonstruje funkční užívání pauz v úvodu; Marek Eben, *Na Plovárně* 25. 11. 2020, host Karel Oliva (0:26-0:38): „Dobrý večer. (pauza) *Na tomhle pořadu mě těší nejvíc,* (pauza) *že mě pořád něčím překvapuje.* (pauza) *Tak já jsem třeba teď zjistil,* (pauza) *že existuje matematická lingvistika.*“

Zmínili-li jsme v případě promluv Karla Šípa slyšitelné nádechy, nádechy můžeme registrovat i v promluvách Marka Ebena. Nádechy v (úvodních) promluvách moderátorů se

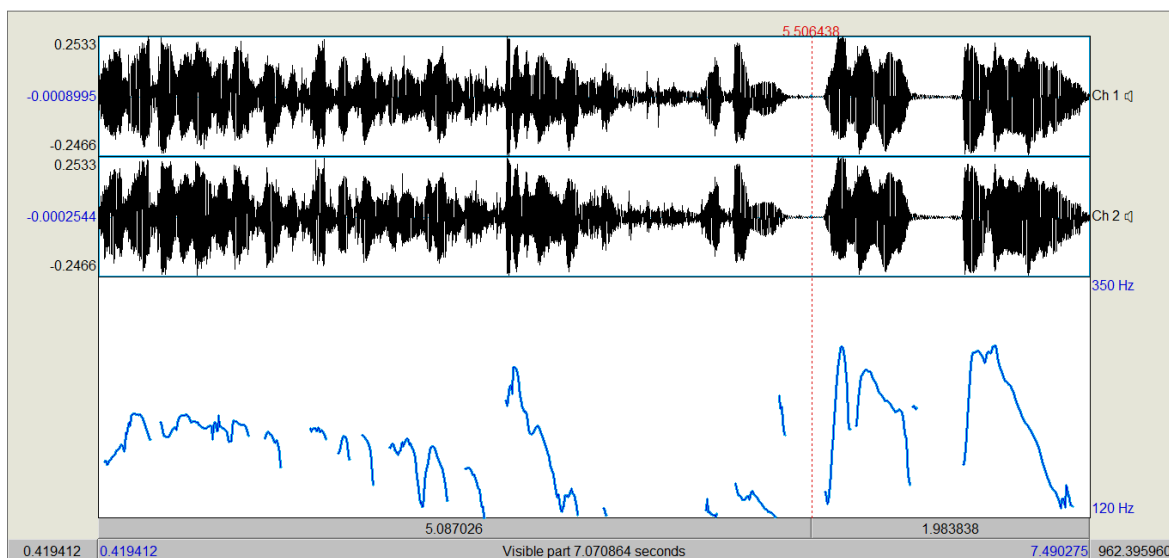
ale liší v tom, že u Karla Šípa jsou častěji realizovány nosem, nádechy Marka Ebena ústy. Slyšitelnost nádechu je pak u Marka Ebena ovlivněna délkou pauz. Ty jsou na rozdíl od Karla Šípa o něco delší; navíc vyskytne-li se takzvaná pauza absolutní. V delší pauze je tedy posluchač spíše schopen nádech zaregistrovat než v případě kratších pauz v promluvách Karla Šípa. Právě v úvodní pasáži lze zaznamenat střídání relativních a absolutních pauz. Pauzy kratší, relativní, v délce přibližně do půl sekundy, se vyskytují většinou v rámci delší věty. Jde o věty, které mluvčí není schopen vzhledem k nedostatku vzduchu v plicích realizovat na jeden nádech. Středně dlouhá pauza většinou odděluje věty v rámci souvětí. Delší, absolutní pauzy, některé dokonce více než sekundové, zaznamenáváme, odděluje-li Marek Eben od sebe celé výpovědi vzhledem k odlišnému tématu (například onen pozdrav diváků a následný úvod). Úvodní pasáž v případě Marka Ebena je celkově mnohem klidnější. Moderátor odděluje logické větné celky pauzami a vhodně tak pracuje s aktuálním větným členěním, pracuje s důrazem, intonace koresponduje s tím, že hovoří v oznamovacích větách a souvětích, tudíž na konci přirozeně dochází ke konkluzivní kadenci. Jeho tempo je pomalejší, artikulace explicitnější a už jen sám úvod tudíž působí díky těmto vlastnostem kultivovaněji. Pouze v případě uvádění hosta Karla Olivy se vyskytla implicitní splývavá výslovnost slova „protože“ ve variantě [pže].

5.2.2 Uvádění hosta

Jan Kraus

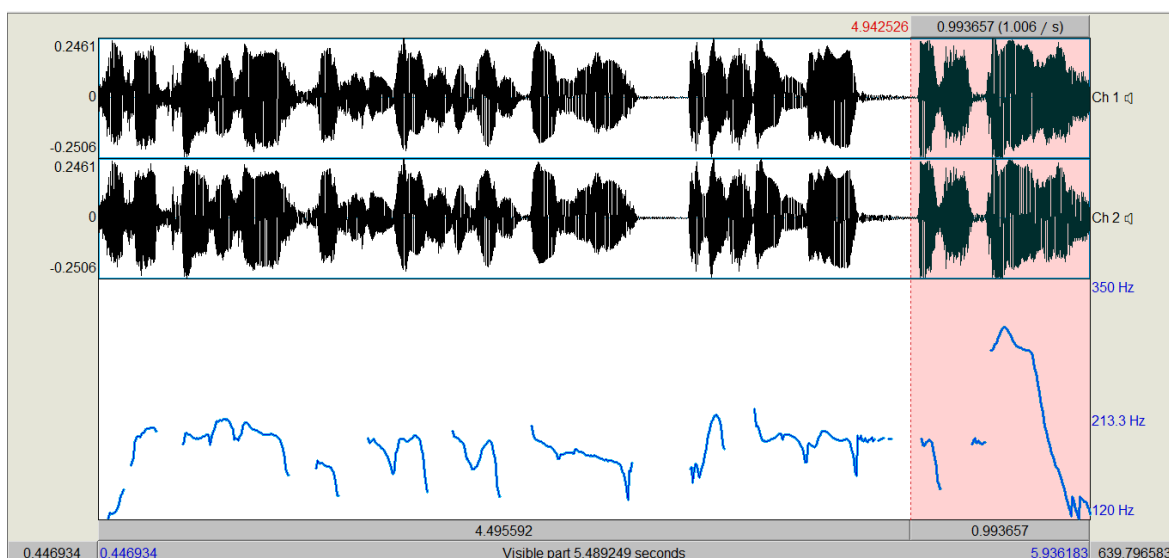
Po přivítání se s publikem a televizními diváky a po úvodních slovech zvou moderátoři Jan Kraus a Karel Šíp opět za doprovodu potlesku publika (u *Show Jana Krause* opět i kapely) na jeviště svého prvního hosta. Jan Kraus ve svém pořadu postupně během večera uvádí tři hosty, přičemž se, na rozdíl od předchozích pasáží, kouká při samotném uvádění střídavě do papíru na stole a do kamery. Úvodní fráze (*Dámy a pánové, naším dalším hostem je...*) jsou proneseny rychlejším tempem a ke zpomalení dochází až při pronášení jména a příjmení hosta, ta jsou navíc pronášena velmi zřetelně. Většinou uvede hosta jen jménem a příjmením, tedy bez uvedení profese či titulu, jako je tomu ve dvou zbývajících pořadech. Uvedení hosta se opět vyznačuje určitou dynamičností pro moderátora typickou. Uvádění každého dalšího hosta během večera na dynamičnosti ale ztrácí. Jméno a příjmení od sebe odděluje pauzou současně s důrazem, který pokládá před vyslovením

jména, ale zejména pak příjmení. Důraz v hlase je při poslechu zřetelně zaznamatelný; vezmeme-li v potaz i obrazovou složku, můžeme se přesvědčit, že je navíc důraz v hlase podpořen gestem zvednuté paže, která uvádí hosta ze zákulisí. Pokud Jan Kraus zve na jeviště hosty dva, objeví se pauza s důrazem až při uvádění příjmení druhého hosta (viz obr. 7).

Obrázek 7: Část za předělem vpravo demonstruje důrazné vyslovení jména a příjmení hosta, vyslovení tak nabývá charakter až určitého zvolání, před jménem i příjmením užita pauza; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 16. 12. 2020, host Jiřina Bohdalová (0:00-0:07): „*A dámy a pánové, je mi velkou ctí a potěšením, že naším (důraz) prvním hostem (pauza) je paní (předěl + pauza + důraz) Jiřina (pauza + důraz) Bohdalová.*“ (první část souvětí doprovázena potleskem publika)

Zmiňme i uvádění hosta italského původu s příjmením Pasquale, při jehož výslovnosti moderátor dodržel italskou výslovnost, při které se dává důraz na druhou slabiku od konce (viz obr. 8).

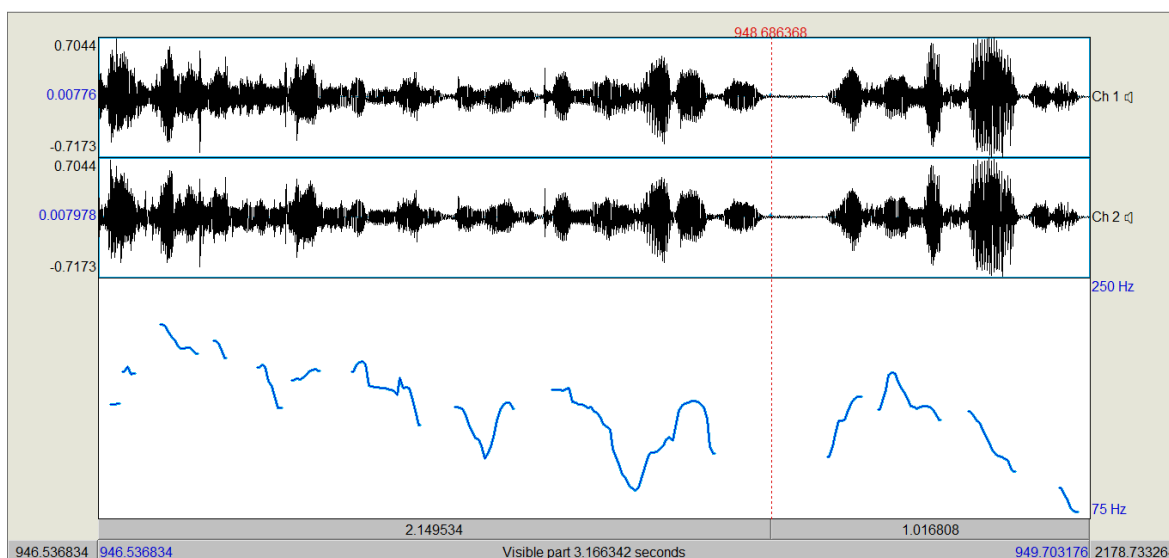

Obrázek 8: Růžově vyznačena výslovnost italského příjmení s důrazem na druhou slabiku od konce; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 16. 12. 2020, host Alessandro Pasquale (0:00-0:06): „*Dámy a pánové, (pauza) naším dalším hostem je (pauza) Alessandro Pasquale.*“

Uvádění hosta je také zpravidla doprovázeno kapelou a potleskem publika. Někdy potlesk publika zaujímá poměrně velkou část celého úvodu – během této chvíle přichází host, vítá se s Janem Krausem, ukloní se publiku nebo ho jinak pozdraví a usedá na pohovku bokem k moderátorovi. Poté Jan Kraus znovu uvede jméno hosta a začíná se samotný rozhovor.

Karel Šíp

Uvádění hostů Karlem Šípem působí klidnějším dojmem. Moderátor hosta před uvedením pár větami představuje – jeho obor, profesi, zaměření; tím je také způsobeno, že je tato pasáž delší než v *Show Jana Krause*. Na rozdíl od Jana Krause se Karel Šíp při uvádění hosta nedívá do kamery, ale svou promluvu pronáší k divadelnímu publiku, které oslovuje „přátelé“. Samotné vyslovení jména a příjmení hosta je realizováno bez pauzy, nicméně stejně zřetelně jako v případě Jana Krause i Marka Ebena (viz obr. 9). V této pasáži se opět v pauzách objevují nádechy nosem, po nichž následují rušivé hezitační zvuky. I přesto, že se objevují i pauzy nevyplněné, očekávali bychom je na místech, kde budou funkční. Spíše se ale objevují v místech nedostatku dechu, což někdy může působit nepřirozeně. Poté, co se moderátor s hostem pozdraví, host usedá, Karel Šíp ho osloví a vzápětí pokládá otázku.

Obrázek 9: Jméno spolu s příjmením proneseno bez pauzy; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, host Jiří Macháček (15:47-15:50): „*Přátelé našim dalším dnešním hostem je herec (předěl + pauza) Jiří Macháček.*“ (začátek výpovědi doprovázen potleskem publika)

Marek Eben

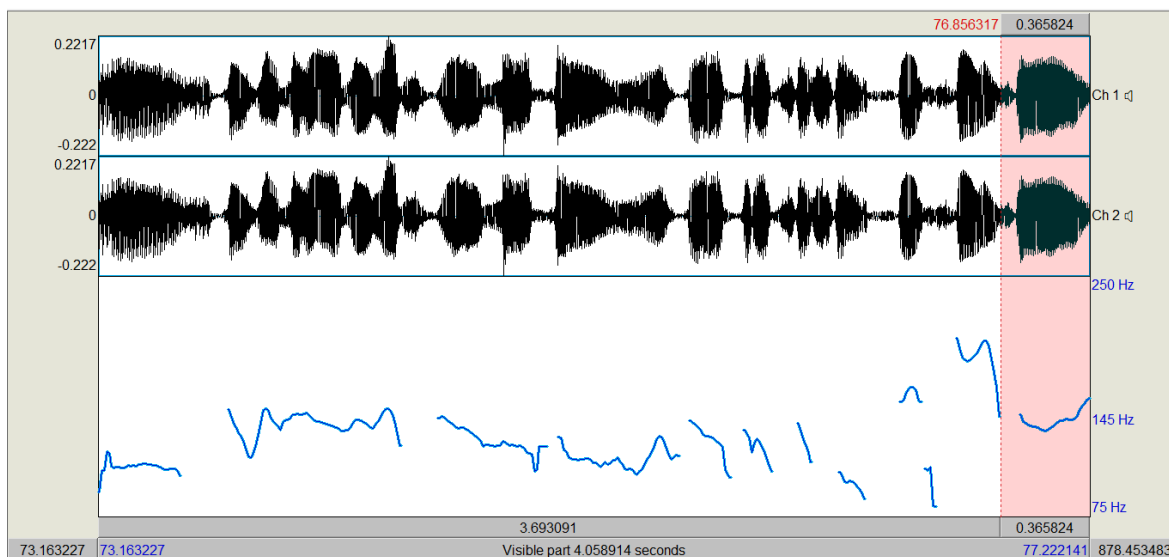
Jak bylo zmíněno výše, součástí začátku pořadu *Na Plovárně* je též přímo uvedení hosta. Pro Marka Ebena je typické, že celá jeho výpověď následující hned po počátečním pozdravu (jednoduchým *Dobrý večer.*) se obsahově týká samotného hosta. Po celou dobu se moderátor dívá do kamery, až když vysloví samotné jméno hosta, obrátí pozornost k němu a pozdraví ho. Pouze v případě hosta Daniela Vaňka se na hosta obrátil až při pozdravu. Po pozdravu hosta následuje začátek samotného rozhovoru, který je typicky doprovázený slyšitelným nádechem ústy. Už tyto první věty Marka Ebena nicméně anticipují způsob projevu, jaký bude mít moderátor i po zbytek pořadu – velmi klidný a celkově kultivovaný.

5.2.3 Zvukové vlastnosti kladení otázek

Jan Kraus

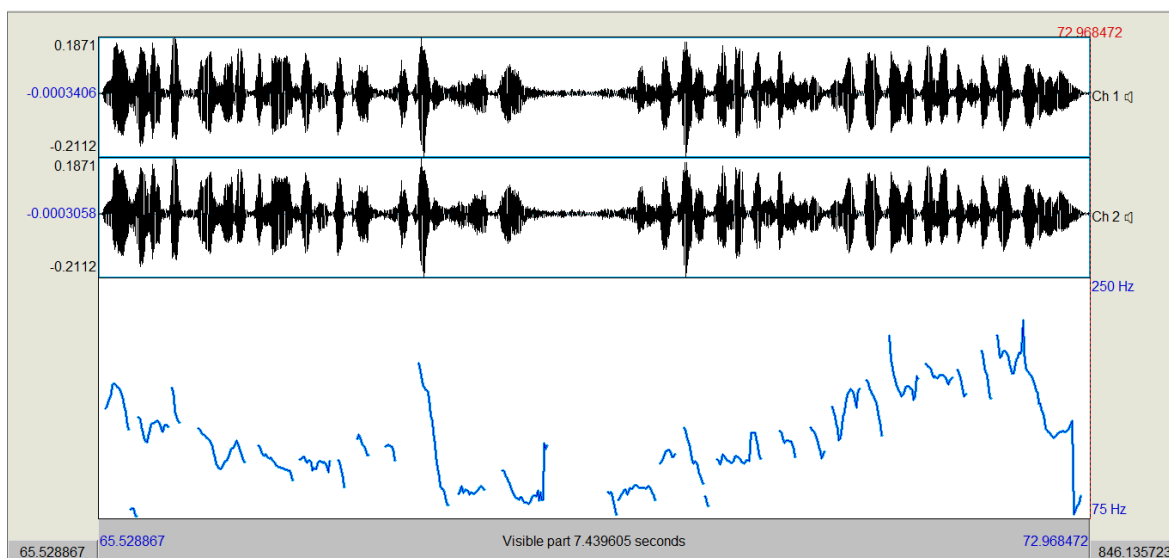
Otázky kladené Janem Krausem nemají téměř nikdy charakteristické zvukové rysy otázek zjišťovacích nebo doplňovacích. Moderátor hovoří spíše v jednotlivých tvrzeních, které klade za sebe a kterými hosta vybízí k reakci (viz s. 26). Ke zjišťování informací užívá spíše výpovědi s intonací výpovědi oznamovací, která ale nese funkci otázky zjišťovací – přesto u nich hlas nestoupá. Škála zvuků, pomocí kterých dává moderátor najevo otázku, je

velmi široká. Pro mluvčího jsou typické především otázky zakončené na „že jo“, častěji v nespisovné podobě [žeo]. Hlas v takovém případě ani přímo nestoupá, ani výrazněji neklesá (viz obr. 10). Takovou otázku bychom mohli nazvat „ujišťovací“. Většinou následuje po moderátorově výpovědi a ukončení „že jo“ bez výraznější antikadence směřuje spíše k tomu, aby se moderátor ujistil, že jeho tvrzení je správné. Užívání koncového „že jo“ způsobuje, že samotné schéma rozhovoru („otázka – odpověď“) se vytrácí. Moderátorovi výpovědi působí spíše tak, že si pomocí nich pouze ověřuje informace, které si o hostovi předem zjistil a nyní se snaží potvrdit jejich pravdivost. S tímto typem „nepřímých“ otázek se pak častěji setkáme v případě zpovídání celebrit; u osobností, které jsou do pořadu zvány s určitou kuriozitou, jsou častější otázky pokládané přímo s jejich přirozeným intonačním průběhem.

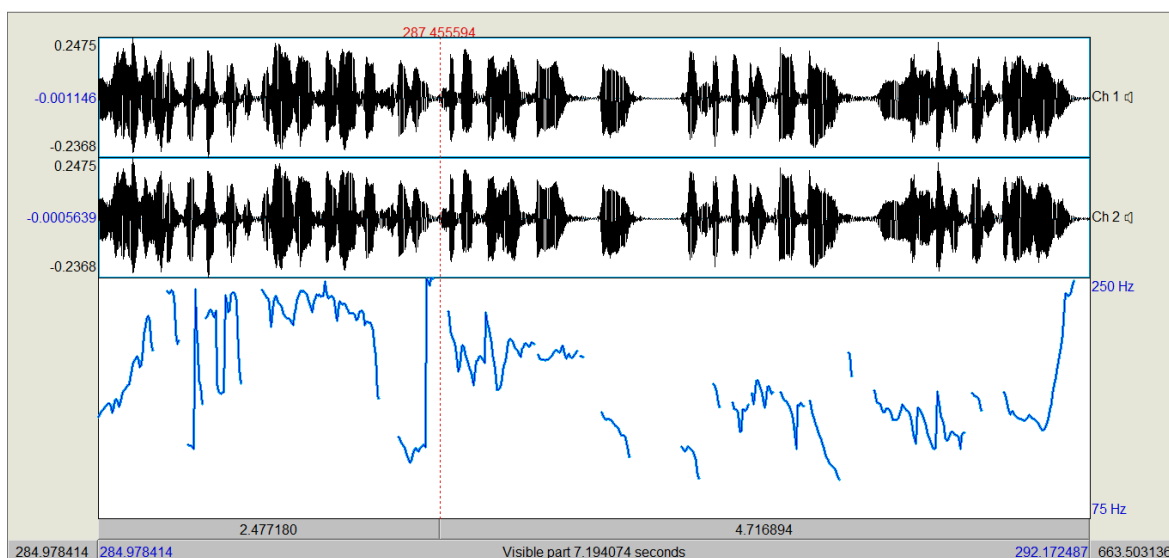
Obrázek 10: Růžově vyznačena neutrální melodie při výslovnosti „že“; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 22. 12. 2020, host Radim Řehůřek (1:11-1:16): „A (protažené) to znamená, vy vlastně máte zvukovej procesor v uchu žeo?“

Setkáváme se i s „nepřímými“ otázkami zakončenými na „ne“, v rámci kterých hlas zprvu stoupá k intonačnímu centru, následně klesá až k dolní hlasové hranici (viz obr. 11).

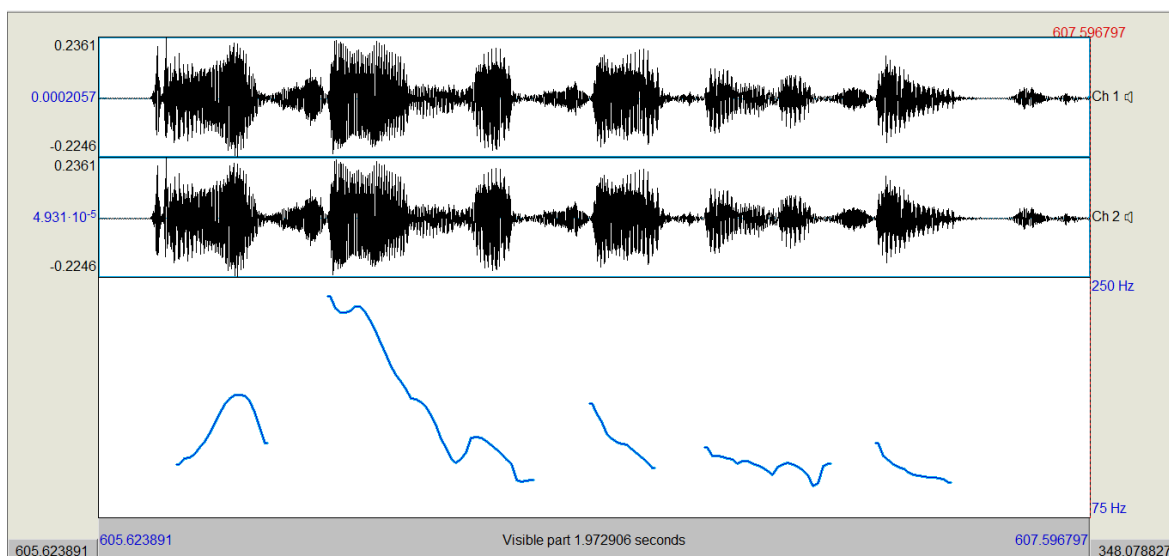

Obrázek 11: Stoupavá intonace, která v koncovém „ne“ klesá do kadence; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, host Veronika Žilková (1:05-1:12): „*No ale tak vono to má řadu takovejch úskalí žeo jako (pauza) manželka diplomata se musíš držet nákejch diplomatických regulí, ne?*“

Otázka položená přímo se vyskytuje například v případě, že moderátor nerozumí hostově výpovědi a potřebuje další dovysvětlení. Též se může jednat o otázky, kterými moderátor přímo na něco reaguje – na nějakou aktuální komunikační situaci, která nastala, na konkrétní hostovu výpověď. Dochází také k tomu, že pokud už nějakou otázku hostovi položí, téměř ihned ji doplní otázkou další, která už jako by hostovi nabízela jen určité možné varianty odpovědi. V tomto případě bychom mohli mluvit o otázkách alternativních, vylučovacích (viz s. 27). Určitá tendence k „upravování“ otázky může být ovlivněna i určitou nepromyšleností kladených otázek; otázky si totiž Jan Kraus předem nepřipravuje (viz s. 15). K dalšímu doptávání dochází především tehdy, neodpoví-li host hned. V případě hosta se sluchovým handicapem se objevovaly i otázky, které z hlediska komunikační funkce korespondovaly i s intonací, kterou bychom očekávali (tj. antikadence u otázky zjišťovací, konkluzivní kadence u otázky doplňovací: viz obr. 12 a 13).

Obrázek 12: Intonační průběh otázky zjišťovací; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 22. 12. 2020, host Radim Řehůřek (4:45-4:52): „*No ale vy si tu papričku dáváte rád do všeho? (předěl) Třeba tohle to, to je vaše paprika jako, to ste vypěstoval vy?*“

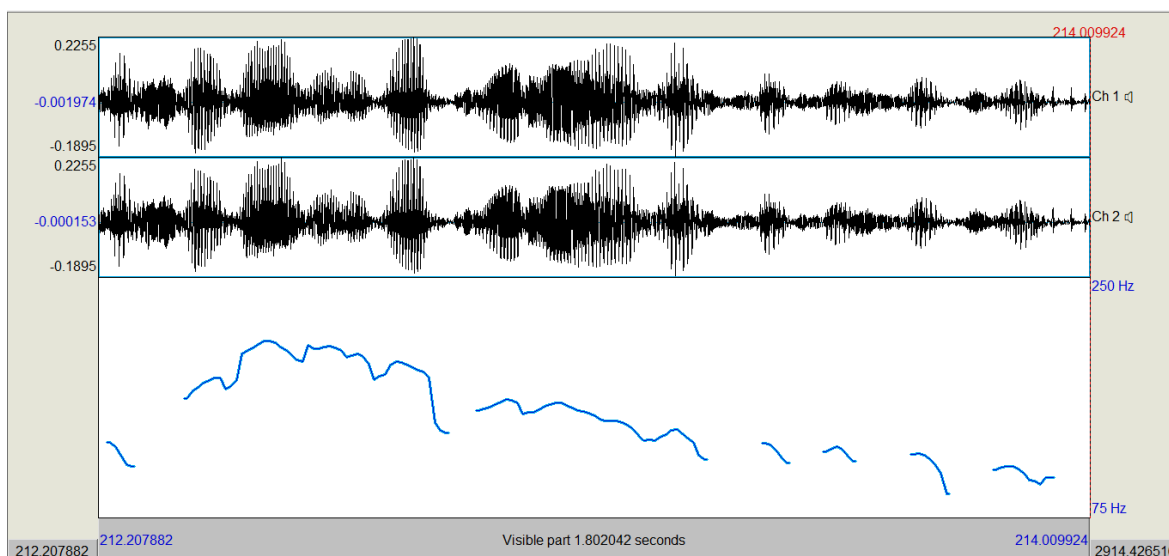

Obrázek 13: Intonační průběh otázky doplňovací; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 22. 12. 2020, host Radim Řehůřek (10:05-10:07): „*A jak se vám zlepšila kondice očí?*“

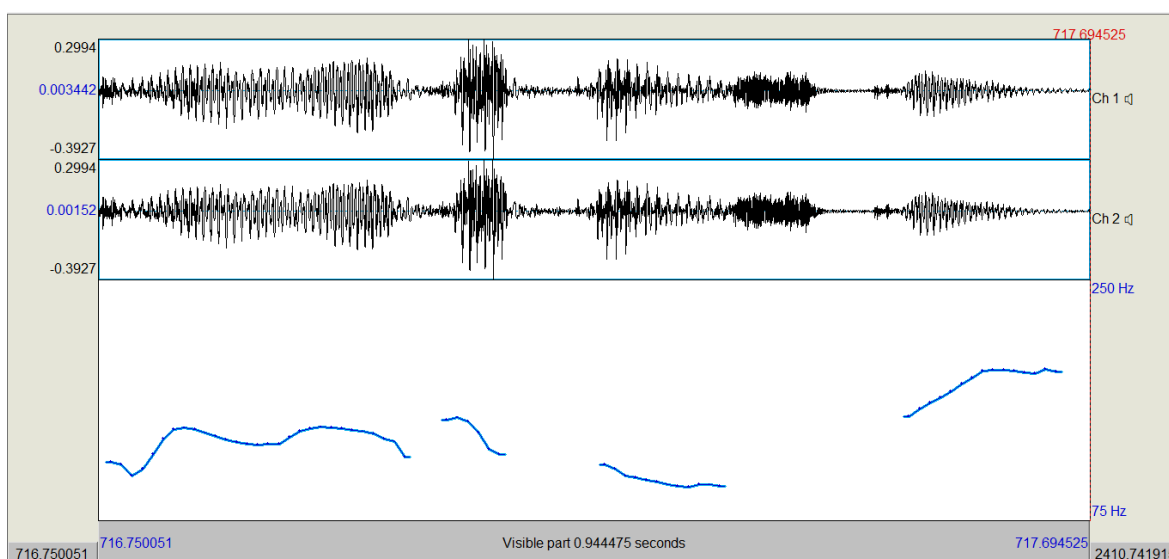
Karel Šíp

V porovnání s Janem Krausem pokládá Karel Šíp častěji přímo otázky doplňovací či zjišťovací, čemuž odpovídá i jejich intonace (viz obr. 14 a 15). Někdy se ale jedná o otázku

pouze pragmaticky, intonačně jde spíše o pouhé zopakování hostovy repliky a nepředpokládá se, že by host reagoval, ten jen pokračuje ve své výpovědi.

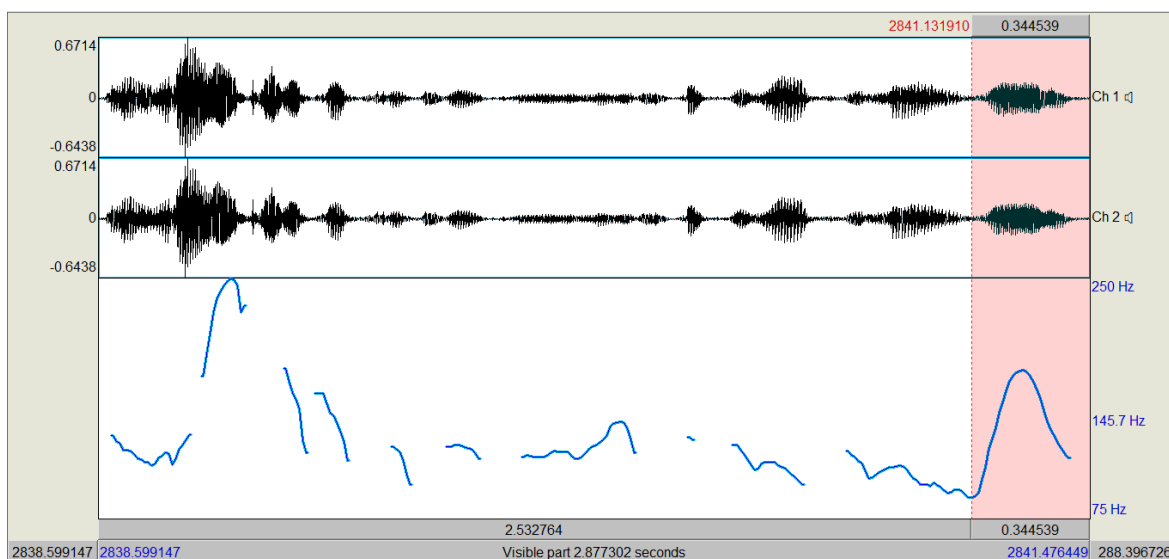
Obrázek 14: Intonační průběh otázky doplňovací; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, host Richard Hindls (3:32-3:34): „*Co se dá hledat jinýho ve statistice?*“

Obrázek 15: Intonační průběh otázky zjišťovací; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, host Richard Hindls (12:07-12:08): „*A nic neumíte polsky?*“

Dále se objevují otázky, které bychom mohli označit jako „doplňující“ (v nich se moderátor ptá na doplňující informaci) a „ujišťující“ (moderátor se pomocí nich chce ujistit, zda hostovu výpověď chápe správně, případně žádá dovysvětlení, aby hostovu repliku

chápal i publikum). Typ otázek Karel Šíp volí vzhledem k aktuální komunikační situaci: pokud je potřeba hosta rozpovídat, volí moderátor otázky přímo zjišťovací nebo doplňovací, pokud se host na jeho otázku „chytí“ a hovoří plynule sám, zasahuje Karel Šíp jen otázkami zmíněnými výše – takové otázky pak slouží jako spíše doprovodný jev hostova monologu. Otázka zjišťovací či doplňovací se pak znovu objeví až ve chvíli, kdy je nějaké téma dostatečně vyčerpáno. Otázky tedy mohou být funkčně využity i k oddělení témat. Ačkoli se také objevují otázky s koncovým „že jo“, jejich cílem je zjistit nějakou informaci (ne pouze potvrdit nebo vyvrátit domněnku, jako je tomu v případě Jana Krause). Navíc v případě Karla Šípa se v mnohem větší míře uplatňuje intonace stoupavá, a ne pouze neutrální (viz obr. 16); častější je v tomto případě dodržování správné výslovnosti, která nepůsobí tak splývavě jako u Jana Krause. V některých případech se do koncového „že jo“ promítla do hlasu moderátora i určitá radost nad tím, že moderátor odhalil/pochopil nějaký fakt a nyní očekává hostův souhlas.

Obrázek 16: Růžově vyznačena výrazná melodie v koncovém „že jo“; Karel Šíp, *Všechnopárty* 9. 10. 2020, host František Ringo Čech (47:19-47:20): „*I hráči to přeci (hezitační zvuk – dále HZ¹⁷) už taky někdy maj že jo?*“

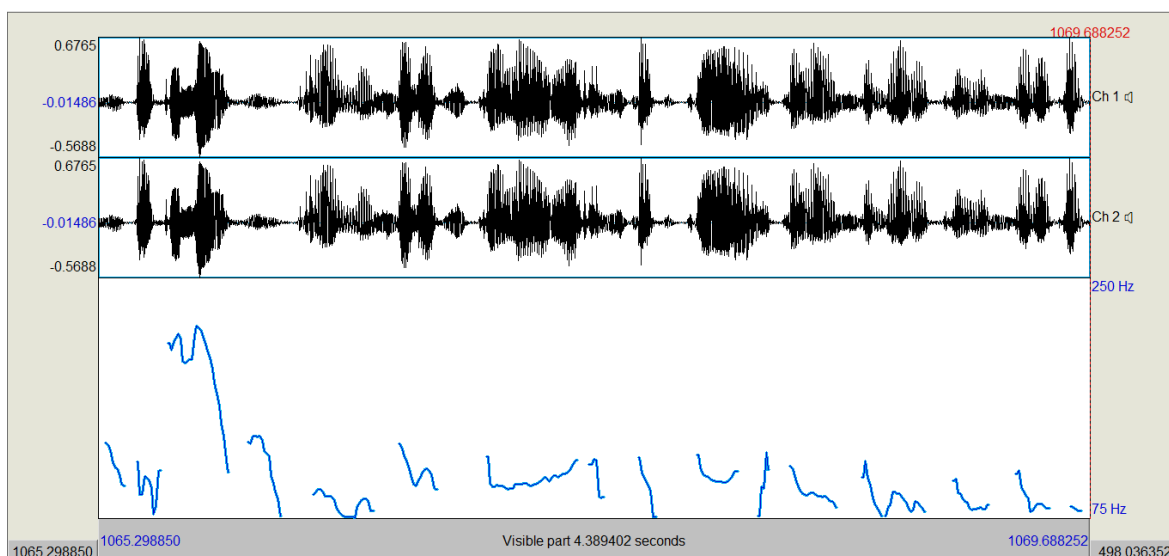
Setkáváme se také s otázkami, jejichž koncové úseky jsou pronášeny téměř šeptem. Takové otázky jsou někdy doprovázeny náznakem kottání. Kottání se ve větší míře

¹⁷ podrobněji o tomto zvuku viz dále v podkapitole „Pauzy a frázování“

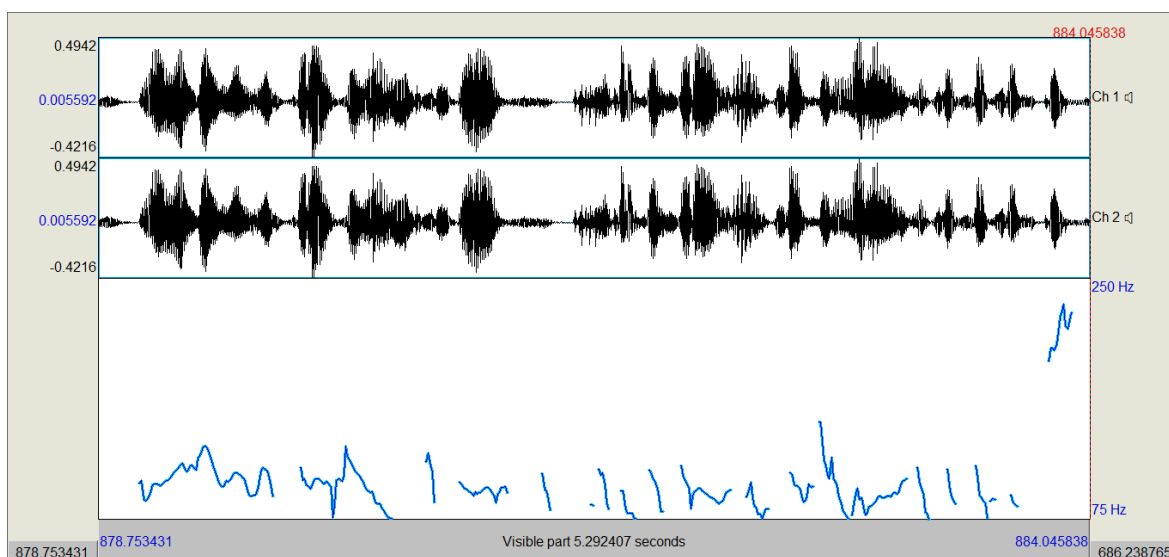
objevuje i u otázek pokládaných Markem Ebenem. V obou případech nalézáme podobnost v tom, že vlivem koktání má posluchač pocit, jako by se moderátor dostával vůči hostovi do jakési podřazené pozice. Na rozdíl od Marka Ebena, u kterého koktání značí určitou nejistotu v tématu, u Karla Šípa je koktání častěji způsobeno pouze hledáním vhodných slov, kterými by ve své výpovědi pokračoval. Dále se objevují otázky stoupající do antikadence, které vzhledem k pauze, která na jejich konci nastává, znějí ukončeně. Pokud host ale bezprostředně nereaguje, je navíc tato otázka ještě doplněna, přičemž intonace v ní už neklesá a jde spíše o doplňující výpověď, která pouze specifikuje, co měl moderátor na mysli v původní otázce. Stejně jako u Jana Krause můžeme i u Karla Šípa vysledovat otázky s charakterem intonace výpovědi oznamovací. Nicméně cílem takových otázek v případě Karla Šípa je, aby se ujistil, zda předcházející repliku hosta chápe správně (jedná se více méně o zopakování hostovy výpovědi vlastními slovy). Po souhlasném nebo nesouhlasném stanovisku hosta moderátor teprve položí otázku, která splňuje intonaci otázky zjišťovací. Někdy mají otázky kladené Karlem Šípem podobu pouhého zopakování hostovy repliky. Vzhledem ke stoupavé intonaci nabývá toto zopakování charakteru otázky, a tudíž pravděpodobně míří k tomu, aby host svou repliku rozvedl (o tom viz s. 17). Vyšším tónem zpravidla začínají otázky, kterými moderátor přeruší hostovu výpověď, jelikož se chce o něčem přesvědčit či ujistit. Velmi často doprovází začátky otázek rušivé hezitační zvuky. Objevují se ale i takové otázky, u kterých hezitačních zvuků ubylo. Takové typy otázek pak působí kultivovaněji a vzhledem k tomu, že dochází i ke správnému frázování, tak i celkově konzistentněji.

Marek Eben

V případě otázek Marka Ebena lze vysledovat dodržování přirozené melodie otázek doplňovacích i zjišťovacích (viz obr. 17 a 18).

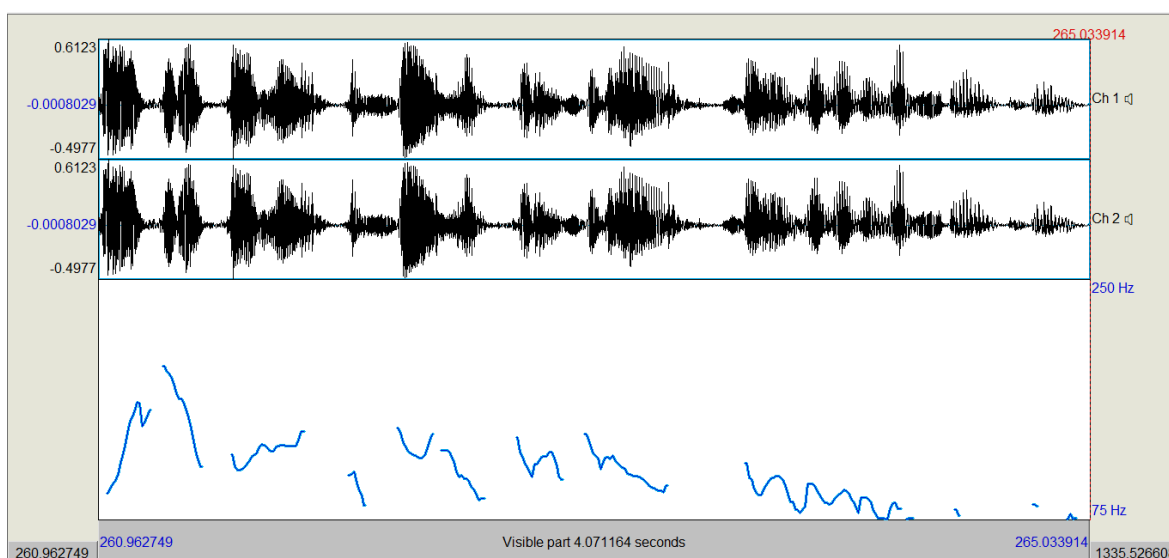
Obrázek 17: Intonační průběh otázky doplňovací; Marek Eben, *Na Plovárně* 18. 11. 2020, host Daniel Vaněk (17:45-17:50): „*Jaký byl výsledek zkoumání ostatků Tomáše Garrigue Masaryka?*“

Obrázek 18: Intonační průběh otázky zjišťovací; Marek Eben, *Na Plovárně* 25. 11. 2020, host Karel Oliva (14:39-14:44): „*Měl někdo z vašich studentů, když už měl (pauza) profesora (HZ + pauza) z Čech, zájem učit se česky?*“

V porovnání s dalšími dvěma moderátory typickou intonací těchto typů otázek dodržuje nejdůsledněji. To přičítáme mimo jiné tomu, že své otázky má moderátor předem připravené (viz s. 19). Především u otázek doplňovacích lze vždy zřetelně zaznamenat

prudké stoupnutí hlasu k intonačnímu centru, poté pokles až ke konci výpovědi (pokud se takové otázky objevují dvě za sebou, o něco vyšší tón zaznamenáváme na počátku první otázky). I Marek Eben užívá v některých případech otázky „ujišťovací“. Ty hosta ale pouze vedou, moderátor jimi přímo nezasahuje do hostovy promluvy, spíše shrnuje jeho výpověď, jde o zopakování tišší, bez výraznější melodie, jako by hosta moderátor nenásilně nabádal, aby ve své výpovědi pokračoval. Někdy se před samotným položením konkrétní otázky objevuje delší moderátorova promluva (například se může jednat o komentování vlastní zkušenosti s danou věcí/tématem). I tyto pasáže se vyznačují správným frázováním. Objevují se též otázky končící na tázací částici „ne“, které bychom po obsahové stránce mohli charakterizovat jako zjišťovací, hlas v nich však nestoupá tak, jak bychom u tohoto typu otázky přirozeně předpokládali. Intonačně tak tyto otázky nabývají charakteru výpovědi oznamovací (viz obr. 19).

Obrázek 19: Otázka zjišťovací s intonačním průběhem charakteristickým pro výpovědi oznamovací; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (4:21-4:25): „*To je teda téma asi, nad kterým se dá celý život žasnout, ne?*“

Většinu otázek Marek Eben pokládá klidným tempem, srozumitelně. Promyšlenost otázek může následně ovlivňovat i to, že hezitační zvuky se v nich téměř neobjevují. Před začátkem některých otázek můžeme zaznamenat slyšitelný nádech. I přesto, že je slyšitelný, ho považujeme za méně rušivý než hezitační zvuk objevující se velmi často před otázkami kladenými Karlem Šípem. Naopak jedná-li se o otázku, kterou Marek Eben bezprostředně

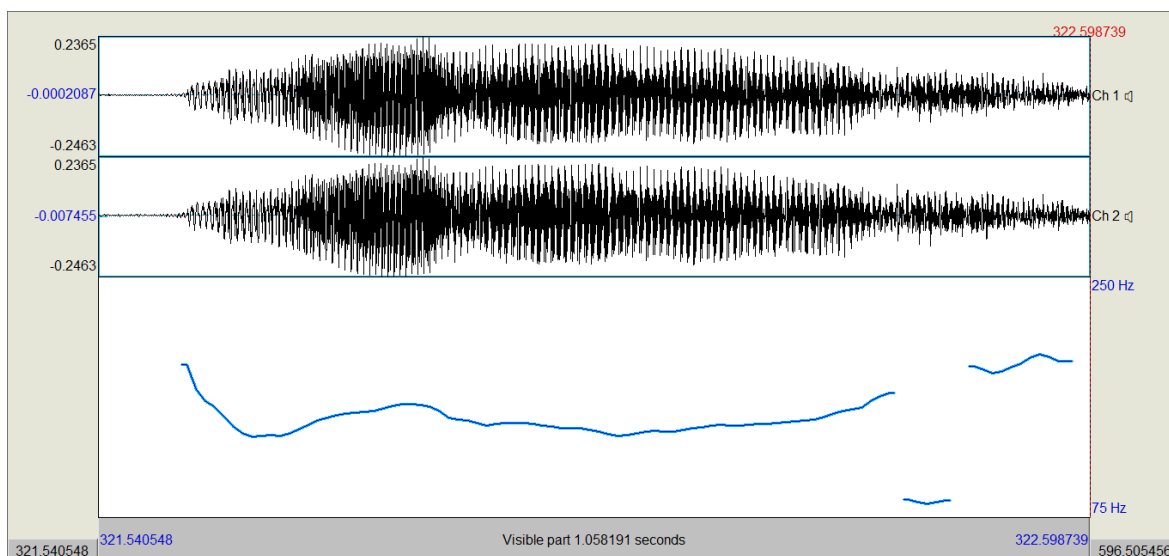
reaguje na hostovu výpověď, nádech je téměř nezaznamatelný. To může být ale ovlivněno také tím, že někdy moderátor svou otázkou přímo zasahuje do hostovy výpovědi, a proto nejsme schopni nádech percipovat.

5.2.4 Reakce na hostovu repliku

Předchozí kapitola představovala různé způsoby, jakými lze zvukem vyjádřit otázku. V rámci pořadu typu talk show se ale mohou vyskytovat i chvíle, kdy se host rozhovoří a dialog tak plynule přechází v jeho monolog. I v takových případech ale moderátor neustupuje do pozadí, ale na hostovy repliky dále reaguje. Vzhledem k tomu, jak na ni zareaguje, může docílit toho, že se pořad bude odvíjet určitým směrem. Každý z moderátorů to dělá odlišným způsobem, stejně jako v odlišné míře vstupuje do hostovy výpovědi. (Kromě níže uváděných reakcí může moderátor vstupovat do hostovy repliky i smíchem, o tom ale bude pojednáno v samostatné kapitole.)

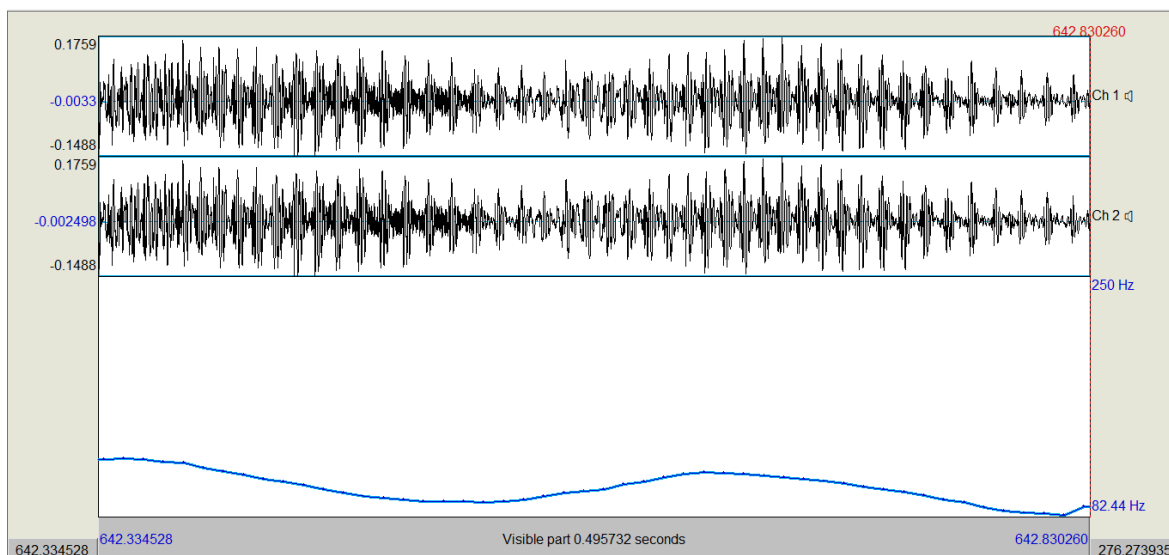
Jan Kraus

Pro Jana Krause je typické, že si nenechává vzít slovo na příliš dlouho a do promluv svých hostů zasahuje poměrně často. To může být způsobeno samotnou postavou moderátora v tomto typu talk show, kdy moderátor nechce být příliš upozadován (viz s. 14). Někdy nenechá svého hosta ani domluvit a skočí mu do řeči (viz s. 15). Někdy je prostředkem k žádání o slovo zvýšení hlasitosti (tento zvukový prostředek je pro tento účel považován za typický, viz s. 39). Jindy naopak Janu Krausovi skočí do pokládání další otázky sám host. To se děje například tehdy, když se v moderátorově otázce objeví pauza, při které hledá vhodné slovo. V některých případech Jan Kraus přímo dokončuje hostovy výpovědi. Toto velmi časté střídání mluvčích je další z faktorů, které podporují dynamiku pořadu. S podobným skákáním do řeči se setkáváme i u Karla Šípa. U Marka Ebena k takovým případům dochází jen ojediněle. Dále se u Jana Krause často setkáváme s reakcemi typu „no“, „ano“, „jo“, (případně s jejich variantami „nó“, „anó“, a „jó“), dále „hmm“ a „mm“. Vzhledem k tomu, s jakou intonací je mluvčí pronese, v nich můžeme vysledovat odlišné komunikační funkce. Pokud ve zmíněných reakcích intonace stoupá do antikadence, je to pro hosta určitá výzva k tomu, aby ve své výpovědi pokračoval. Touto intonací dává moderátor nejčastěji najevo překvapení, zvědavost či údiv (viz obr. 20).

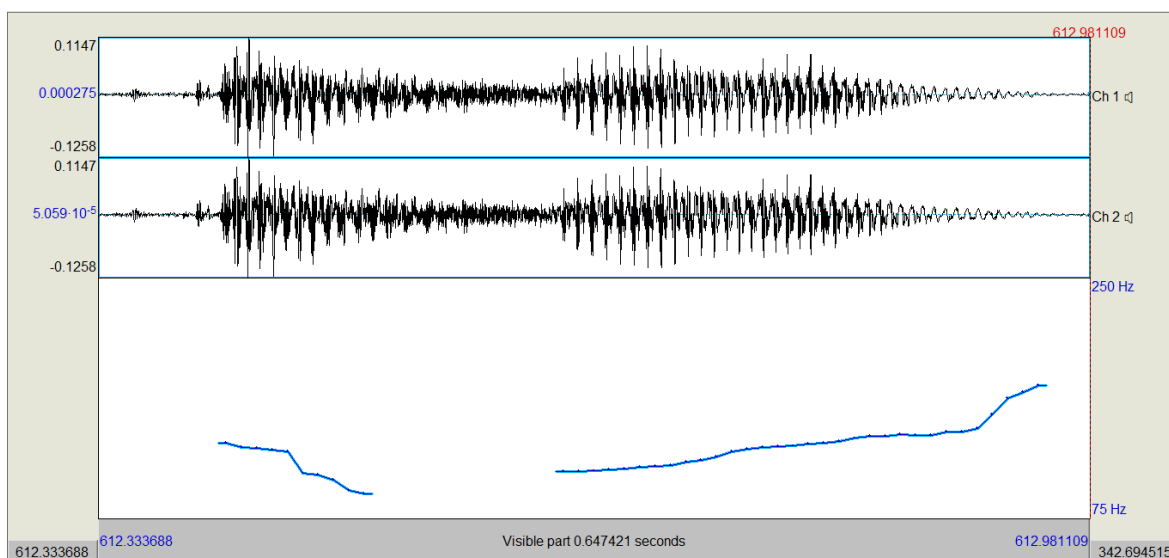
Obrázek 20: Intonační průběh „udivovacího“ „jó“, který je zakončen antikadencí; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, host Veronika Žilková (5:22)

V jiném případě jsou výrazy naopak proneseny velmi slabě, tiše, s nevýraznou intonací. Z takových reakcí cítíme spíše moderátorův souhlas či pochopení hostovy repliky (viz obr. 21).

Obrázek 21: Intonační průběh „přítakávacího“ „jójó“; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, host Veronika Žilková (10:42)

Kromě výše zmíněných reakcí mluvčí reaguje též „udiveným“ protaženým „ahá“, kterým opět vybízí hosta k tomu, aby svou výpověď dále rozvedl (viz obr. 22).

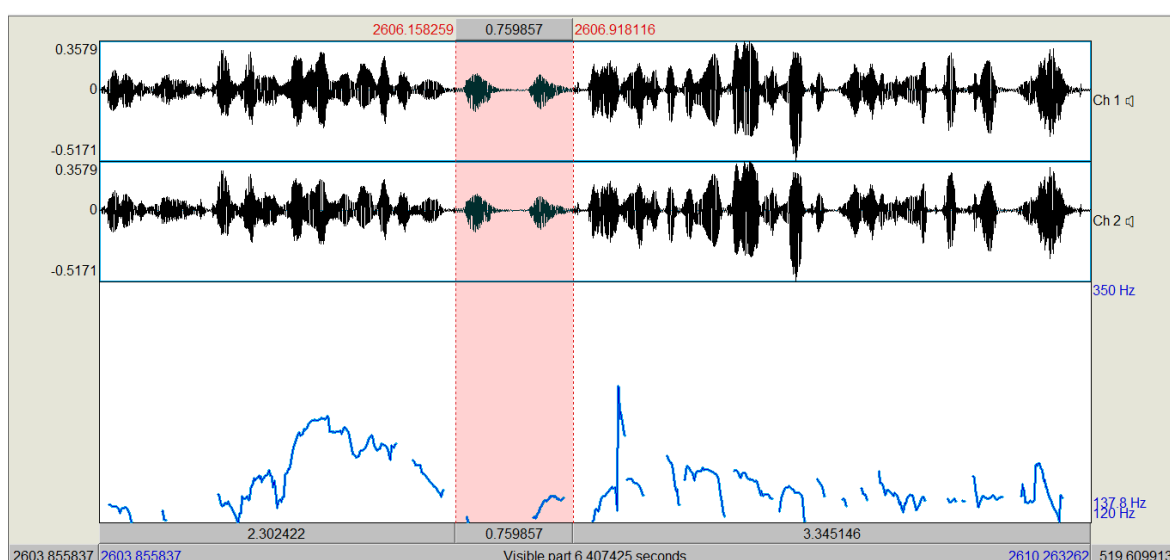
Obrázek 22: Intonační průběh „udivovacího“ „ahá“; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 22. 12. 2020, host Radim Řehůřek (10:12)

Pokud Jan Kraus přímo nepokládá otázku, ani nereaguje výše uváděnými reakcemi, můžeme se také setkat s tím, že hostovu repliku zopakuje, případně přidá nějaký komentář, který hostovu výpověď shrnuje. Objevují se i výpovědi přímo na hostovu repliku nereagující, jejichž cílem je pouze pobavit publikum.

Karel Šíp

V reakcích Karla Šípa můžeme vysledovat určité shodné rysy s Janem Krausem. I pro Karla Šípa je typické skákání do hostovy repliky, kterým se Karel Šíp snaží získat slovo. Slovo se snaží získat zpravidla tehdy, napadne-li ho vtipná replika, kterou by na hostovu výpověď ihned zareagoval. Nepřihlíží ale už k tomu, že hostova výpověď nebyla ukončena a poté, co mu moderátor skočí do řeči, tak zpravidla ani dokončena není, jelikož následuje potlesk publika, které tak oceňuje moderátorovu schopnost pohotově reagovat. Tyto výpovědi mívají výraznou intonaci. Za nezdvořilou v tomto případě považujeme poměrně vysokou hlasitost, kterou moderátor k získání slova volí. Někdy může nabývat taková reakce až charakter zvolání, jehož účelem je hosta pozastavit („překřičet“) v jeho monologu. Vyšší hlasitost moderátor využívá i k překřičení smějícího se publika. Jan Kraus i Karel Šíp se svými hosty hovoří také často přes sebe. I Karel Šíp má tendenci své hosty doplňovat (ať už jedním slovem, či delší replikou), a to především v případě, kdy host udělá ve své promluvě pauzu a hledá správné slovo. Takové reakce bývají ale pronášeny nižším

tónem, proto nemají rušivý charakter. Určité podobné rysy můžeme u moderátorů sledovat také co se týče jednoslovných reakcí typu „jo“, „no“, „mm“. Opět u Karla Šípa bývají využívány s dvojí komunikační funkcí: buď jako určité souhlasné přitakání svému komunikačnímu partnerovi, nebo mohou nabývat podobu výzvy k tomu, aby host pokračoval. Částice „jo“ se někdy vyskytuje v podobě, kterou můžeme označit za přemýšlivou a pomocí které moderátor dává najevo, že přemýšlí o další otázce. Především reakce „no“ se často objevovala ve dvou variantách: se spíše klesající intonací, pokud šlo o vyjádření souhlasného stanoviska, a se spíše stoupající intonací, vybízí-li moderátor hosta k pokračování jeho výpovědi (viz obr. 23). Ve všech případech odhadujeme komunikační funkci těchto reakcí dle toho, jakou intonací byly proneseny.

Obrázek 23: Růžově vyznačeny dvě po sobě jdoucí „no“ – 1. „no“ dle intonace považujeme za „přítakávací“, 2. „no“ vybízí hosta k pokračování jeho výpovědi (zaznamenaná intonace bezprostředně předcházející a následující se týká výpovědi hosta); Karel Šíp, *Všechnopárty* 9. 10. 2020, host František Ringo Čech (43:26-43:27)

Karel Šíp jako jediný ze sledovaných moderátorů užívá specifickou reakci „áno“, kterou dává najevo souhlas. Za vulgární považujeme reakci pomocí tázacího „co?“, která se objevuje nejčastěji v případě, že Karel Šíp svého hosta špatně slyšel; někdy z důvodu, že do hostovy repliky přímo sám mluvil. Za určitý společný rys s moderátorem Markem Ebenem bychom mohli spatřovat to, že některé výpovědi hosta nechává bez jakékoli reakce.

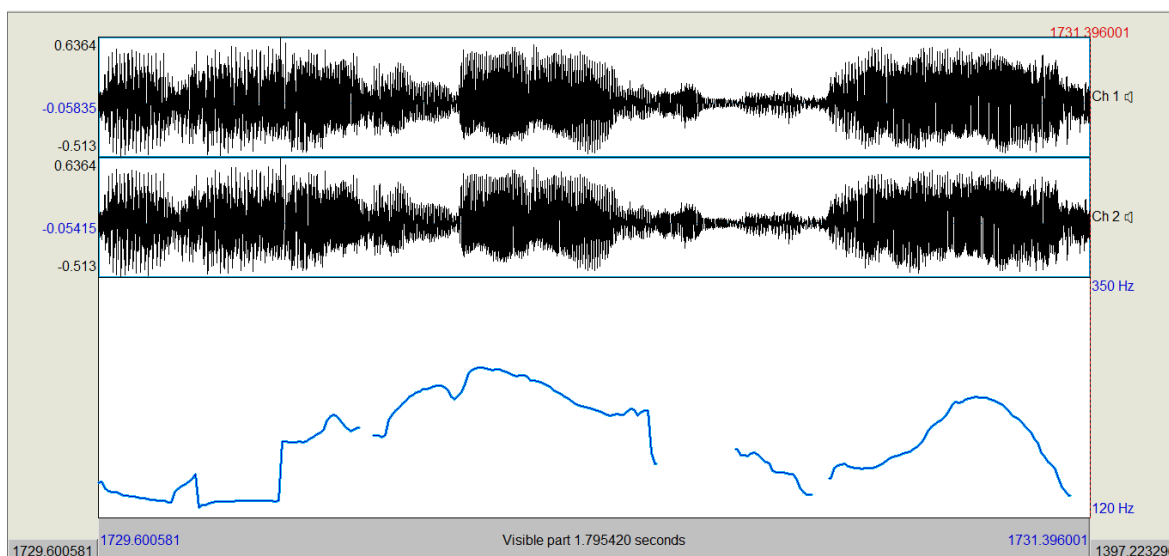
Marek Eben

Též Marek Eben, stejně jako oba předchozí moderátoři, má sklony k tomu svého hosta doplňovat, do jeho repliky vstupovat, případně zopakovat poslední pasáž jeho výpovědi. Dělá to ale méně často a odlišným způsobem. Četnost takových vstupů se opět odvíjí od osoby moderátora, který zde není středem pořadu, jako například Jan Kraus v pořadu *Show Jana Krause*. Marek Eben naopak nechává mnohem větší prostor partnerovi, aby divák z pořadu získal co nejvíce informací (viz s. 19). Pokud už do hostovy repliky, která často přechází až v monolog, přímo zasáhne, dělá to taktně až ve chvíli, kdy se mu zdá, že host nemůže delší dobu nalézt správná slova. Jindy na hosta reaguje až ve chvíli, kdy jeho výpověď, vzhledem ke klesavé kadenci, považuje za ukončenou. Pokud už se setkáme s tím, že moderátor vstoupí do hostovy repliky přímo, děje se tak převážně z důvodu určité spontánnosti (například napadne-li moderátora předem nepřipravená otázka). Marek Eben na hostovy repliky reaguje zpravidla podobnými zvuky jako dva předchozí moderátoři. V reakcích se také objevuje částice „ne“, kterou moderátor reaguje v případě, že je hostova odpověď na jeho předcházející otázku po obsahové stránce záporná. I zde můžeme zaznamenat dvě různé komunikační funkce, které tato reakce nese. V případě, že „ne“ je proneseno se stoupavou intonací, nabývá výpověď charakteru otázky, a to zjišťovací (v takovém případě očekáváme reakci hosta opět částicí, a to buď ano, nebo ne). Vyskytuje se ale též takové „ne“, při kterém hlas nestoupá. Tímto způsobem jako by moderátor hostovu výpověď pro sebe zopakoval a o otázku se v tomto případě nejedná. Často se vyskytuje též takřka neslyšitelné „aha“ a pro Marka Ebena typická reakce „no jo“. Reakce Marka Ebena jsou v porovnání se zbývajícími moderátory celkově tišší. Moderátor někdy na hosty také reaguje delší monologickou pasáží. Ta se u zbývajících dvou moderátorů spíše neobjevuje.

5.2.5 Přízvuk/důraz

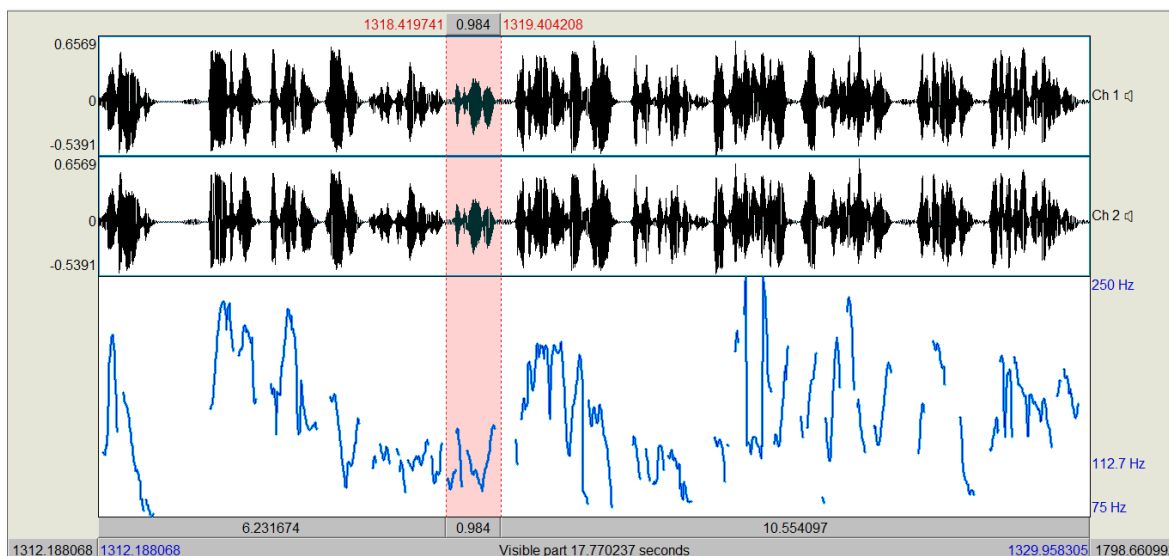
Jan Kraus užíval důraz především v projevech monologických, kdy se více zaměřoval na vlastní projev. Zpravidla se před slovy, která chtěl zdůraznit, objevila delší pauza. Přízvuk ve svých promluvách užívá zejména Karel Šíp, nicméně vzhledem k jeho četnosti v mnoha výpovědích přestává být funkční. Přízvuk mluvčí pokládá především na slova vyskytující se po delší pauze, dále se také objevuje v některých otázkách. Pokud chce

moderátor některá slova ve své výpovědi přímo zdůraznit, děje se tak také pomocí zvýšení hlasitosti (viz obr. 24).

Obrázek 24: Věta pronesena důrazně se zvýšenou hlasitostí; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Ondřej Perušič (28:50-28:52): „Možná indiánský to jo.“

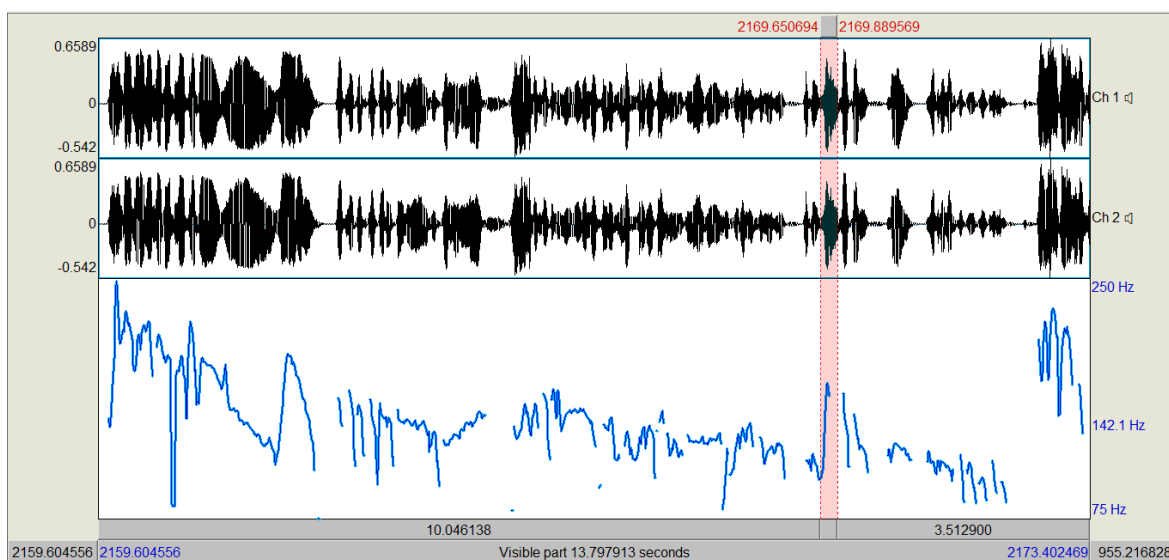
Pokládání důrazu na některá slova může být také prostředkem humoru, když moderátor položí důraz na slovo, které chce znevážit (viz obr. 25).

Obrázek 25: Růžově vyznačena věta vložená, jejíž poslední dvě slova („beach volejbal“) moderátor vyslovil s důrazem; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Ondřej Perušič (21:53-22:10): „Beach volejbal. (pauza) To je taková, popularitou, (pauza) co já vim, já se

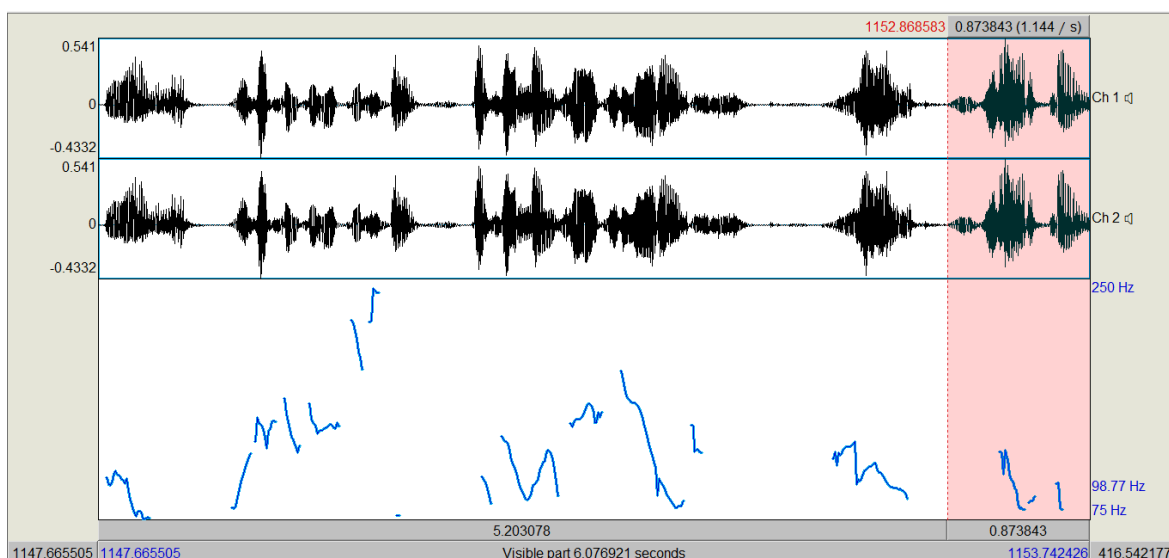
vo sport zajímam i vo (důraz) **beach volejbal**, že popularitou de nahoru (pauza) bych řek beach volejbal (nádech/pauza) ale přece jenom bych řek (pauza) že víc ten ženskej (pauza) než ten mužskej. Máte proto něký Ondro vysvětlení?“

Důraz se také projevuje explicitní výslovností – mluvčí ji užívá především tehdy, chce-li svého hosta o něčem přesvědčit. Důraz může být užit také jako prostředek vytyčení osoby hosta (viz obr. 26).

Obrázek 26: Výpověď, ve které došlo k položení důrazu na osobu hosta (na zájmeno „vy“ – vyznačeno růžově), Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Ondřej Perušič (36:00-36:14): „No Ondro budeme se modlit aby (HZ) nejenom (pauza) to co tady teďka panuje aby pominulo, (nádech/pauza) ale aby se to uvolnilo natolik, že bude ta olympiáda a budeme se modlit, aby (důraz) **vy** ste tam byl někde na stupních vítězů. Ondřej Perušič.“

Marek Eben ve svých promluvách užívá ke zdůrazňování zvýšenou melodii, jindy ale slova zdůrazňuje i pomocí zpomalení tempa. V některých případech pokládá důraz na poslední slovo v otázce (viz obr. 27).

Obrázek 27: Položení důrazu na závěrečné slovo výpovědi; Marek Eben, *Na Plovárně* 25. 11. 2020, host Karel Oliva (19:08-19:14): „*Nojo. Vůbec jsem to netušil. (pauza) Takže manželčina růž (pauza) je s (důraz) čárkou?*“

5.2.6 Intonace / melodie

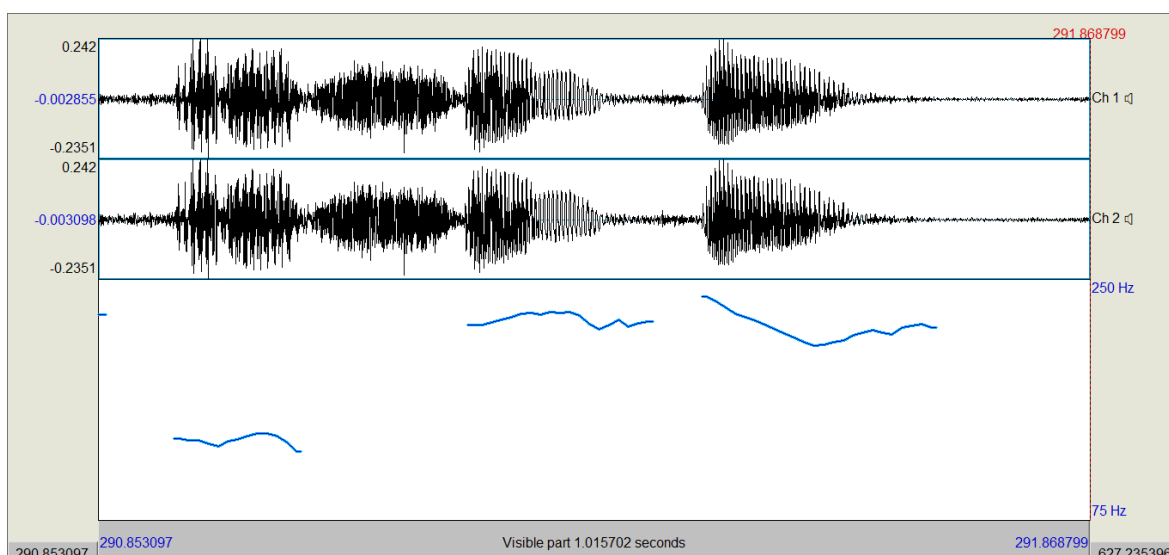
Před samotným popisem intonace a melodických průběhů je potřeba zmínit fakt, kterého si všimá Daneš (2009), a to, že „*jevy intonační a vůbec zvukové nikdy nedosahují takového stupně standardizace, jakého se dosahuje v gramatice a z velké části ve slovníku.*“ (Daneš 2009, s. 363). Intonační průběhy námi sledovaných mluvčích jsou velmi pestré. Pokusíme se proto popsat zejména takové jevy, které považujeme pro jednotlivé moderátory za nejtypičtější, přičemž si uvědomujeme, že tímto stručným popisem není problematika intonace zcela postihnuta. Intonace je v naší práci pouhou dílčí částí popisu zvukových vlastností projevů moderátorů; komplexnější popis bychom zařadili v případě, že by intonace byla samotným tématem práce. My se zde omezíme pouze na určité aspekty.

U všech sledovaných mluvčích je intonace výrazným prostředkem k vyjádření subjektivního postoje. I tohoto zvukového prostředku nicméně moderátoři využívají v různé míře, stejně jako v různé míře dávají prostřednictvím intonace najevo své emoce.

Jan Kraus

V porovnání s promluvy Karla Šípa a Marka Ebena se v promluvách Jana Krause objevuje velmi často polokadence značící neukončenost promluvy (resp. její pokračování,

viz s. 37). Přesto, že se objevuje i konkluzivní kadence a antikadence, je tomu v mnohem menší míře než u dvou zbývajících moderátorů. To je způsobeno především tím, že se většina rozhovorů v *Show Jana Krause* vyznačuje velmi rychlým a dynamickým střídáním replik hosta a moderátora. Proto se příliš často nevyskytují přímo ukončené celky, které by byly intonačně vyděleny konkluzivní kadencí, ani jasně položené zjišťovací otázky zakončené antikadencí. Klesavou kadencí moderátor využívá jako prostředek vtipu ke zdůraznění pointy. Současně se v tomto případě také objevuje pomalejší tempo a oproti jiným částem rozhovoru moderátor funkčněji užívá pauzy. V případě, kdy se vyskytla jednoznačně ucelená výpověď, častěji byla zakončena stoupavou antikadencí (viz s. 37). Takové výpovědi vyjadřovaly zejména údiv či překvapení (viz obr. 28).

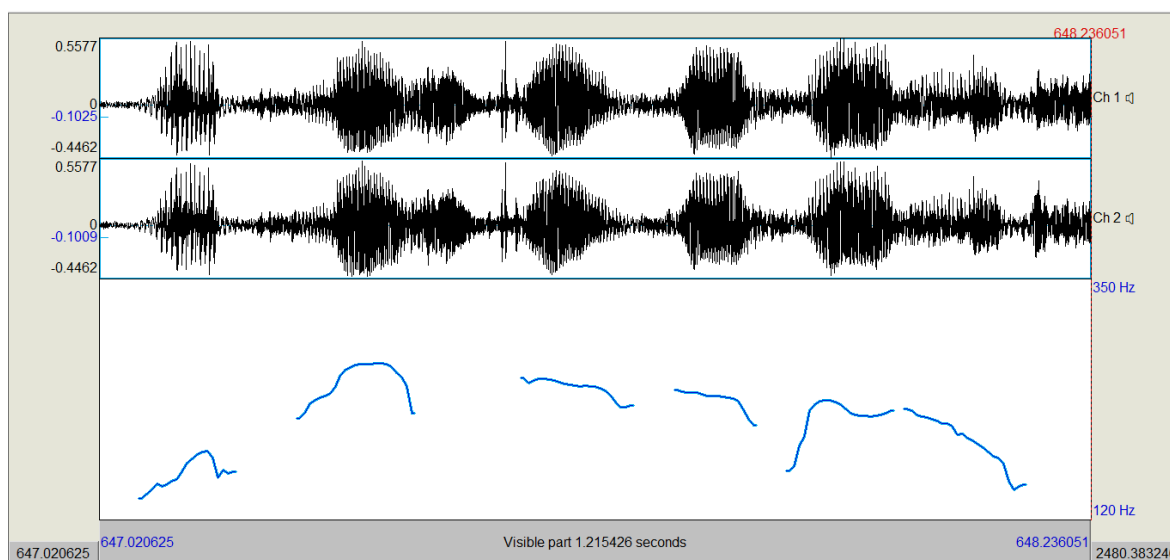
Obrázek 28: Antikadence vyjadřující údiv a překvapení; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, host Veronika Žilková (4:50-4:51): „*Prosim tě.*“

S intonací stoupavou jsme se mohli setkat také v případě, že mluvčímu docházel dech. To se poté projevilo i v rychlejším tempu a zhoršené artikulaci. Ačkoli se během pořadu nesetkáváme přímo s ukončenými promluvami, můžeme u moderátora zaznamenat výrazné intonační průběhy – především časté střídání nízkého a vysokého tónu. Naopak s klidnější melodií se setkáváme, „vypadne-li“ moderátor ze své role. Bez výraznějších intonačních průběhů byly také promluvy, ve kterých byla z mluvčího cítit nejistota v tom, jak bude ve své výpovědi pokračovat. To může souviset s tím, že Jan Kraus nemá své otázky předem připravené (viz s. 15). V takovém případě naopak u koncového „že jo“ intonace

spíše stoupá do antikadence (u moderátora neobvyklé, „že jo“ častěji v kadenci, jak jsme zmínili výše), jako by moderátor hledal u hosta pomoc v tom smyslu, že ho jeho výpověď někam nasměruje. Problém moderátor může pocítit v případě, když je hostova výpověď krátká a odpovídá pouze v kladném nebo záporném smyslu, tedy nepřináší novou informaci.

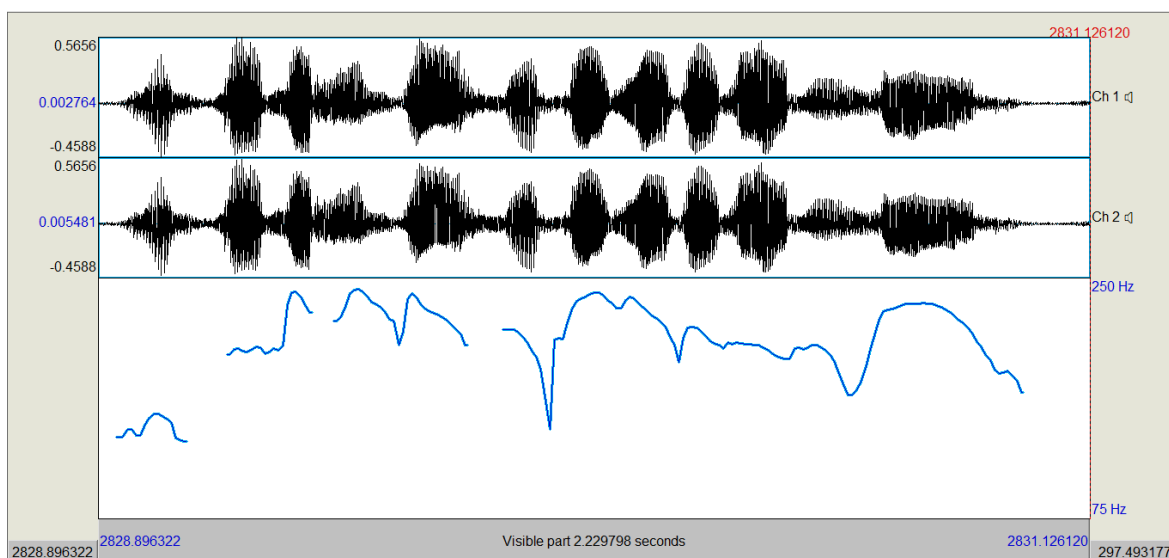
Karel Šíp

Pro promluvy Karla Šípa je typické, že intonaci užívá jako prostředek ke zdůraznění určité informace. Současně s Janem Krausem se u Karla Šípa objevuje antikadence v emotivních výpovědích. Antikadence se také vyskytla jako podtrhující rys při sdělování vtípu. Výpovědi s vtípnou pointou byly celkově pronášeny vyšším tónem. Ten jsme mohli zaznamenat též v případě, že moderátor hosta o něco důrazněji žádal (viz obr. 29) – intonačně tak nabývá tento typ výpovědi charakteru určitého zvolání.

Obrázek 29: Výtka, pronesena vyšším tónem; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Karel Zima (10:47-10:48): „*Netleskejte Karle!*“

Výpovědi s intonačním průběhem s vyšším tónem se objevily také v případě vyzvídání. Vyšší tón zaznamenáváme i tehdy, chtěl-li moderátor svou výpověď zdůraznit (viz obr. 30). Ve všech těchto případech značí stoupavá intonace určitou naléhavost.

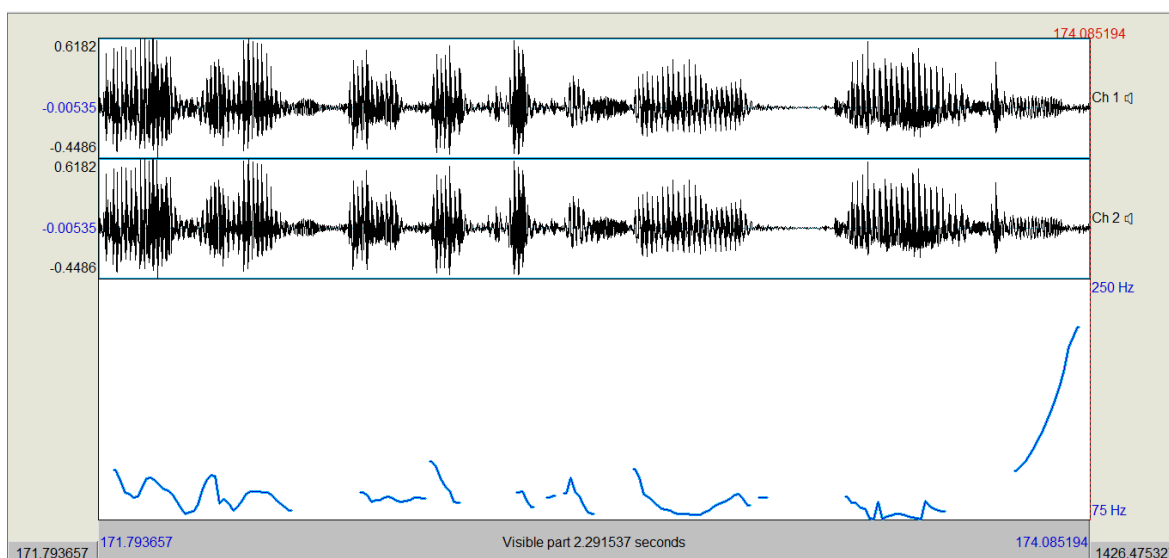

Obrázek 30: Vyšší tón sloužící v tomto případě ke zdůraznění informace; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Petr Harazin (47:09-47:11): „*No v Kateřinkách v Opavě tam já to znám.*“

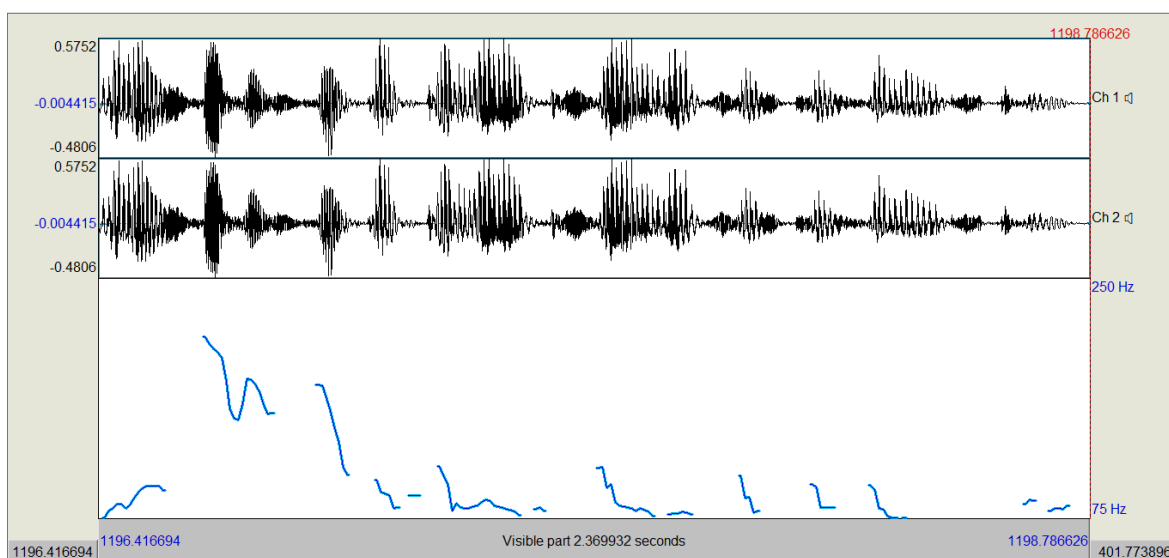
Dalším společným rysem s Janem Krausem je užití výraznější intonace sloužící k oddělení tématu. Ke stoupnutí hlasu také docházelo při výpovědích zakončovaných „že jo“, „jo“ a „ne“. Časté jsou výpovědi s komunikační funkcí otázky zjišťovací, u kterých ale k antikadenci nedochází. Otázka zní spíše jako ujištění a mluvčí jimi nemíří na zjištění nových informací. Polokadence se objevuje v případě, že moderátor očekává, že ho host doplní/potvrdí moderátorovu domněnku, ačkoli nedošlo k položení žádné otázky. Do intonačního průběhu se také promítá, dává-li mluvčí najevo (na oko hranou) výtku, která má hosta dovést k dalšímu přiznání/objasnění. Pokud hovoří moderátor sám o sobě, děje se tak s nepříliš výraznou intonací, která v tomto případě může značit určitou stydlivost mluvčího.

Marek Eben

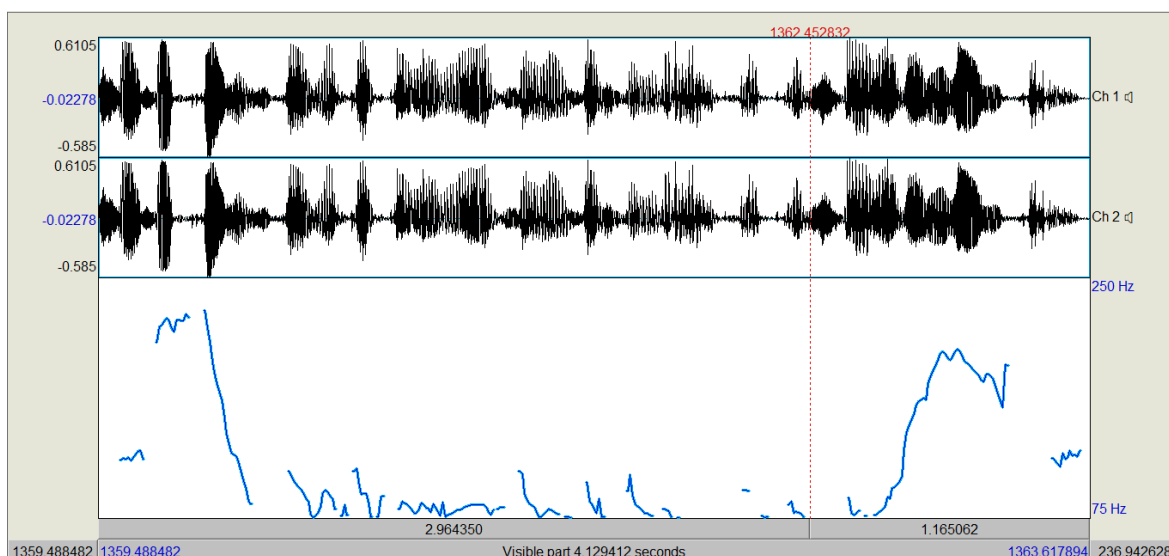
V projevu Marka Ebena lze zřetelně vysledovat důsledné dodržování obsahové stránky otázek korespondující s jejich intonačním průběhem. Pokud pokládá otázku zjišťovací, přirozeně dochází k antikadenci, pokud jde o otázku doplňovací, objevuje se konkluzivní kadence (popsáno též v kapitole „Zvukové vlastnosti kladení otázek“, zároveň zaznamenáno též na obr. 31, 32 a 33, na kterých demonstrujeme intonaci užitou v otázkách).

Obrázek 31: Intonační průběh otázky zjišťovací; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (2:52-2:54): „*Uvažoval jste o té profesionální kariéře?*“

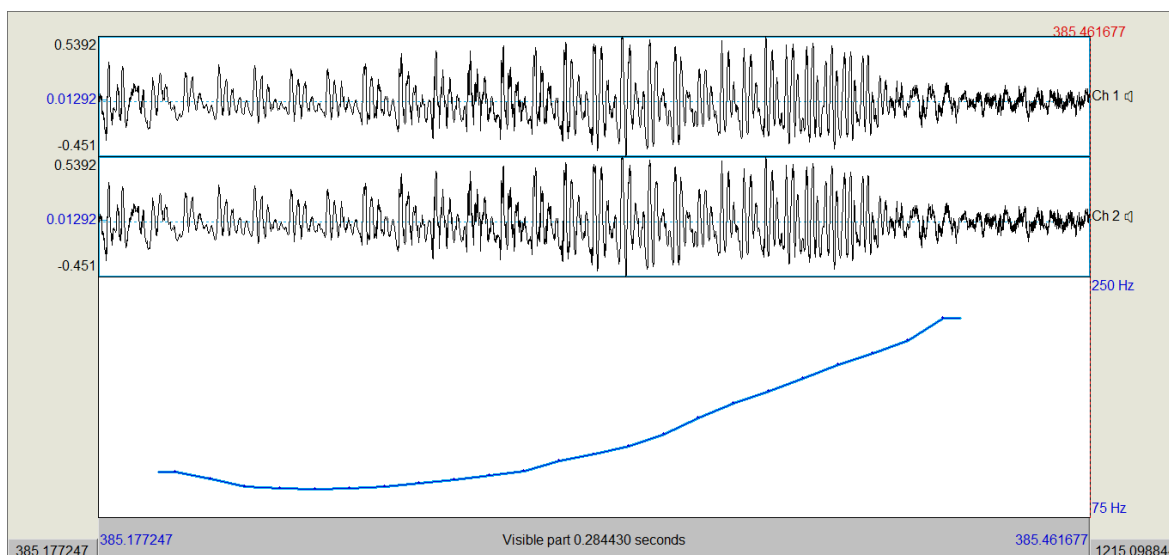

Obrázek 32: Intonační průběh otázky doplňovací; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (19:56-19:59): „*Kdy jste vlastně poprvé přijel do Československa?*“

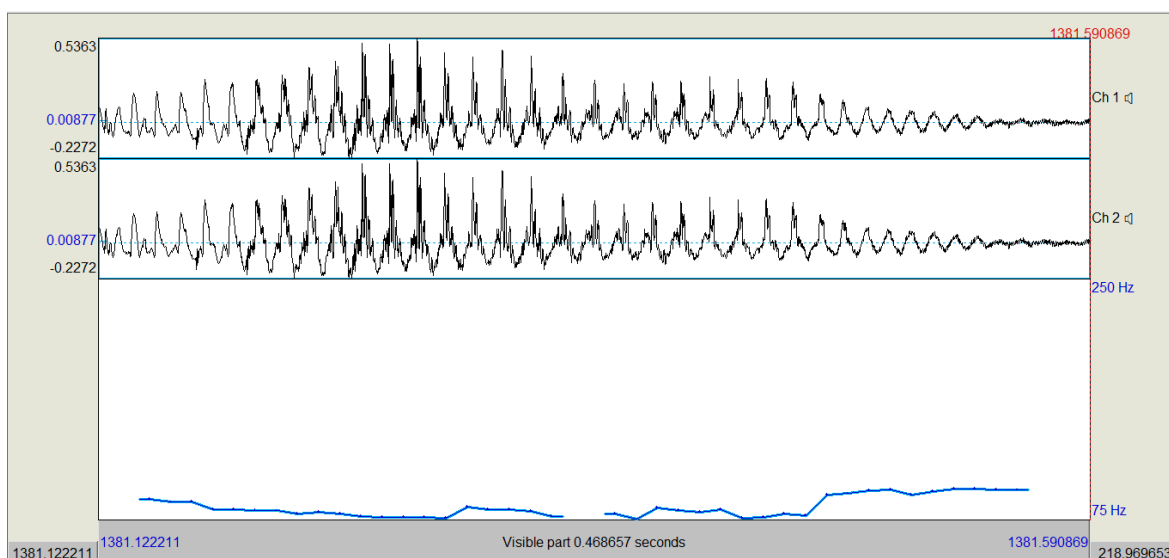

Obrázek 33: Intonační průběhy dvou bezprostředně po sobě jdoucích otázek (doplňovací a zjišťovací); Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (22:39-22:43): „*Co řekli, když jste řekl po revoluci, že se sem vrátíte? (předěl) Schvalovali vám to?*“

V rámci reakce „no jo“, kterou Marek Eben na hosty často reagoval, si můžeme všimnout intonace dvojí: pokud se vyskytuje stoupavá intonace, mluvčí dává najevo údiv, pokud je intonační průběh neutrální, jde o pouhé přitakání hostovy výpovědi (viz obr. 34 a 35).

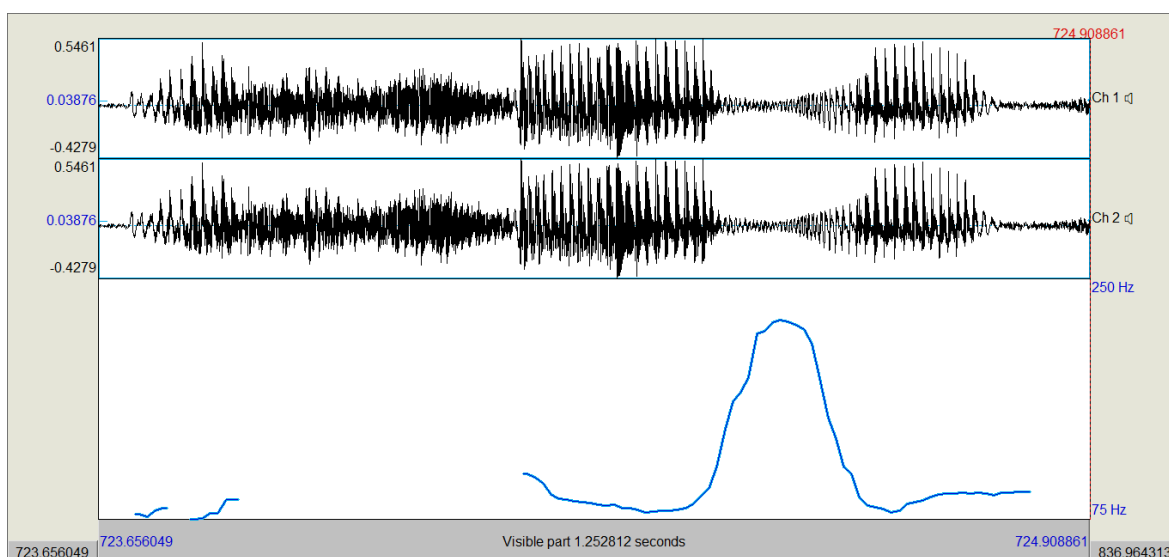

Obrázek 34: „No jo“ se stoupavou melodií značící údiv; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (6:25)

Obrázek 35: „No jo“ vysloveno s neutrální melodií; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (23:01)

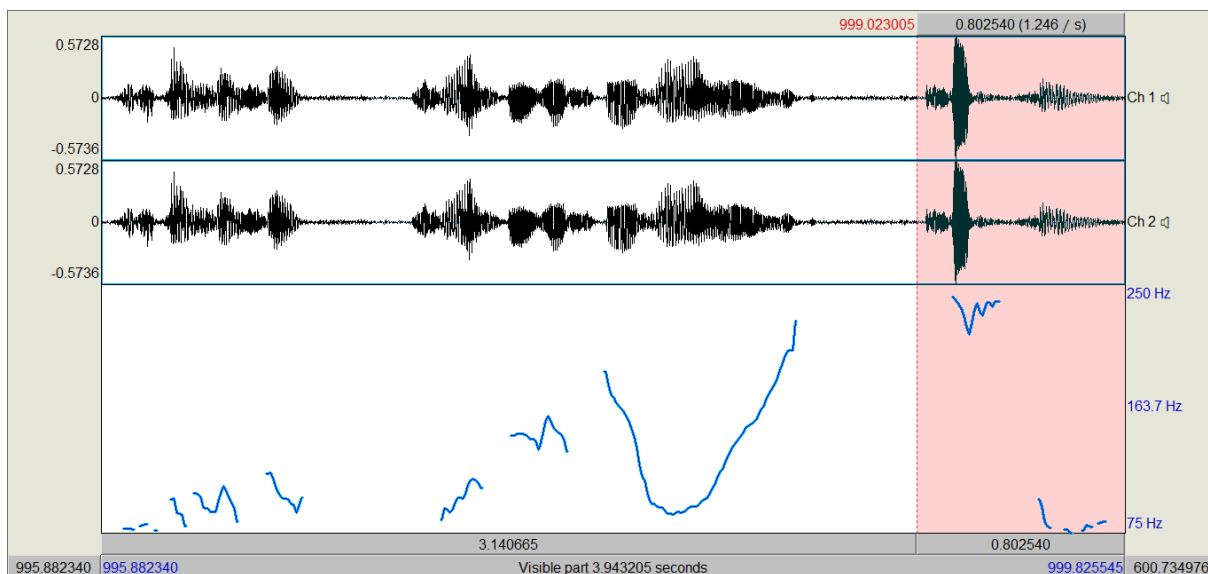
Stejně jako u výše zmiňovaných moderátorů i Marek Eben využívá antikadence k tomu, aby dal najevo údiv (viz obr. 36).

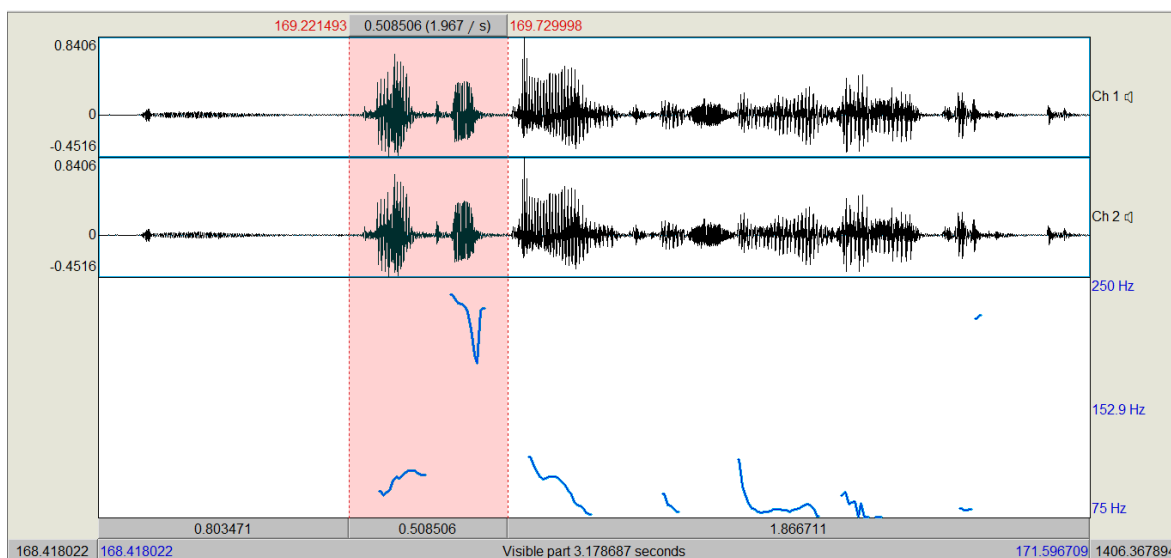
Obrázek 36: Vyjádření údivu; Marek Eben, *Na Plovárně* 4. 11. 2020, host Lukáš Krpálek (2:04-2:05): „No asi jo no.“

Velký intonační rozdíl můžeme nalézt i v rámci jednoho dvouslabičného slova, a to ve dvou variantách. V první variantě je první slabika slova vyslovena vysoko, druhá velmi

nízko (viz obr. 37). Ve druhé variantě je nejdříve tón velmi nízko, ve druhé slabice dochází k prudkému vzestupu (viz obr. 38).

Obrázek 37: Intonační sestup v rámci jednoho dvouslabičného slova (vyznačeno růžově); Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (16:36-16:39): „A říkal sem si, co my sme vlastně dělali **předtím?**“

Obrázek 38: Intonační vzestup v rámci jednoho dvouslabičného slova (vyznačeno růžově); Marek Eben, *Na Plovárně* 21. 10. 2020, host Vladimír Procházka (2:49-2:52): (slyšitelný nádech na počátku otázky) „**Jaký** talent musí mít dramaturg?“

Specifická melodie se dá vysledovat i v souvětí, které se na rozdíl od dvou zbývajících sledovaných moderátorů, vyskytují poměrně často. Intonace první věty ze souvětí je více variabilní – tóny častěji klesají a opět stoupají. Druhá věta je charakteristická tím, že mezi tóny již není takový rozptyl. První věta tak působí v porovnání s větou druhou dynamičtěji.

5.2.7 Pauzy a frázování

Pauzy a frázování jsou pro recipienta promluvy (hosta i diváka) důležité, jelikož významně přispívají k jejímu celkovému pochopení. Nesprávné a nevhodné užívání pauz ztěžuje (zejména pak hostovi) porozumění. Pauzy realizované během delší promluvy patří k přirozeným fyziologickým potřebám člověka. Jsou zapotřebí k tomu, aby během nich mluvčí nabral dech. Určitým rušivým elementem ale mohou být v případě, jsou-li vyplněny nějakým slyšitelným zvukem.

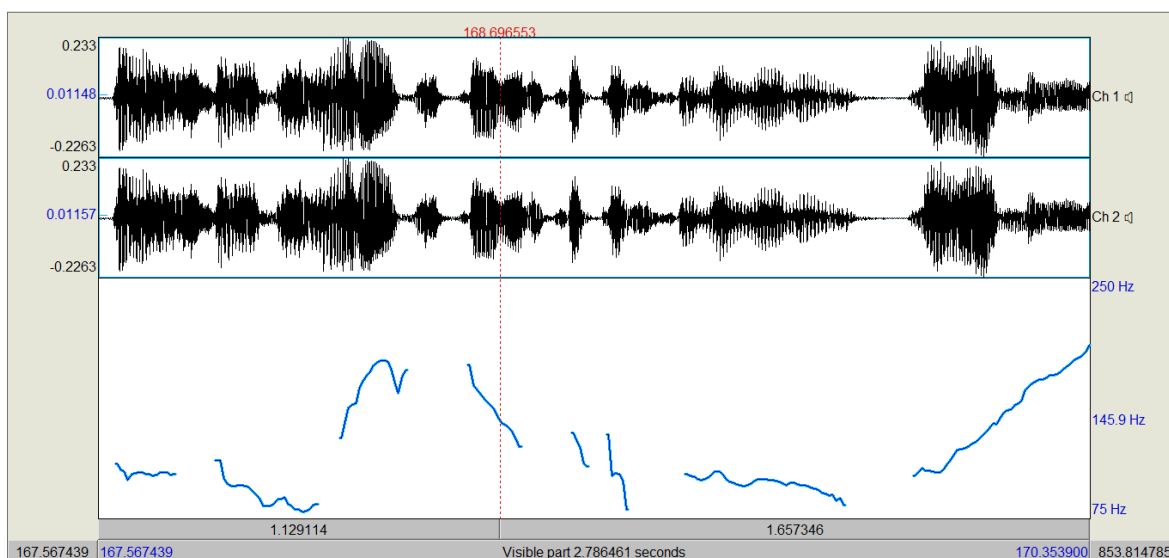
Každý z moderátorů využíval pauzy s odlišnou mírou funkčnosti. Moderátoři užívali pauzy jak vyplněné (typicky hezitačním zvukem¹⁸), tak tiché.

Jan Kraus

Nedůsledné frázování a promluvy s množstvím hezitačních zvuků se objevovaly především v promluvách Jana Krause. Již výše bylo pojednáno o charakteristickém rysu Krausových promluv, a to o plynulém navazování jednotlivých výpovědí těsně za sebe. Výpovědi se v tomto případě vyskytují bez pauz, jedna volně přechází v druhou. Často jsou výpovědi realizovány na jeden nádech. Tento způsob mluvy se poté promítá i do intonace a pokud se mezi výpověďmi neobjeví pauza, nedojde mezi nimi ani k poklesu hlasu (viz obr. 39).

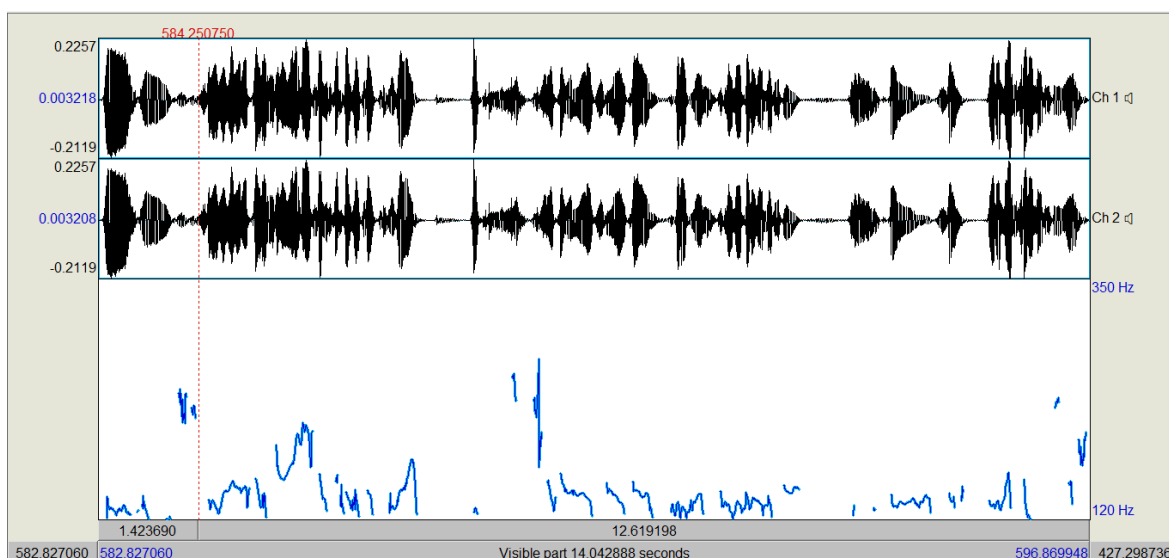
¹⁸ *Nový encyklopedický slovník češtiny* pod pojmem „hezitační zvuk“ uvádí: „Zvuk vznikající při hezitaci, tj. při porušování souvislé řeči ulpíváním na některých hláskách nebo slabikách. Může jít o zvuk vznikající při fonaci, který nemá charakter konkrétní hlásky jaz. a přirovnává se k různě modifikovanému [e], event. zvuku při pokašlávání. V běžné mluvě je zcela běžný, ve veřejném mluveném projevu však bývá hodnocen jako nedostatek (zvuk parazitní, zvuk váhací). V psaném projevu (umělecké stylizaci mluveného projevu) mívá konvenční formu eee, ehm, hm. Má např. funkci jako signál toho, že se mluvčí připravuje k řeči, hledá vhodný výraz, je projevem rozpaků atd.“

KRČMOVÁ, Marie (2017): HEZITAČNÍ ZVUK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/HEZITAČNÍ_ZVUK (poslední přístup: 13. 3. 2021)

Obrázek 39: Souvětí s absencí pauzy po první větě; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 16. 12. 2020, hosté Sarah Haváčová a Kateřina Pechová (2:47-2:50): „*Ale vy ste vobě herečky, (předěl) vy ste to studovala (pauza) na JAMU?*“

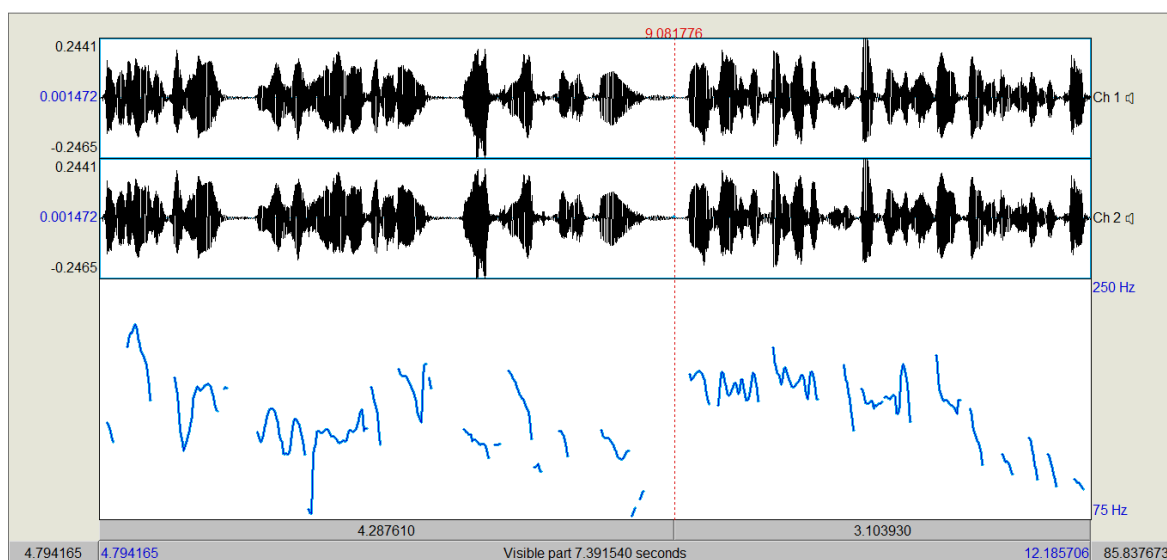
Často jsou bez pauzy realizovány i delší věty, případně souvětí. To má pak za následek splývavou, náznakovou výslovnost. Ta se neobjevuje jen v závěru, kde bychom ji mohli očekávat v důsledku nedostatku dechu, ale i na počátku výpovědi, kde jsou (především spojovací výrazy) vyslovovány rychle a opět se splývavou výslovností. Pokud se pauzy objeví, nebývá to z důvodu aktuálního větného členění, ani z důvodu většího komfortu pro posluchače, nýbrž v důsledku hledání správných výrazů, které chce mluvčí ve své výpovědi použít. Takové pauzy bývají často vyplněny hezitačními zvuky či zvukem, pro jehož specifickou zvukovou podobu volíme označení „mručení“. Často bývá pauza též vyplněna protahováním koncových hlásek nebo dochází k protahování spojky „a“ (viz obr. 40).

Obrázek 40: Protážená počáteční hláska „a“ současně s hezitacním zvukem (HZ); Jan Kraus, *Show Jana Krause* 16. 12. 2020, hosté Sarah Haváčová a Kateřina Pechová (9:42-9:56): „A (HZ) (předěl) samozřejmě vono to asi není legrace dyž tam takle člověk přide, (pauza) tak (HZ) vona to není jaksi nějaká (pauza) drobnost, kde by byli nemocný (pauza + HZ), který sou jenom lehce nemocný žeo.“

V porovnání s Karlem Šípem a Markem Ebenem se méně často objevují v pauzách slyšitelné nádechy. Pokud se pauzy obecně v pořadí jako takovém objeví, je to spíše z toho důvodu, že host nereaguje na moderátorovu výpověď okamžitě. Taková pauza je však vyvolána aktuální komunikační situací a za charakteristický rys moderátorovy promluvy ji proto považovat nelze. Ani takové pauzy však nejsou příliš dlouhé, jelikož Jan Kraus má tendenci ihned se hosta ptát na další otázku. Pauzu ve své výpovědi musí moderátor udělat také ve chvíli, kdy mu do řeči vstoupí jeho host. Někdy se pauzy objevují jako důsledek nerozmyšlenosti další otázky. Výskyt pauzy může být také ovlivněn smíchem publika, v takovém případě je ale opět pauza vynucena objektivními okolnostmi a nevychází přímo z charakteristických zvukových vlastností moderátorových promluv. Za funkční považujeme pauzy tehdy, využívá-li je mluvčí k oddálení pointy, která se zpravidla nachází až na konci moderátorovy vtípné výpovědi. Přesto, že se pauzy příliš neobjevují, frázování je někdy docíleno jiným zvukovým prostředkem, a to poklesem hlasu. Například se pokles hlasu vyskytuje ve větě vedlejší, která odděluje dvě části věty hlavní. Z důvodu určité solidárnosti užíval Jan Kraus pauzy v případě rozhovoru s hostem se sluchovým

handicapem. V tomto případě byla současně využívána i vyšší hlasitost. Nicméně ani v tomto případě nešlo o funkční užívání pauz s cílem dosáhnout větší srozumitelnosti u publika a televizních diváků; šlo pouze o aktuální přizpůsobení svému komunikačnímu partnerovi. Ne příliš funkční pauzy se projevují i v samostatných monologických projevech na začátku pořadu (viz obr. 41).

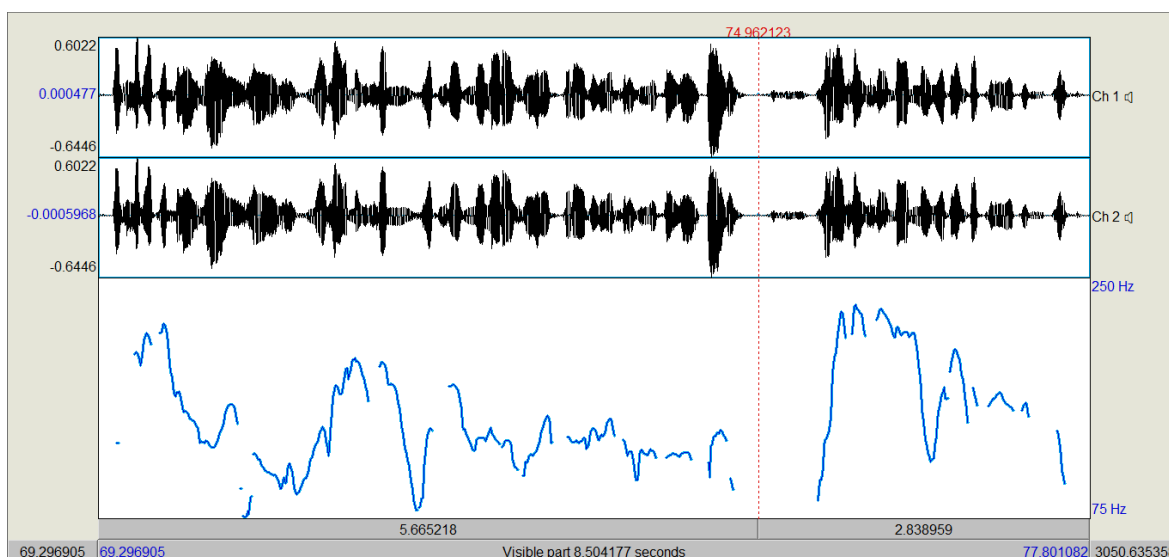

Obrázek 41: Demonstrace nefunkční distribuce pauz; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, rubrika „stalo se“ (0:04-0:12): „*Prosim vás tohle (pauza) mě zaujalo, to sou (pauza) něký jeptišky, (pauza + předěl) to je rád do kterýho bych případě i vstoupil sem si říkal.*“

Karel Šíp

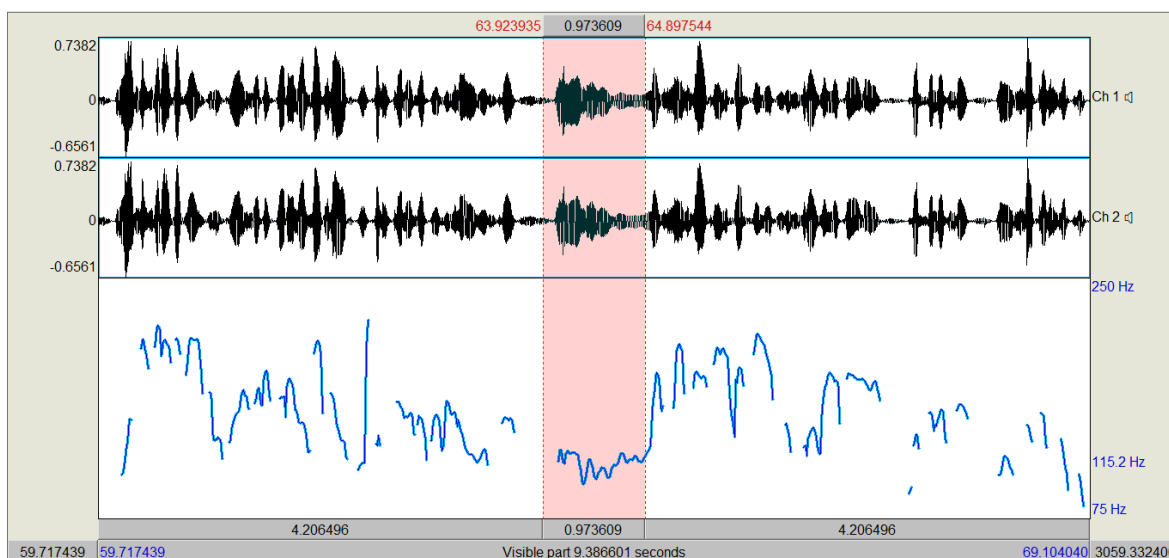
Shodným rysem Karla Šípa s Janem Krausem je nepříliš funkční užívání pauz. Pauza opět bývá v některých případech vyvolávána objektivními okolnostmi, a to smíchem publika. Charakteristickým rysem Karla Šípa shodným s Janem Krausem je užívání pauz před pointou vtipné výpovědi. Tím, že pauzou moderátor pointu oddálí, dochází k jejímu zdůraznění. Současně s Janem Krausem i Karel Šíp své výpovědi někdy nedokončil a ve vzniklé pauze čekal, že bude hostem doplněn. Nestalo-li se tak, opět si vzal slovo. Jiným případem je to, pokud moderátor udělá ve svém projevu pauzu proto, aby jeho host na jeho výpověď krátce přitakal (neočekává jeho delší doplnění). Ihned po hostovu souhlasném stanovisku ve své výpovědi pokračuje. Pro talk show *Všechnopárty* je též typické poměrně rychlé střídání replik moderátora s hostem a mnoho výpovědí zůstává neukončených. I proto

se pauzy mezi delšími výpověďmi moderátora nemohou leckdy objevit, protože do řeči mu vstoupí host. To opět souvisí s tím, že kromě pauz se nepříliš často objevuje též konkluzivní kadence, jelikož jedna výpověď přechází (bez pauzy i bez poklesu hlasu) volně ve výpověď další. Určitým shodným rysem s Markem Ebenem je v některých případech pokládání pauzy v souvětí až za spojku „ale“ (u Marka Ebena jde o spojku „že“) (viz obr. 42).

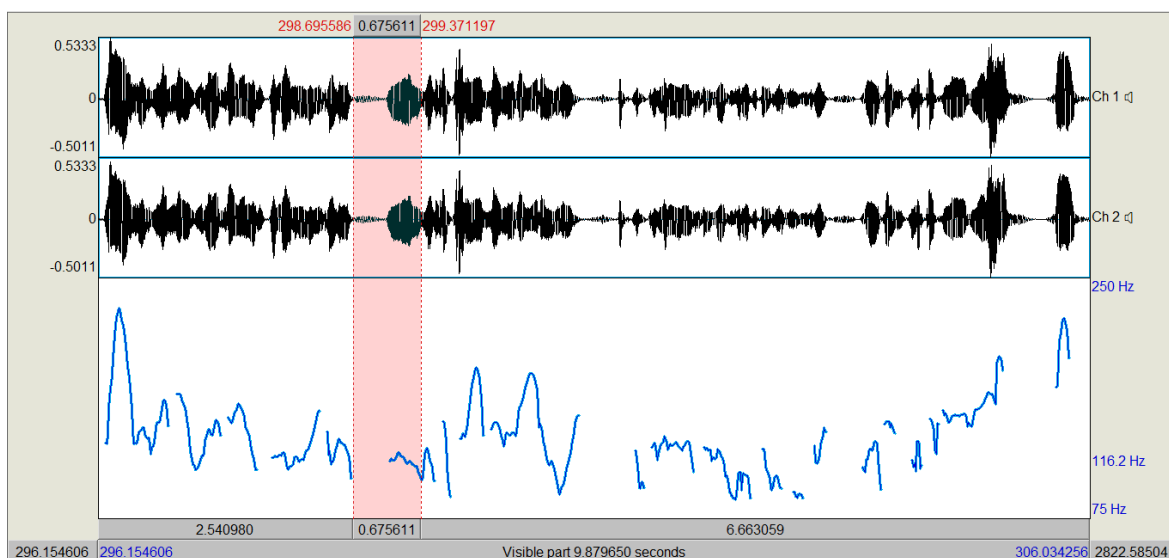

Obrázek 42: Užití pauzy až za spojkou „ale“; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, úvod (1:09-1:18): „*Tak sem jako bloumal (HZ) na žádnou sem jaksi nenarazil, která by byla srozumitelná, ale (pauza + slyšitelný nádech + předěl) narazil sem vám na takovej jeden jako vtip.*“

V porovnání s promluvy dvou ostatních moderátorů se v promluvách Karla Šípa častěji objevují rušivé hezitační zvuky, a to v různých délkách. Za nejrušivější považujeme takové zvuky, které v projevu dosahovaly délky až jedné sekundy (viz obr. 43 a 44). Ty se objevovaly zejména tehdy, hledal-li mluvčí správné slovo.

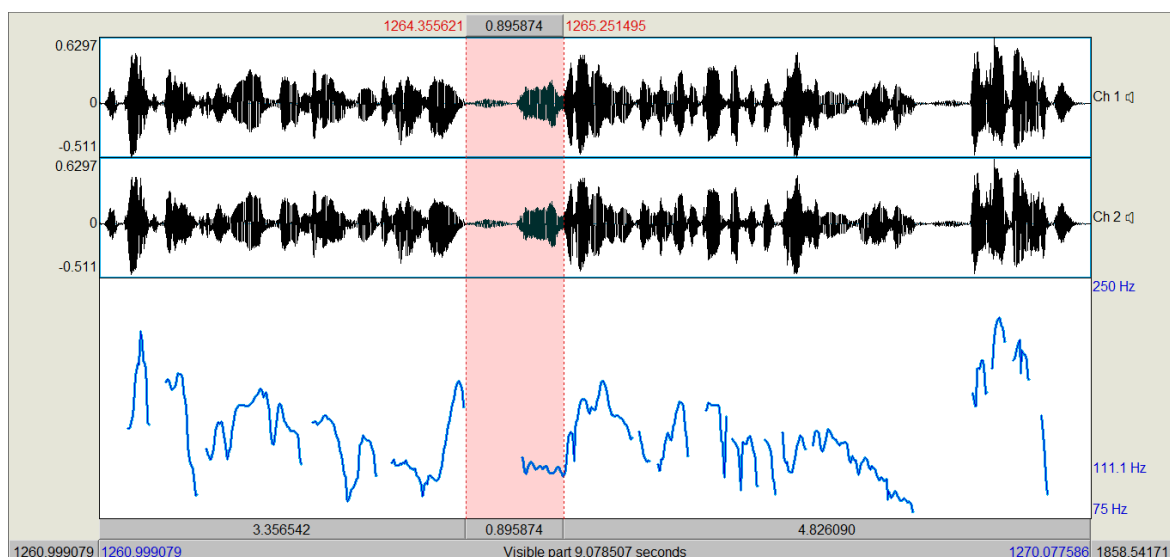

Obrázek 43: Demonstrace dlouhé pauzy vyplněné hezitačním zvukem; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, úvod (1:00-1:09): „A já sem si dal takovej úkol, že bych tady na začátku, eště než ho pozvu na jeviště (HZ – vyznačeno růžově) moh říct nějakou definici srozumitelnou (pauza) definici (HZ + pauza) statistiky.“

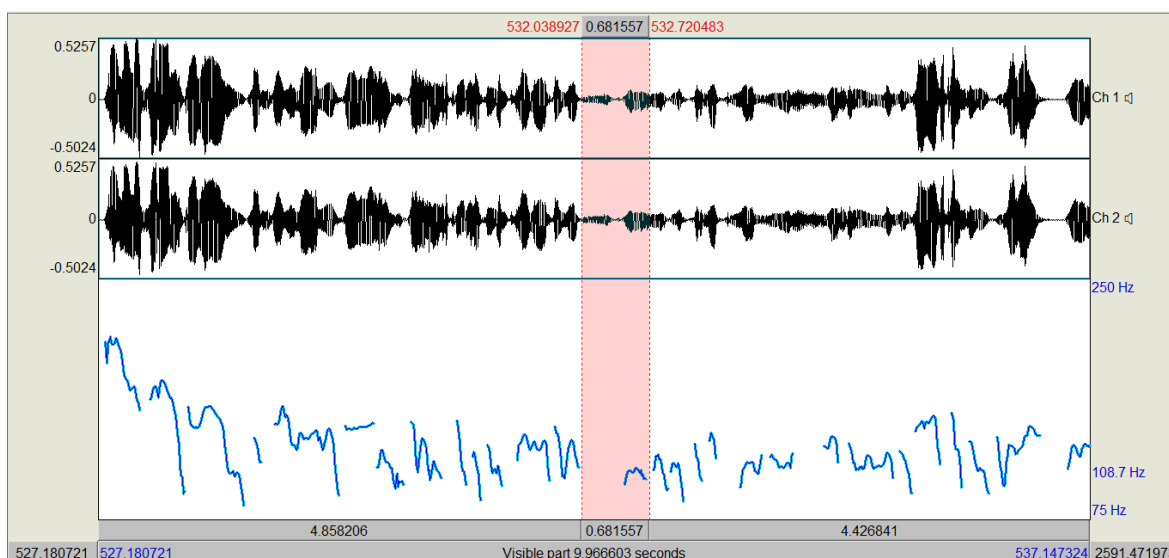

Obrázek 44: Růžově vyznačena vyplaněná pauza nádechem a hezitačním zvukem (navíc pauza nelogicky až po spojce „ale“); Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Karel Zima (4:56-5:06): „Nó možná si už diváci ani nevzpomenou, ale (nádech + HZ – vyznačeno růžově) vaše první filmová role, (nádech) a to podle mě musel bejt hereckej voříšek, (nádech) byl ten spartakiádní vrah, že jo?“

V některých případech se v pauze před samotným hezitačním zvukem objevil též nádech ústy, v porovnání s Markem Ebenem však nebyl tak slyšitelný (viz obr. 45). To může být ovlivněno i celkově rychlejším tempem promluvy Karla Šípa, ve kterých nádech divák nestihne zaznamenat jako je tomu v případě pomalejší promluvy Marka Ebena. Rušivější byl v případě, že nádech Karel Šíp realizoval nosem (viz obr. 46).

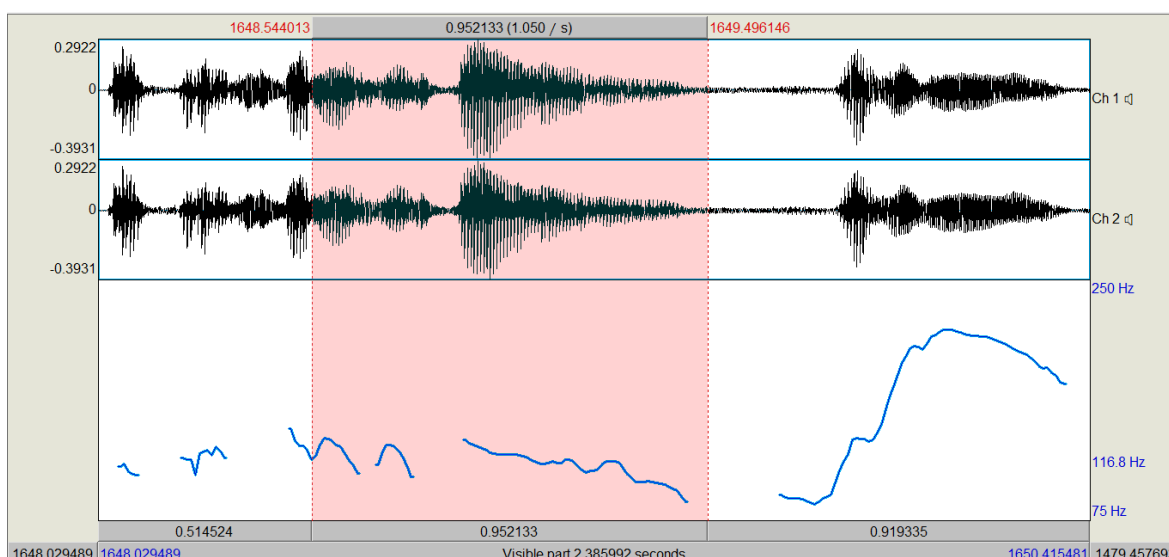

Obrázek 45: Růžově vyznačena pauza vyplněná nádechem ústy a následným hezitačním zvukem, konec výpovědi demonstruje intonační průběh při vyslovení jména a příjmení hosta; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Ondřej Perušič (21:01-21:10): „*Sport, který on provozuje (HZ) se menuje beach volejbal (nádech + HZ – vyznačeno růžově) kdo neumíte anglicky, tak je to plážový volejbal. (pauza) Ondřej Perušič.*“

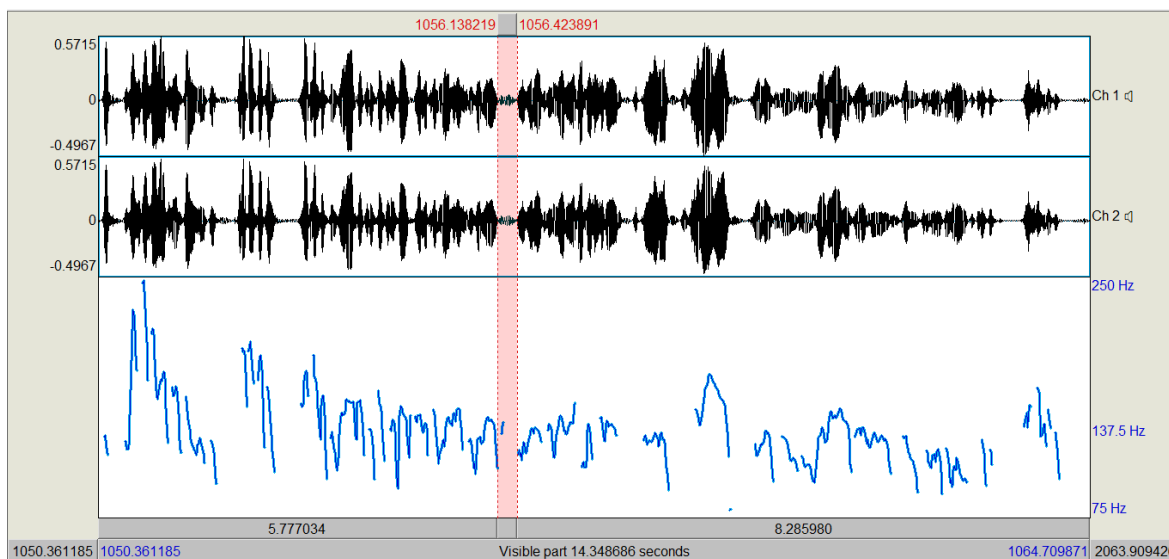
Obrázek 46: Růžově vyznačena pauza vyplněná nádechem nosem a následným hezitačním zvukem; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Karel Zima (8:47-8:57): „*No mimochodem, to vy často uvádíte a to je hezký že to neskrejváte že (nádech N + HZ – vyznačeno růžově) jak bych to řekl, že (HZ) vašim vašim (důraz) koničkem sou ženy, že jo?*“

Někdy byl hezitační zvuk v pauze nahrazen protaženou výslovností počáteční hlásky následujícího slova, případně protažením koncové hlásky slova předcházejícího (viz obr. 47). V některých případech byla pauza v projevu vyplněna opakováním celých slabik začínajícího slova nebo celých slov. Tuto realizaci lze považovat za méně rušivou.

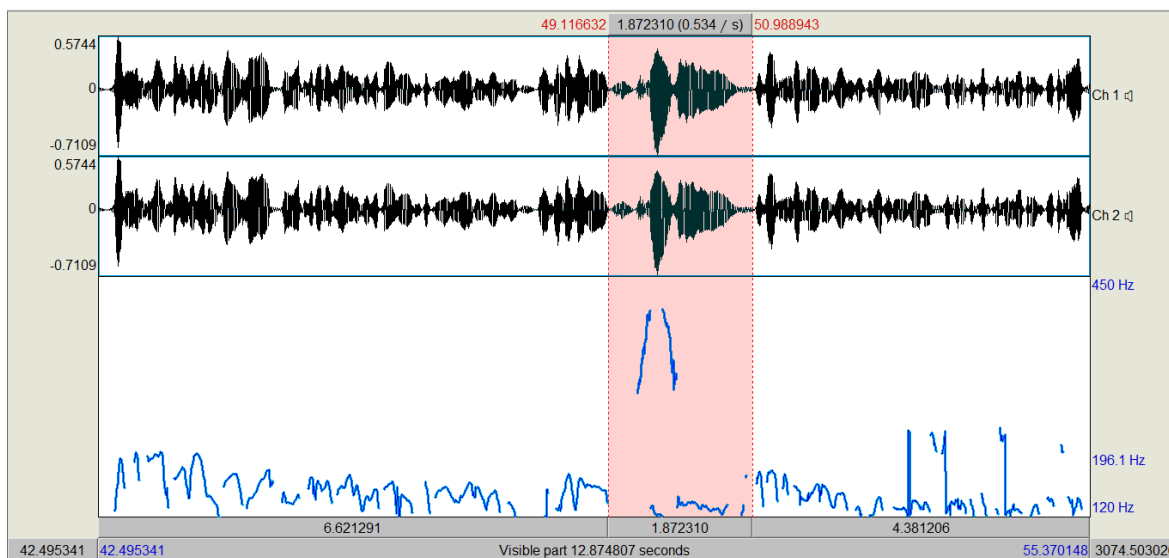
Obrázek 47: Růžově vyznačena výslovnost slovesa „nezůstal“, v němž dochází k protažení koncové hlásky „l“, která tak určitým způsobem zastává místo hezitačního zvuku; Karel Šíp, *Všechnopárty* 9. 10. 2020, host Štěpán Kozub (27:28-27:31): „*A proč ste nezůstal (koncové „l“ přechází do následujícího „v“ bez zřetelného oddělení) v Bohumíně?*“

Hezitačních zvuků v pauzách přibývalo zejména tehdy, byl-li moderátorův projev pronášen pomalejším tempem. Zde si můžeme všimnout určité nepřímé úměry – při zrychlování tempa se počet hezitačních zvuků snížil. Určité rysy užívání pauz a nádechů můžeme vysledovat i v rámci monologických pasáží. Čím déle mluvil moderátor bez nádechu, tím byl následný nádech po delší pasáži slyšitelnější. Důsledkem toho, že moderátor v monologickém projevu nevhodně pracoval s dechem a neužíval pauzy, byla poté až tendence k určitému zadýchávání, kdy Karel Šíp naopak začal užívat pauzy nevhodně často. Takové pauzy nekorespondovaly s aktuálním větným členěním (viz obr. 48).

Obrázek 48: Výpověď bez funkčního využívání pauz – pauzy se objevují až v případě nedostatku dechu; Karel Šíp, *Všechnopárty* 16. 10. 2020, host Karel Zima (17:30-17:44): „*Tak vždycky se herců ptám jako, co tak jako, na čem teďka děláte, co točíte, nebo co v nejbližší době (nádech nosem – vyznačeno růžově) diváci uvidí aby si vás (nádech) spojili (nádech) s civilní (HZ) jak si (HZ) vizuelní podobou, s tím, co budete hrát, co tak, něco byste...*“

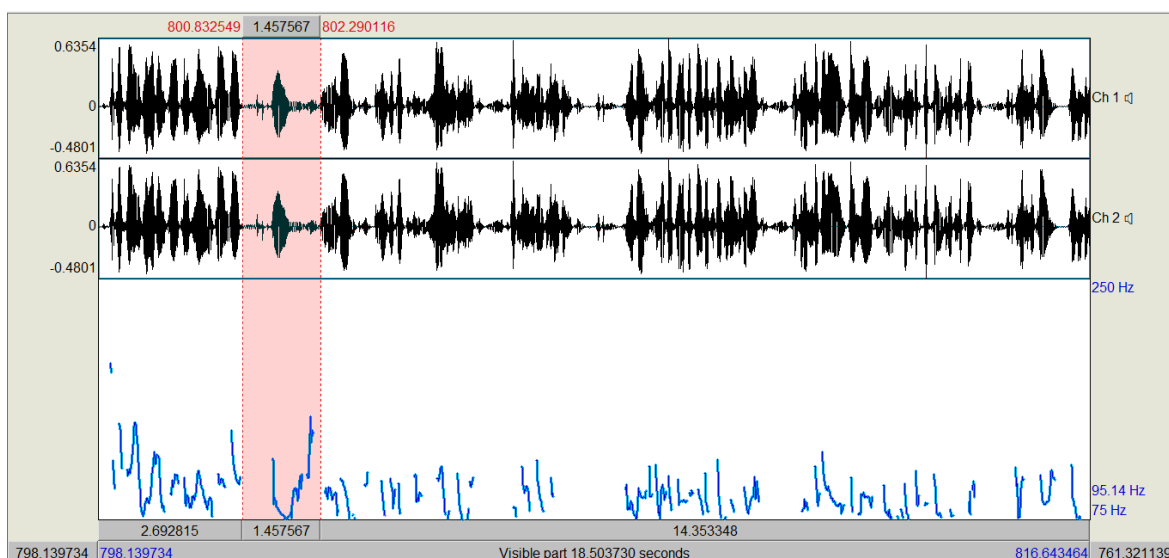
Za jednoznačně nejrušivější považujeme pauzy vyplněné hezitačními zvuky, které se objevily v monologickém projevu v úvodní části pořadu, a to z toho důvodu, že pozornost publika a televizních diváků je v tu chvíli plně namířena na moderátora a posluchač tyto zvuky snadněji zaznamená, případně je může vyhodnotit až jako vulgární (viz obr. 49).

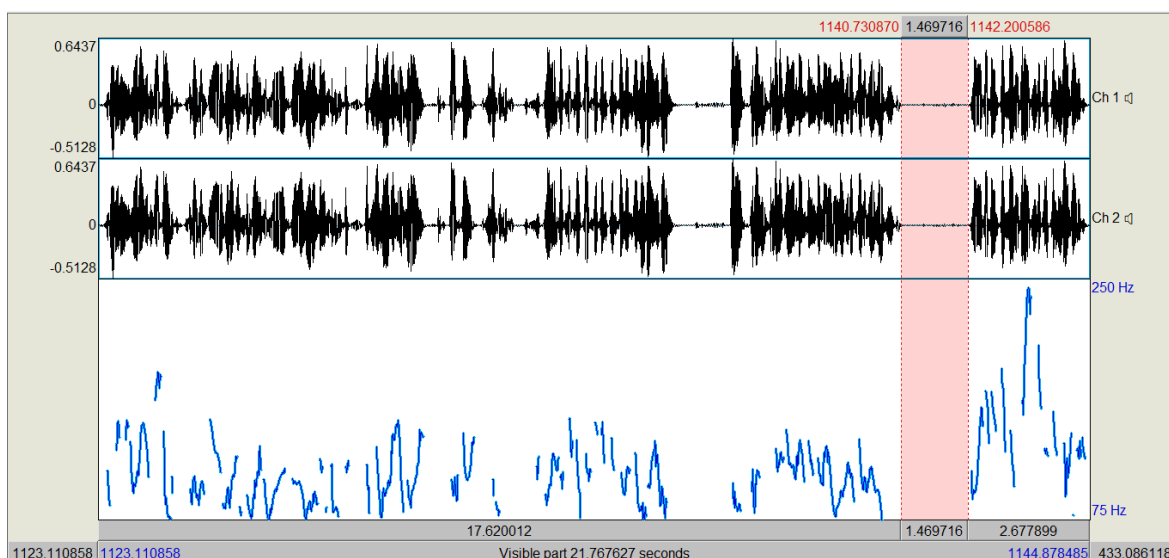
Obrázek 49: Ve výpovědi se objevuje množství hezitačních zvuků; růžově vyznačen nádech, protažená hláska „a“ (zde užitá nelogicky – nenese funkci spojky) a následný hezitační zvuk; Karel Šíp, *Všechnopárty* 9. 10. 2020, úvod (0:43-0:55): „Vy všichni samozřejmě víte, že jaksí do našeho života (HZ) vstupujou nejrůznější (HZ) omezení a (HZ – vyznačeno růžově) týkající se nejrůznějších věcí. No nebudu to všechno menovat, roušky a tak dále.“

Marek Eben

Pauzy, které Marek Eben užíval ve svých projevech, považujeme za funkční. Nejenže přispívaly ke správnému frázování jednotlivých promluv, ale navíc díky nim celý projev působil srozumitelněji, konzistentněji. Jednotlivé výpovědi mohl tak host i televizní divák zřetelně zaznamenat (viz obr. 50 a 51).

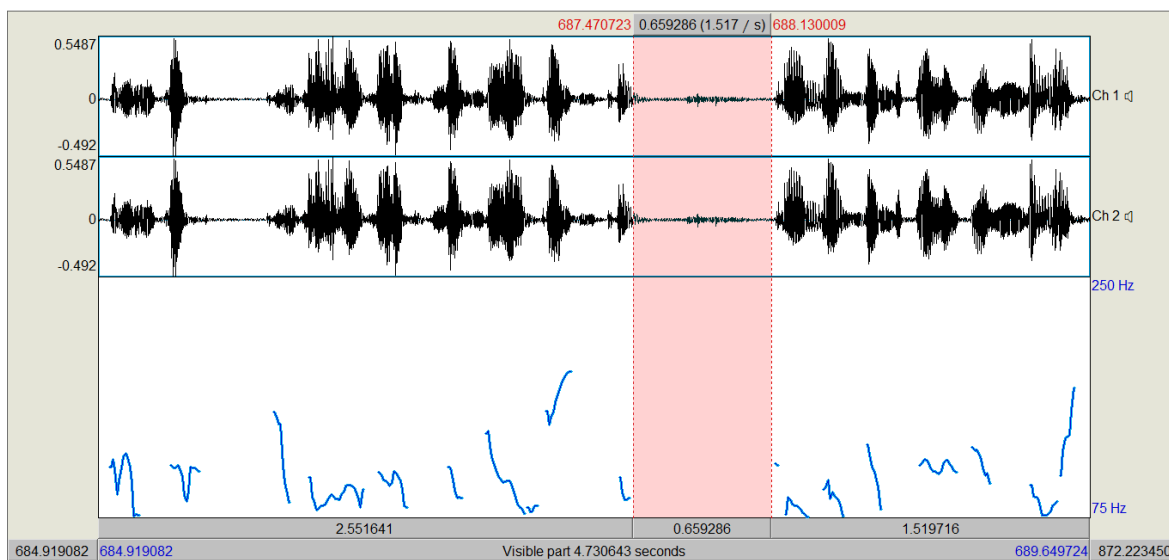
Obrázek 50: Jednotlivé větné celky oddělovány pauzami; Marek Eben, *Na Plovárně* 21. 10. 2020, host Vladimír Procházka (13:18-13:37): „*U těch malých divadel to je tak že říká se, (nádech + HZ – vyznačeno růžově) že můžou přežít tak sedum osum let (nádech/pauza) a pak se musí něco stát, (nádech/pauza) nebo že ta poetika začne vyhasínat (nádech/pauza) a když se to má táhnout na deset patnáct dvacet let, (nádech/pauza) že už to (pauza) nevydrží.*

Obrázek 51: Jednotlivé větné celky oddělovány pauzami, růžově vyznačena absolutní pauza; Marek Eben, *Na Plovárně* 21. 10. 2020, host Vladimír Procházka (18:44-19:05): „*Dřív býval docela trend, (nádech/pauza), že když mělo divadlo soubor a v něm mělo výrazné*

osobnosti, (nádech/pauza) tak se hledaly hry, (nádech/pauza) pro ty osobnosti. A já mam pocit, že teď je to spíš tak, že se hledají hry. (nádech/pauza) A když se na to nikdo v tom souboru nehodí, tak se vezme host. (nádech/pauza – vyznačeno růžově) Není to trošku frustrující pro ten soubor?“

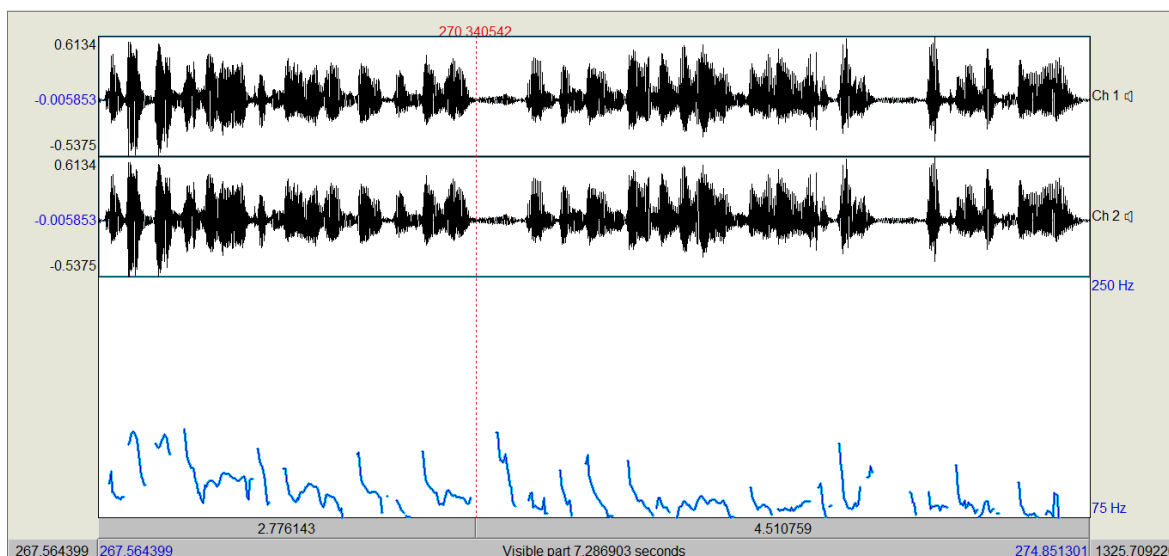
Funkčně byly pauzy například užívány v rámci souvětí (viz obr. 52).

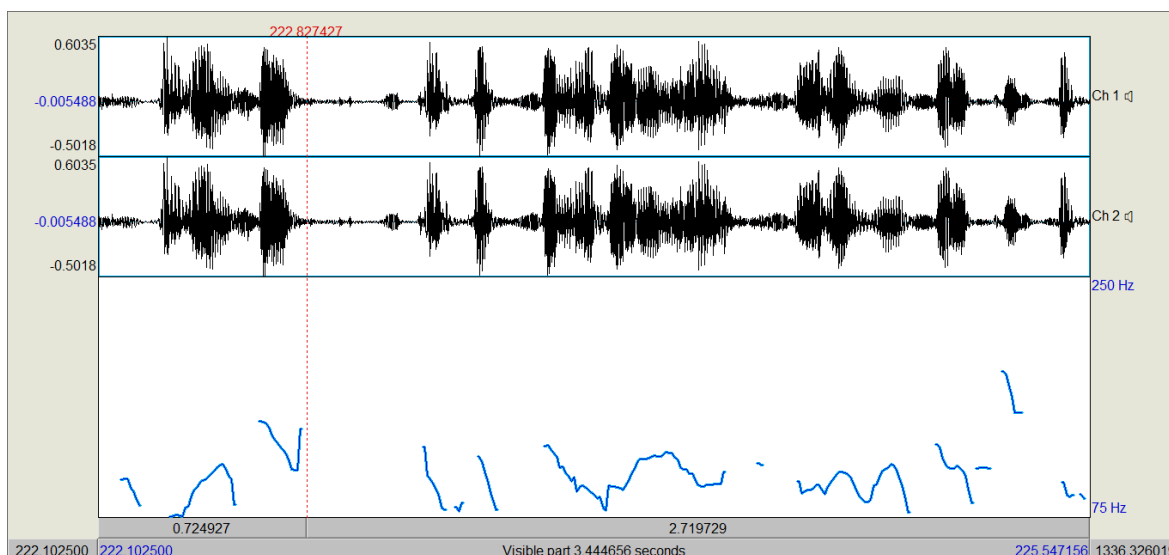
Obrázek 52: Růžově vyznačená potenciální pauza oddělující od sebe dvě věty v rámci souvětí; Marek Eben, *Na Plovárně* 4. 11. 2020, host Lukáš Krpálek (11:25-11:30): „*Když ste strávil tolik času v Japonsku, (pauza – vyznačeno růžově) byl ste se podívat na sumo?“*

Pauzy jsou funkčním prostředkem také v Ebenově úvodním monologickém projevu, ve kterém korespondují s aktuálním větným členěním. Oddělují tak od sebe pozdrav televizních diváků, informace o hostovi, samotné uvedení hosta a na závěr pozdravení hosta, při kterém se moderátor otáčí přímo čelem k němu. Jak jsme zmínili výše, Marek Eben užíval poměrně často pauzu v souvětí až za spojkou „že“ (viz obr. 53 a 54). Tuto realizaci však nepovažujeme za rušivou, jelikož nebrání porozumění, ani při ní nedochází ke změně smyslu výpovědi. Až po spojce pak následoval nádech, případně doprovázený velmi krátkým náznakem počínajícího hezitačního zvuku, který ale v porovnání s hezitačními zvuky Karla Šípa v tomto případě za přímo rušivý nepovažujeme. Jako méně rušivé mohou hezitační zvuky v promluvě Marka Ebena působit také proto, že jsou častěji realizovány se

zavřenými ústy. Nejsou tudíž tolik zvučné jako hezitační zvuky prováděné Karlem Šípem, u kterého zůstávají ústa otevřená.

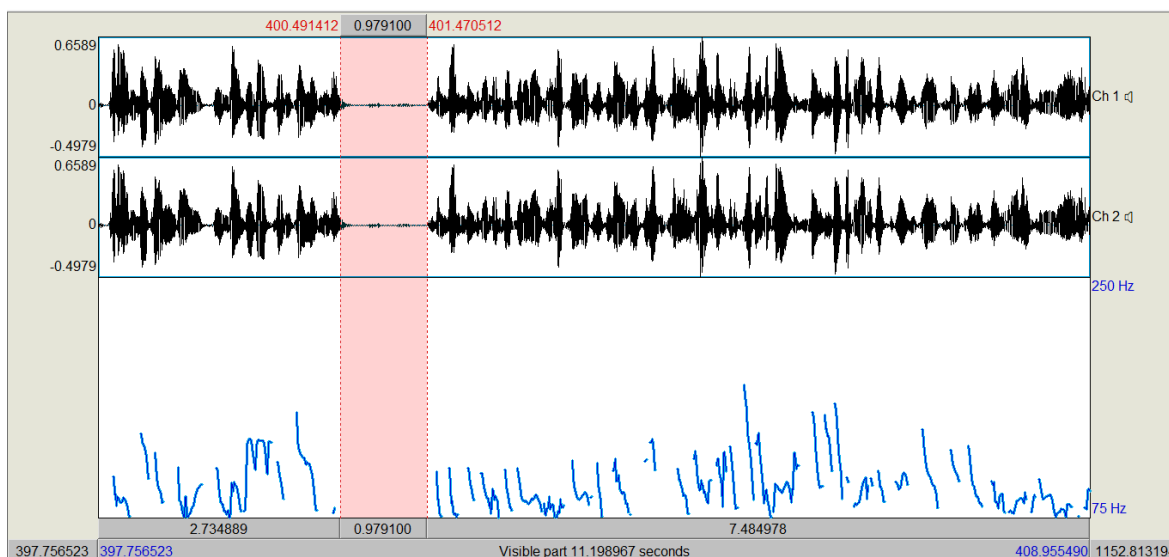

Obrázek 53: Pauza stojící až za spojkou „že“, po ní následuje nádech a až poté druhá věta souvětí; Marek Eben, *Na Plovárně* 28. 10. 2020, host Jan Stránský (4:27-4:35): „Každou chvíli se objeví nějaký článek, kde se píše, že (pauza) jsme se zase dozvěděli něco nového o tom, (pauza) jak mozek funguje.“

Obrázek 54: Předěl za spojkou „že“, následuje pauza; Marek Eben, *Na Plovárně* 4. 11. 2020, host Lukáš Krpálek (3:42-3:45): „Já vim, že (předěl – následuje pauza) sportovci nedají na sourozence dopustit.“

Většina pauz je realizována současně se slyšitelným nádechem ústy. Nádech je slyšitelný zejména tehdy, objeví-li se v delší pauze. Tímto nádechem se mluvčí snaží nabrat do plic co největší množství vzduchu, které by mu umožnilo, aby jeho následující výpověď byla realizována bez potřeby dalších nádechů. Současně je taková výpověď i srozumitelnější vzhledem ke zřetelné artikulaci. Je tedy vidět, že Marek Eben si dokáže dech vhodně rozvrhnout do celé výpovědi – pracuje s dechovou ekonomii, s čímž se u dvou zbývajících moderátorů téměř nesetkáváme. Na rozdíl od Jana Krause a Karla Šípa se poměrně často vyskytují pauzy tiché, nevyplněné jakýmkoli zvukem. A to i tehdy, dosahují-li délky jedné sekundy (viz obr. 55).

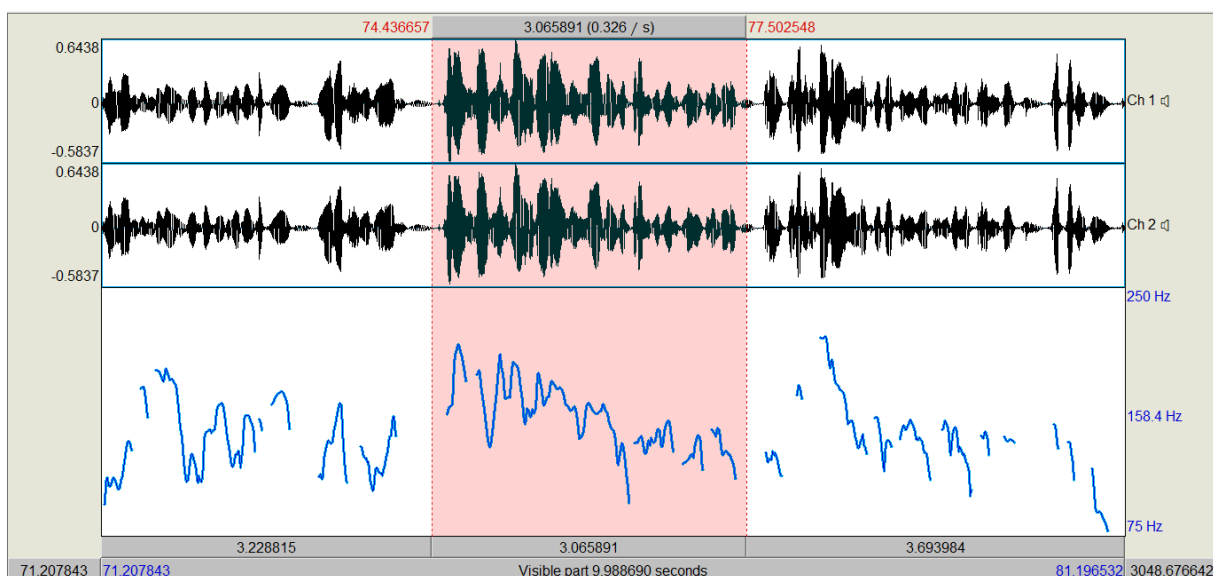
Obrázek 55: Růžově vyznačena tichá nevyplněná pauza; Marek Eben, *Na Plovárně* 14. 10. 2020, host Jan Vala (6:38-6:49): „*Krásně kreslil, zbožňoval tlusté maso (nevyplněná pauza – vyznačeno růžově), což já sem se vůbec na to nemoh dívat to je něco co s čím já mam trochu problém a Jirka tlustý od šunky no to von uplně miloval.* (občas do výpovědi Marka Ebena slyšet smích a přitakávání hosta)

Na neočekávaném místě se objeví pauzy tehdy, pokud se moderátor před výpovědí dostatečně nenadechne. To se pak projeví i v tempu – Marek Eben začne z důvodu nedostatku dechu zrychlovat. I Marek Eben někdy ve svém projevu udělá pauzu, jelikož čeká přitakání hosta. Teprve poté ve své promluvě pokračuje.

5.2.8 Tempo

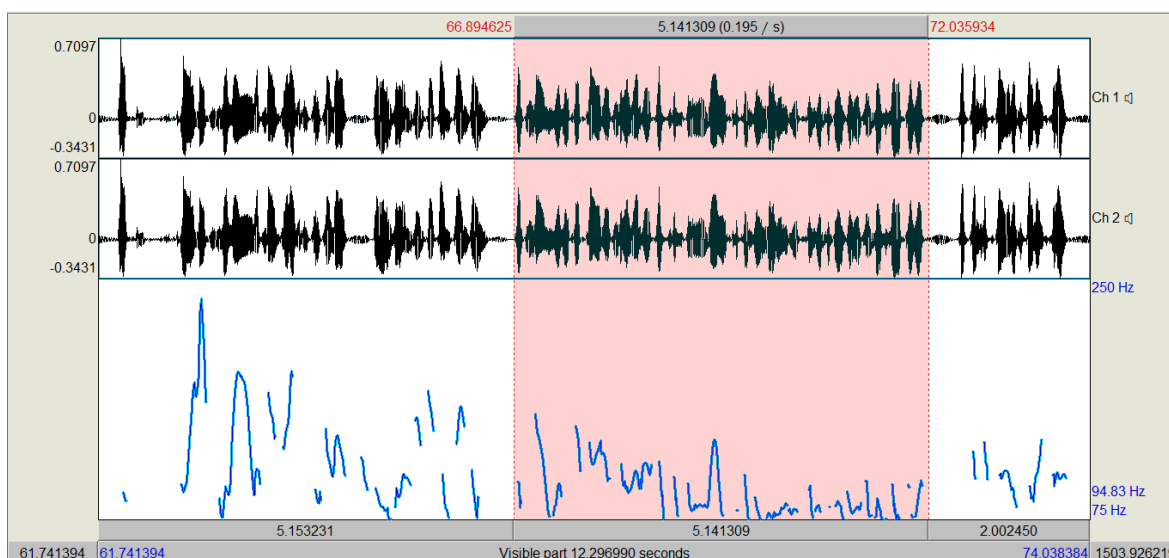
Velmi podstatným rysem mluvčích je to, jakou rychlostí své výpovědi pronášejí. Ačkoli u každého z moderátorů lze v určitých komunikačních situacích vysledovat střídání rychlejšího a pomalejšího tempa, pro každého z nich přesto celkově zůstává charakteristické tempo buď pomalejší, nebo rychlejší (vždy v porovnání se dvěma ostatními moderátory). I zpomalením či naopak zrychlením mohou mluvčí dosahovat v rámci promluvy různých funkcí. V této kapitole se pokusíme jednak o vystihnoutí obecných rysů tempa každého z moderátorů, jednak ukážeme i konkrétní zrychlování či zpomalování vzhledem k aktuální komunikační situaci.

Začneme-li obecnější charakteristikou, můžeme si u Jana Krause všimnout vysoké variability co se tempa týče. Tempo nicméně bylo pomalejší ve chvíli, kdy moderátor hledal vhodná slova. Promluva pronesena pomalejším tempem byla plna vycpávkových slov, zaváhání, pauz vyplněných i nevyplněných či zakašlání. Rychlým tempem pak byly proneseny výpovědi, jež byly realizovány na jeden nádech. Vlivem rychlejšího tempa se následně zhoršila též artikulace. Jan Kraus i Karel Šíp využívají tempo jako prostředek ke zdůraznění pointy (o tom též již v kapitole „Pauzy“). Předem promyšlené vtipy bývají pronášeny zpravidla pomaleji. Naopak mají-li moderátoři potřebu reagovat na hostovu výpověď okamžitě či do ní přímo zasahovat, volí tempo rychlejší. Tempo se v promluvách Karla Šípa začíná zrychlovat v okamžiku, dochází-li mluvčímu dech (viz obr. 56). V takových případech jsou závěrečné části výpovědi pronášeny tišeji. Rychlejší tempo moderátor volí také ve chvíli, kdy chce téma rychleji ukončit a začít téma nové.

Obrázek 56: Růžově vyznačená výpověď pronesena o něco rychlejším tempem (20 slabik za 3,1 sekund => 6,45 slabik za sekundu) než výpovědi bezprostředně předcházející (18 slabik za 3,23 sekund => 5,57 slabik za sekundu) a následující (19 slabik za 3,69 sekund => 5,15 slabik za sekundu), rychleji pronesená (prostřední) výpověď navíc rámcována pauzami; Karel Šíp, *Všechnopárty* 9. 10. 2020, úvod (1:11-1:21): „*Ale já sem si vám vybavil jeden takovej minipříběh, kterej se možná odehrál, možná ne, za pravdivost neručím, ale (vyznačeno růžově) pro (důraz) cestování jako takový mě přide naprosto typickej.*“

Těž Marek Eben reaguje na hosta nepřipravenou otázkou tempem rychlejším, než je pro jeho promluvy typické. Na jeden nádech a současně rychlejším tempem byla pronesena výpověď *tak se vždycky ptají na Činoherní klub, což není divu, protože je málo lidí, kteří by to znali tak dobře jako vy* (viz obr. 57).

Obrázek 57: Růžově vyznačená pasáž (37 slabik za 5,14 sekund => 7,2 slabik za sekundu) vyslovena téměř dvakrát rychleji než pasáž bezprostředně předcházející (20 slabik za 5,15 sekund => 3,8 slabik za 1 sekundu); Marek Eben, *Na Plovárně* 21. 10. 2020, host Vladimír Procházka (1:02-1:14): „*Tak (pauza) já bych s dovolením začal u vás, protože (nádech + HZ) vás když někde pozvou, (nádech) tak se vždycky ptají na Činoherní klub, což není divu, protože je málo lidí, kteří by to znali tak dobře jako vy. (nádech) Taky se k tomu dostanem. Ale ...*“

Marek Eben se svým tempem vhodně dokáže přizpůsobit svému komunikačnímu partnerovi. Například v případě hosta Vladimíra Procházky bylo voleno o něco pomalejší tempo vzhledem k celkově velmi klidnému projevu samotného hosta.

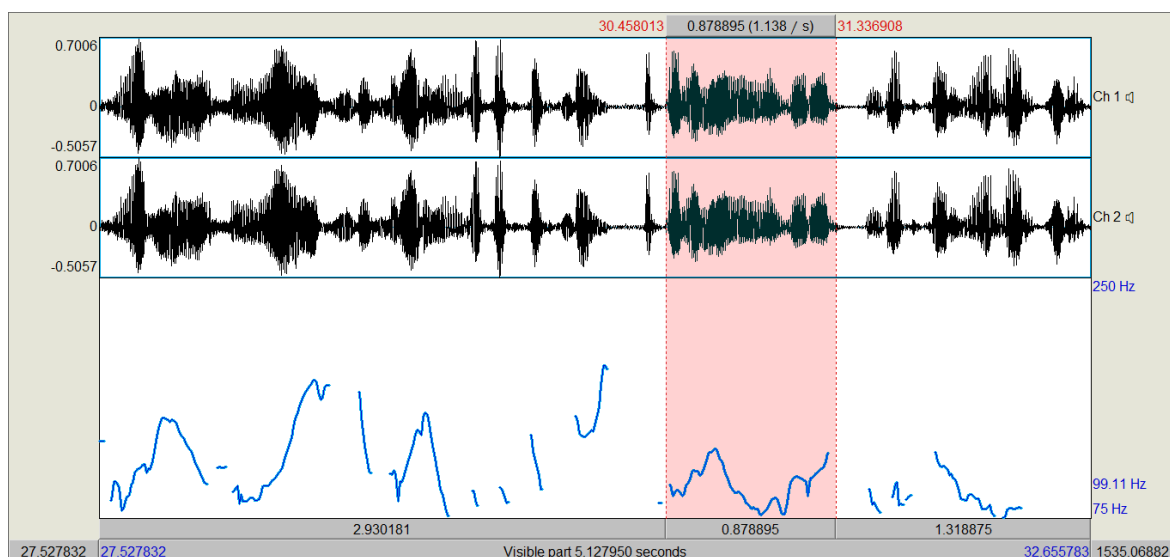
Tempo bylo u mluvčích sledováno i v jednotlivých typech výpovědi/částech pořadu. Vždy bylo vybráno několik reprezentativních vzorků, které představují jednotlivé typy výpovědí. Na základě nich byl vytvořen průměr, který vyjadřujeme v počtu slabik za sekundu.

Tabulka 2 zachycující průměrné tempo (slabika/sekunda) moderátorů v různých typech výpovědí

	Jan Kraus	Karel Šíp	Marek Eben
pozdrav	4,41	5,31	5,88
výpověď oznamovací	5,8	8,73	5,57
otázka zjišťovací	5,95	5,93	5,98
otázka doplňovací	6,46	6,67	5,83
konstatování (u každého z moderátorů v tomto případě uvádíme i konkrétní výpovědi, ze kterých jsme vycházeli)	<i>Jo to máte pravdu. To snad není pravda. No, to chápou.</i> 5,53	<i>No tak to vidíte. No, povídej. Jo takhle. No no jasně, ano, ano, ano. No nevím.</i> 5,76	<i>No to je pravda. No jo. To já chápou. ...podle mého názoru... (viz obr. 58) No to moc ne, to je pravda. To je pravda. Přesně tak.</i> 5,99
výpovědi pronesené na 1 nádech	7,5	7,4	7,2
celkový průměr	5,94	6,63	6,1

Na základě výsledků z tabulky si můžeme všimnout určitých společných rysů tempa jednotlivých moderátorů. Nejmenší odchylky můžeme zaznamenat v tempu při pronášení otázky zjišťovací, které se pohybuje v rozmezí od 5,93 do 5,98 slabik za sekundu. Stejně tak se moderátoři téměř shodují v tempu výpovědi pronášené na jeden nádech (7,2–7,5 slabik za sekundu). Rozdíly můžeme naopak spatřovat zejména v tempu při pronášení úvodních slov (pozdravu). Tempo Karla Šípa se pak od dvou zbývajících moderátorů liší zejména při pronášení otázek doplňovacích. Uvědomujeme si, že všechny ze sledovaných promluv byly pronášeny za ne zcela stejných podmínek. Přesto se v posledním řádku tabulky snažíme

o vyjádření celkového průměrného tempa každého z moderátorů. Průměrné tempo promluv Jana Krause a Marka Ebena je velmi podobné (5,94 a 6,1 slabik za sekundu). Mluvčím s nejrychlejším tempem je moderátor Karel Šíp, který průměrně vysloví 6,63 slabik za sekundu.

Obrázek 58: Růžově vyznačena pasáž „konstatování“, která byla pronesena téměř dvakrát rychleji než pasáž bezprostředně předcházející a pasáž bezprostředně následující; Marek Eben, *Na Plovárně* 18. 11. 2020, host Daniel Vaněk (0:28-0:33): „*Jedna z nejlepších rolí v detektivce je* (12 sl. za 2,93 s. = 4,1 slov za sekundu), *podle mého názoru* (růžově vyznačená část 7,87 slov za sekundu), *doktor v laborce.*“ (5 sl. za 1,32 = 3,79 slov za sekundu).

5.2.9 Výslovnost

Nedílnou součástí nejen projevů veřejných mluvčích je výslovnost. To, jakým způsobem mluvčí ovládá zásady spisovné výslovnosti, následně ovlivní jeho celkový projev. Už výše jsme poukázali na to, jak výslovnost, jakožto jedna z dílčích složek zvukové charakteristiky řeči, ovlivňuje zvukové složky ostatní. Zvolí-li moderátor rychlejší tempo, neužívá-li ve svých promluvách pauzy vzhledem k logickému členění a nehospodářá-li s dechem, to vše jsou faktory, které ovlivní i výslednou podobu vyslovování jednotlivých hlásek i celých slov. I u námi sledovaných moderátorů docházelo vlivem zanedbávání výše uváděných prostředků řeči k množství odchylek od ortoepické výslovnosti. Opět se nejdříve

pokusíme o obecný popis výslovnosti moderátorů, následně si pomocí tabulky představíme konkrétní slova a oblasti, ve kterých mluvčí volili nespisovnou výslovnost.¹⁹

Srovnáme-li výslovnost všech třech mluvčích, nejvíce dodržoval spisovnou výslovnost moderátor Marek Eben. Přesto, že i u něj jsme zaznamenali mnoho odchylek, objevovaly se v menší míře než u dvou zbývajících moderátorů. Tento poměr může být samozřejmě dán i tím, že Marek Eben v pořadu *Na Plovárně* se ke slovu nedostává ve stejné míře (viz i to, že hostům neskáče do řeči) a jeho promluvy zaujmají v rámci pořadu menší část, než je tomu v případě *Show Jana Krause* a talk show *Všechnopárty*, ve kterých se mluvčí dostávají ke slovu častěji. Marek Eben se od ostatních dvou moderátorů liší zejména dodržováním spisovné výslovnosti u slov začínajících hláskou „o“ a neprotahováním hlásek koncových. V ostatních oblastech se ale všichni moderátoři (každý v jiné míře) shodují.

Nejčastěji u moderátorů docházelo jednoznačně ke zkracování samohlásek u sloves. Šlo především o samohlásky „i“ a „u“. Ke zkracování ale docházelo i u slov patřících do jiných slovních druhů; zkracovány byly tak i souhlásky při výslovnosti některých substantiv, adjektiv, zájmen či příslovcí. U Jana Krause a Karla Šípa navíc nedocházelo pouze ke zkracování, ale též k neortoepickému dloužení samohlásek, které mohlo působit až vulgárně. Taková výslovnost mohla být způsobena aktuálním emotivním rozpoložením mluvčích, kteří pomocí ní dávali najevo překvapení či úžas. U obou moderátorů též docházelo až k téměř důslednému dodržování nespisovné výslovnosti vkládáním protetického „v“ před samohlásku „o“ na začátku slova. U všech třech moderátorů jsme se pak opakovaně setkali s elizí hlásky „j“. U Jana Krause a Karla Šípa občas docházelo k příliš otevřené výslovnosti samohlásek.²⁰ Význam slova, u kterého došlo k záměně samohlásky, jsme byli schopni odvodit především z kontextu výpovědi. Za problematickou bychom tuto odchylku považovali tedy pouze v případě, vyskytla-li by se ve slově stojícím samostatně. Velmi častou odchylkou, kterou považujeme za závažnější vzhledem k výslednému porozumění slov, je redukce celých souhláskových skupin. Ačkoli jsme se nesetkali se situací, kde by byl vlivem implicitní výslovnosti změněn význam výpovědi, považujeme tuto odchylku za

¹⁹ nespisovnost se projevila i v jiných jazykových rovinách, především morfoloogické a syntaktické; ty však do analýzy nezahrnujeme, neboť zkoumáme jen rovinou fonetickou

²⁰ Šrajeroá a Marek ve výzkumu moderátorů zábavních pořadů z roku 1998 (*Čeština doma a ve světě* 2001) uvádění přílišnou otevřenost samohlásek jako jeden z nejčastějších projevů odchylek od ortoepické normy

jednoznačně ztěžující adresátovo vnímání (v tomto případě vnímání hosta, publika a televizních diváků). Redukovány byly někdy i samostatné souhlásky stojící (zejména) na konci sloves. Hovoříme zde především o zániku koncové souhlásky „l“ v případě -lového participia. S implicitní výslovností jsme se nesetkávali jen v rámci jednoho slova, nýbrž i na předělu dvou slov, kdy docházelo ke splývání celých slov. Zejména u moderátora Karla Šípa byla někdy výslovnost natolik nezřetelná, že nebylo možno zaznamenat jednotlivá slova a recipient si je musel domyslet z kontextu věty. Splývavou výslovnost na předělu dvou slov jsme nezaznamenali pouze u Marka Ebena.

Měli-li bychom tedy odchylky od spisovné výslovnosti zobecnit, nejčastěji se u moderátorů objevovala nezřetelná artikulace, docházelo ke splývání slov, ke krácení samohlásek²¹; u Jana Krause a Karla Šípa pak také ke vkládání protetického „v“.

Tabulka 3 zobrazující typy odchylek od ortoepické kodifikace a jejich konkrétní realizace²²

	Jan Kraus	Karel Šíp	Marek Eben
odchylky v kvantitě samohlásek (krácení)	<p><i>zkracování hlásky [i] sloves:</i></p> <p>[řikat], [řikám], [řiká], [řikáme], [řikáte], [řikal], [řikala], [řikaj], [prosim], [poprosim], [neňi], [vid'im], [hod'im], [pod'ivej], [pod'ivejte], [pod'íváme], [mislim], [vim], [nevim], [uklid'im], [chod'im], [probud'im], [vidržim], [spoř'im], [strácim], [umim], [soustřed'im], [spim], [skočim],</p>	<p><i>zkracování hlásky [i] sloves:</i></p> <p>[řikat], [řikam/řikám], [řiká], [řikáme], [řikáte], [řikal], [řikával], [řikala], [řikalo] [řikali], [neřikam], [neřikejte], [zdravim], [mislim], [nevim], [vim], [prosim], [vid'im], [nevid'im], [vid'íte], [uvid'im], [umim], [musim], [nestačim], [mluvim], [mířim], [neňi], [slišim], [nerušim], [strácim], [bavim], [vibavim], [vracim]</p>	<p><i>zkracování hlásky [í] sloves:</i></p> <p>[řiká], [řikáte], [řikal], [vim], [nevim], [mislim], [musim], [neňi], [přetstavim], [skusim], [prosim], [neumim], [nesmim]</p> <p><i>zkracování hlásky [í] u adjektiv:</i></p> <p>[pozd'ejšim], [brutálnim]</p>

²¹ krácení samohlásek, případně jejich redukce, byla nejčastějším nedostatek projevů moderátorů zábavních pořadů též ve výzkumu Šrajerové a Marka z roku 1998 (*Čeština doma a ve světě* 2001)

²² dělení odchylek od ortoepické kodifikace, nacházející se v levém sloupci, vychází z *České výslovnostní normy* (Hůrková 1995); současně si uvědomujeme přesah některého slova, které se odchýlilo od spisovné kodifikace ve více oblastech, slovo ale uvádíme vždy pouze v jedné z oblastí

	<p>[vysvjetlim], [vracim], [nerozumim], [t'ěšim], [protažeňim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u substantiv:</i></p> <p>[onemocněnim], [obdobim], [paňi], [dobíjeňim], [vjenováňim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u adjektiv:</i></p> <p>[celkovim], [týdeňim], [pozoruhodnym], [šťastnym], [správnym], [lepšim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u zájmen:</i></p> <p>[ňim], [svim], [mim], [vašim], [t'ím], [takovim], [něčim], [ničim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u číslovek:</i></p> <p>[druhim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u příslovčí:</i></p> <p>[přett'ím], [zaťim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u spojky: [zaťimco]</i></p> <hr/> <p><i>zkracování hlásky [á] u sloves:</i></p> <p>[mam], [dam], [dávam], [počkam], [nepoznam], [nevňímam], [doufam], [neud'elam]</p>	<p><i>zkracování hlásky [i] u substantiv:</i></p> <p>[s prominut'ím], [zdravotňictvim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u adjektiv:</i></p> <p>[dnešňim], [zábavňim], [dalšim], [nočňim], [hlavňim], [malim], [přítomnym], [televizňim], [vjernym], [jinym], [velkim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u zájmen:</i></p> <p>[ňim], [našim], [vašim], [t'ím], [čim], [kim], [každym], [svim], [kterim], [takovim], [něčim], [ňikim]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u číslovek:</i></p> <p>[prvňim] [třet'ím]</p> <p><i>zkracování hlásky [i] u příslovčí:</i></p> <p>[zaťim]</p> <hr/> <p><i>zkracování hlásky [á] u sloves:</i></p> <p>[mam], [ptam], [neznam], [zajímam], [nevspomínam], [ud'elam] [ned'elam], [přiznam]</p> <hr/> <p><i>zkracování hlásky [ú] u sloves:</i></p> <p>[mužu], [mužete]</p> <p><i>zkracování hlásky [ú] u příslovčí:</i></p> <p>[uplňe]</p>	<p><i>zkracování hlásky [i] u zájmen:</i></p> <p>[ňim], [mim], [t'ím], [čim], [něčim]</p> <hr/> <p><i>zkracování hlásky [á] u sloves:</i></p> <p>[porovnam], [mam]</p> <hr/> <p><i>zkracování hlásky [ú] u příslovčí:</i></p> <p>[uplňe]</p>
--	--	--	--

	<p><i>zkracování hlásky [ú] u sloves:</i> [mužu], [mužeme], [pudeme], [pudém], [pude]</p> <p><i>zkracování hlásky [ú] u adjektiv:</i> [uplnej]</p> <p><i>zkracování hlásky [ú] u příslovcí:</i> [uplňe]</p> <p><i>zkracování hlásky [ú] u předložek:</i> [kuli]</p>	<p><i>zkracování hlásky [ú] u předložek:</i> <u>[kvuli]</u></p> <p><i>zkracování hlásky [é]:</i> [debilove]</p>	
odchyly v kvantitě samohlásek (dloužení koncových samohlásek)	[né], [jednó], [jó], [nepřečeté], [alé/álé], [tó], [počkejté], [volé], [jakó], [nečté], [d'íkí], [zavřeló], [promiňté], [sté], [vzadú], [có], [něgdó], [jé] + [živót], [ležej], [počkěj]	[takžé], [v klidú], [né], [dé], [dlouhó], [vopravdú], [teďká], [alé], [žé], [nó], [uvád'íté], [jó], [karlé], [tó], [có], [eš'é], [jakó], [nahoré] + [zvikléj], [řikěj]	
odchyly v kvantitě samohlásek (otevřenost)	<p><i>[o] => [a]:</i> [prost'e] => [prast'é] <u>[prosim] => [prasim]</u></p> <p><i>[i] => [é]:</i> [vím] => [vém]</p>	<p><i>[i] => [e]</i> [kdybi] => [kdebi]</p>	
odchyly zaviněné oslabením artiklace (v rámci jednoho slova)	<p><i>oslabení výslovnosti/zánik souhlásek [v, j, h, l]:</i> „v“ [kuli] „v + l“: [čoeck] „j“: [ňák], [ňákí], [ňáká], [ňákou], [ňákej], [ňákího], [ňákejch], [ňákím],</p>	<p><i>oslabení výslovnosti/zánik souhlásek [v, j, h, l]:</i> „j“: [příde], [ňák], [ňáká], [ňákí], [ňákím], [ňákou], [ňákího] „h“: [takle], [todle], [todlecto], [toudle], [tadle], [tudle], [tydle/týdle], [takovídle], [tenleten]</p>	<p><i>oslabení výslovnosti/zánik souhlásek [v, j, h, l]:</i> „v“: [čolek/čojek] „j“: [ňáká], [ňáký/ňeakí], [ňákou], [ňákím], [žeo], [příde]</p>

	[žeo], [příde], [přídete] „h“: [takle], [todle], [tydle], [tomle], [takovoule], [tenle], [takovejle]		„h“: [takle], [tudle] „l“: [ae]
odchylky zaviněné oslabením artikulace (na předělu slov) = splývavá výslovnost	[prvního hosta] => [prvníhosta] [hokej je] => [hokeje] [čtyřicet šest] => [štyřicečest] [jsi to] => [sto] [čest dámi] => [česdámi] [jsem si] => [sen si] [prosím vás] => [psmvás]	[furt ta] => [furta] [si ten] => [sten] [kde vy] => [kdyby] [kterýx xápu] => [kterýxápu] [od tý] => [votý] X zřetelná artikulace ve spojení [neskoušej jí]	
nenormativní redukce souhláskových spojení	<i>na začátku slov:</i> [dycki], [dyť], [dybich], [dybi], [dyš], [dybite] <i>uprostřed slov:</i> [jesi/jesli/jesistes], [vlasně], [vlasní], [vlasního], [zvlášního], [zvlášním], [třea] <i>na konci slov:</i> [říc], [obzvláš], [pálivos], [řek/neřek], [dočet], [mox/nemox], [lek], [nepodlex]	<i>na začátku slov:</i> [dybi] X dodržování výslovnosti [gdyš] a [vždycki] <i>uprostřed slov:</i> [jesli], [vlasně], [vemeš], [vemu], [vemou] <i>na konci slov:</i> [říc], [záležitos], [řek], [čet], [dočet], [vším], [navlík], [zavet], [mox], [pomox]	<i>na začátku slov:</i> dodržování výslovnosti [gdyš] <i>uprostřed slov:</i> [jesi/jesli/jesise], [třea], [zvlášního], [vlasně] <i>na konci slov:</i> [říc], [přines], [mox/nemox], [řek], [přečet]
splývavá výslovnost spojky „protože“	<i>varianty výslovnosti:</i> [p], [pe], [poe], [prže]	<i>varianty výslovnosti:</i> [prtže]	<i>varianty výslovnosti:</i> [pže], [ptže]
vkládání protetického „v“	[von], [vona], [vono], [voňi], [vo], [vostatní], [voba],	[von], [vona], [vono], [voňi], [vo], [vot], [vopije], [vopravdu],	[von], [vot]

	[vobje], [vopatřej], [vopravdu], [vobjeví], [vobjevil], [vobjevilo], [vodešel], [vobd'ivuju], [vobd'ivoval], [vobjednat], [vodroste], [votsut], [vobleki], [voblíká], [voblíkáte], [vobjednáte], [vobjednali], [votru], [vočí], [voko], [vobd'ivuhodný], [vots'ehovat], [vopakuje], [vodvárku ²³], [vomezení], [vodráží], [vodešli], [vobjek], [vokna], [vobraz], [vovládá], [vosvjetlení], [votužilec], [vobal], [vopsluhovat], [vodvíst] X [ohromný], [ovdovjel], [ohromně], [otpoledne], [obsax]	[votevřete], [vokno], [voceňení], [vodhady], [vopatření], [vopatřením/vopatření], [vobd'ivuju], [vožralej], [vožrali], [votvírá], [vosvječilo], [votkuť], [vopravit], [vokolo], [votprejsknou], [vopt'ežoval], [vobrazy/vobrazu], [vopřeli], [nevodložíte si], [vodjinit], [vobručí], [vodjakživa], [vobje], [vovjeřit], [vobčas], [voblíkáte], [vostřejší], [vodbočim]	
elize hlásky „j“	[eš'ě], [méno], [menuje]	[eš'ě], [menuje], [nemenuju], [menovat], [ménem], [ména], [du], [deš], [dou], [neska]	[eš'ě], [menuju]
neortoepická výslovnost číslovek		[štyrech], [čtyřycítku]	
neortoepická výslovnost cizích slov			[rešerže] ²⁴

²³ příjmení Odvárka jednoho ze stálých diváků v publiku

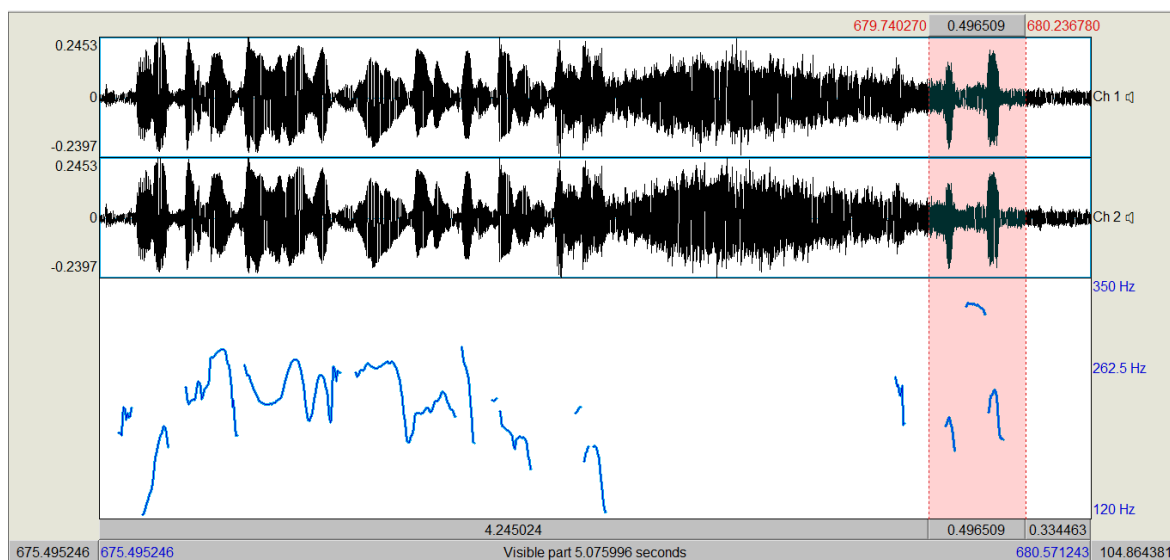
²⁴ jako jedinou variantu spisovné výslovnosti uvádí Romportl ve *Výslovnosti spisovné češtiny* z roku 1978 podobu [rešerše], tuto podobu uvádí i Hůrková v *České výslovnostní normě* z roku 1995

5.2.10 Smích a jeho typy

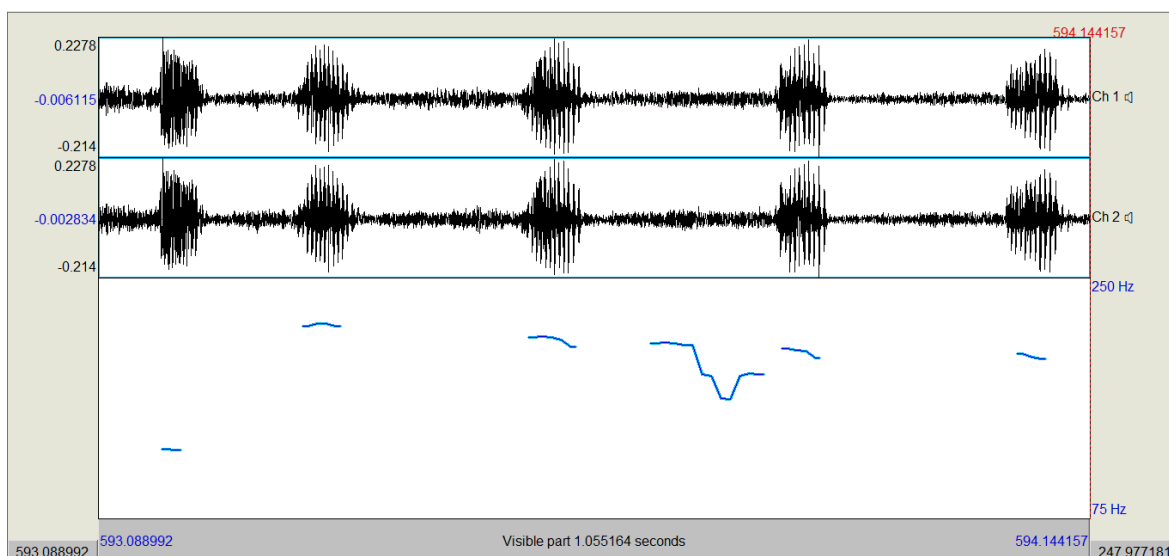
Analyzujeme-li promluvy moderátorů zábavných talk show, podstatnou část jejich promluv bude zaujímat také smích. Ten může být pouze zvukovou kulisou doprovázející projev hosta, může být ale moderátorem využíván i jako funkční prostředek k oddělování vlastních výpovědí. Smích je tak jeden z dalších zvukových projevů řeči moderátorů, kterým se každý z mluvčích nějakým způsobem prezentuje.

Jan Kraus

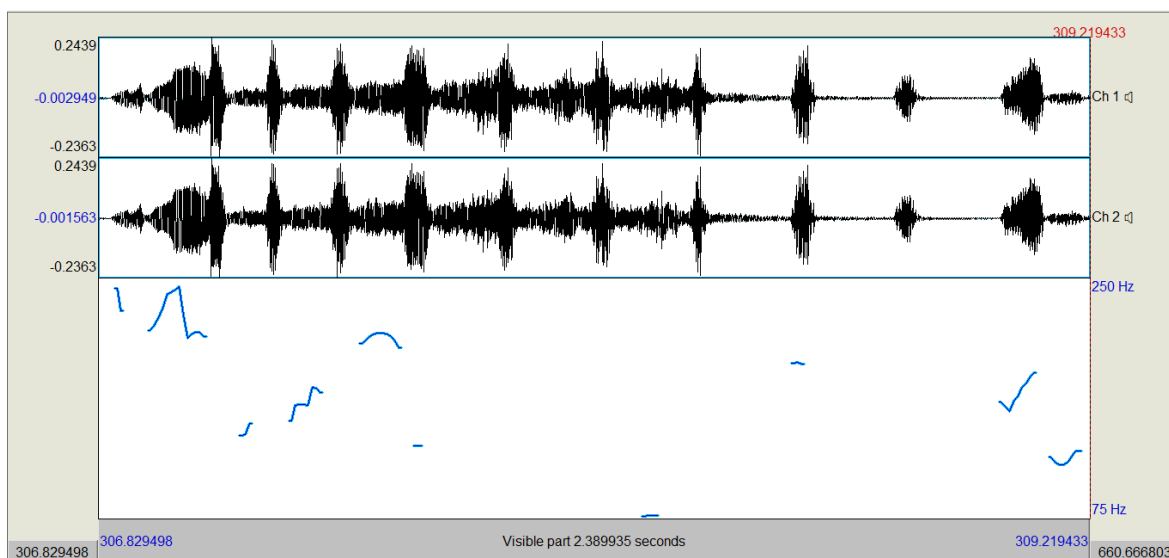
Srovnali-li bychom smích moderátorů z hlediska hlasitosti, nejvíc hlasitý a zároveň dominantní vzhledem k jeho jazykovému okolí se jeví smích Jana Krause. Většinou reaguje moderátor na repliku hosta takovým smíchem, který se skládá z jednotlivých zřetelně zaznamenatečných a většinou po sobě opakujících spojení hlásek „cha“. Dle počtu opakování tohoto spojení pak můžeme smích dělit na krátký („chacha“ – viz obr. 59), delší („chachacha“), dlouhý („cha“ opakováno v rámci jedné až dvou sekund – viz obr. 60) až velmi dlouhý (dosahující dvou až tří sekund, takový byl většinou současně doprovázen smíchem hosta i publika – viz obr. 61).

Obrázek 59: Krátký smích s dvojitým opakováním „chacha“ – vyznačeno růžově, Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, host Josef Formánek (11:20)

Obrázek 60: Dlouhý smích; obrázek zaznamenává jednotlivá „cha“; Jan Kraus, *Show Jana Krause* 14. 10. 2020, hosté Magdalena Žohová a Aneta Vychytilová (9:53-9:55)

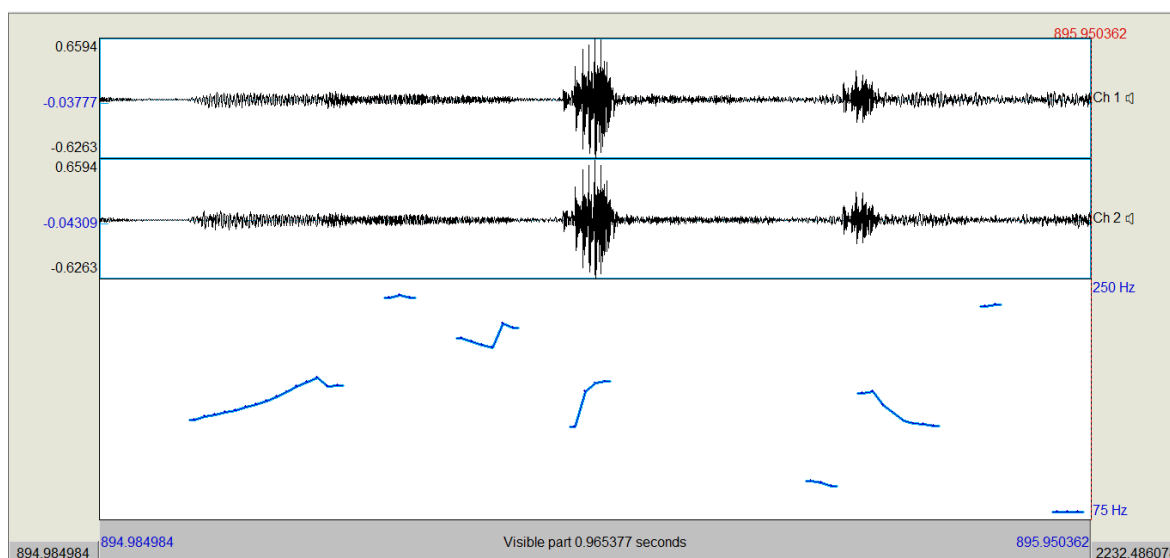
Obrázek 61: Velmi dlouhý smích, Jan Kraus, *Show Jana Krause* 16. 12. 2020, host Jiřina Bohdalová (5:06-5:08)

Častěji můžeme smích zaznamenat odděleně od samotných výpovědí, méně často byly se smíchem pronášeny přímo samotné výpovědi. Někdy byl navíc smích doprovázen kapelou. Pokud bychom měli srovnat funkci smíchu Jana Krause a Marka Ebena, Jan Kraus využívá často smích jako zvukový prostředek, pomocí kterého strhává pozornost na svou vlastní osobnost. Jeho smích se dále přenáší na hosta, na publikum v divadelním sále,

předpokládáme, že i na diváky u televizních obrazovek. U Jana Krause je smích tedy spíše cílem, které ho chce prostřednictvím svého vlastního smíchu dosáhnout i u ostatních. Smích Marka Ebena více působí jako přirozený doprovodný prostředek, cílem jeho smíchu není nikoho pobavit.

Karel Šíp

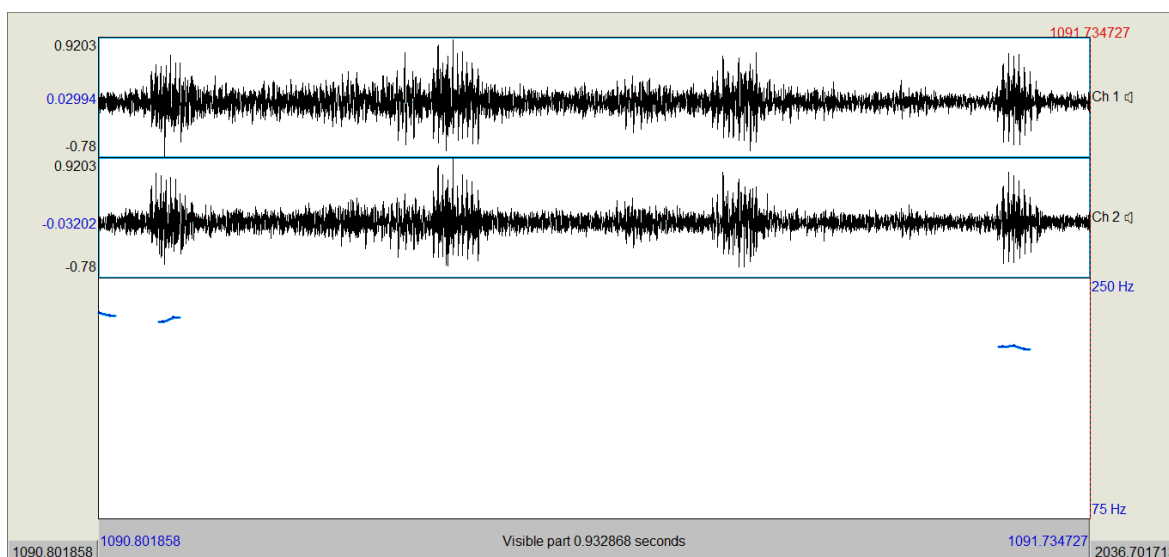
Ačkoli i v případě talk show *Všechnopárty* zaujímá smích moderátora Karla Šípa podstatnou část pořadu, jeho smích nabývá v porovnání s Janem Krausem jiné podoby. Smích Karla Šípa bychom mohli označit za dusivý (případně chrčivý, pokud je hlasitější) a do grafické podoby bychom ho zapsali nejspíše jen pomocí písmene „ch“ (to nabývá ve zvukové formě podobu protaženého „ch“, respektive [x:] – viz obr. 62).

Obrázek 62: Smích Karla Šípa, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, host Richard Hindls (4:56)

Při poslechu zvukového záznamu je v některých případech smích takřka nezaznamatelný a pouze odhadnutelný vzhledem k tomu, že se host odmlčel a publikum se začalo smát. Pokud tento dusivý tichý smích doprovází i celé výpovědi, jsou pak vlivem smíchu pronášeny téměř šeptem. Charakteristickou výpovědí současně doprovázenou smíchem a pronesenou šeptem byla často moderátorova výpověď „fakt jo“ s otázkovou antikadencí. Smích Karla Šípa můžeme v některých případech rozdělit i do dvou na sebe navazujících fází: jednak smích hlasitější, který následuje bezprostředně po vtipné replice hosta, poté se smích „uklidňuje“ a přechází v ono chrčení pro moderátora typické. Podoba

těchto dvou typů je pravděpodobně ovlivněna tím, zda je mluvčímu v dutině ústní vytvořena výdechovému proudu překážka, kterou musí vzduch proudící z plic překonat (případ chrčivého smíchu – měkké patro je snížené), nebo naopak vzduch proudí volně. Nezvykle hlasitější smích se objevil v případě reakce na repliku hosta Jiřího Macháčka (viz obr. 63). Hlasitější smích jsme také zaznamenávali v případě reakcí na hosta Františka Ringo Čecha.

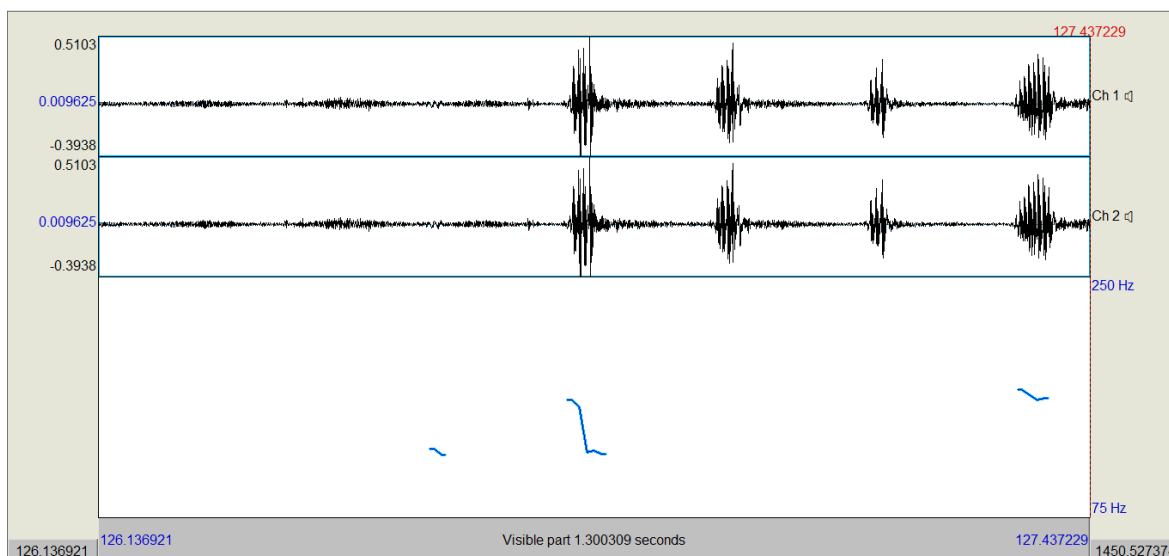

Obrázek 63: Na Karla Šípa nezvykle hlasitý smích; Karel Šíp, *Všechnopárty* 2. 10. 2020, host Jiří Macháček (18:11)

Marek Eben

Vzhledem k charakteru pořadu *Na Plovárně*, který není typickou talk show jako spíše přátelským popovídáním (viz s. 19), smích nezaujímá v pořadu takovou roli. Stejně jako celkový projev Marka Ebena, který po celou dobu pořadu působí klidnějším dojmem, i smích zůstává častěji nevýrazný, tišší, nenarušující hostovu repliku, působí přirozeně, možná až autentičtější než smích uváděný u moderátorů výše. Smích je v pořadu pouze doprovodným jevem, což koresponduje s celkovým zaměřením pořadu, který se odehrává v klidné atmosféře, kde je přítomen pouze moderátor a host. Navíc cílem pořadu zde není pobavit, jako spíše informovat. Marek Eben na sebe smíchem nestrhává pozornost. Naopak se někdy vyskytuje jev opačný – pokud se Marek Eben se smíchem potýká, snaží se ho spíše potlačit. O něco hlasitější smích jsme zaznamenali v případě reakce na hosta Vladimíra Procházku (viz obr. 64). Na rozdíl od dvou zbývajících moderátorů byly se smíchem někdy

doprovázeny přímo celé repliky. Smích tedy není tak ostře oddělován jako samostatný zvukový celek, jako je tomu v případě Jana Krause či Karla Šípa.

Obrázek 64: Nezvykle hlasitý smích Marka Ebena, *Na Plovárně* 21. 10. 2020, host Vladimír Procházka (2:07)

5.2.11 Vybrané zvukové zvláštnosti jednotlivých mluvčích

V závěrečné kapitole praktické části představíme zvukové jevy, které považujeme pro projevy každého z moderátorů za nejtypičtější.

Jan Kraus

Za jeden z nejcharakterističtějších zvukových rysů promluv Jana Krause považujeme velmi časté zakončování otázek na neortoepicky vyslovované [žeo], které je doprovázeno konkluzivní kadencí. Ačkoli z hlediska komunikační funkce se jedná o otázku, nedochází v závěru ke stoupavé melodii a tento typ výpovědi nabývá vzhledem k intonačnímu průběhu charakteru výpovědi oznamovací. Vlivem toho se rozhovor nesestává přímo z otázek a odpovědí, jakožto spíše z tvrzení pokládaných moderátorem a potvrzování či vyvracování těchto tvrzení hostem. Tímto způsobem Jan Kraus spíše nezískává nové informace, nýbrž si již zjištěné informace pouze potvrzuje, popř. vyvrací. Přesto, že se se zakončováním výpovědí na „že jo“ setkáváme i v promluvách Karla Šípa, v jeho případě k antikadenci dochází, a rozhovor tak spíše nabývá podobu zjišťování informací. Oba způsoby,

s konkluzivní kadencí i s antikadencí, jsou možné, přesto Karel Šíp právě díky antikadenci neskrývá, že se jedná o otázku.

Karel Šíp

Charakteristickým rysem promluv Karla Šípa je jejich určitá „rozsekanost“, tedy nevhodné rozčleňování souvislé řeči na nepřírozně krátké úseky. To se projevuje tím, že téměř na všechna slova, hlavně mluvíme-li o monologických počátečních výpovědích, dává moderátor větší či menší důraz. Tím ale přestává být důraz funkční. Jiným rysem, který u dvou zbývajících moderátorů nenalzáme, jsou výpovědi pronášené šepem. V šepotu můžeme vysledovat určité funkce a považujeme jej za prostředek emfáze²⁵: mluvčí jimi může dávat najevo údiv či překvapení, šepot může být projevem uznání, může být využíván také jako prostředek ke snaze získat slovo (moderátor začíná do repliky hosta vstupovat šepotem a pomalejším tempem tehdy, nechce-li mu přímo skočit do řeči). Šepot může značit i důvěrné sdělení, které chce Karel Šíp povědět pouze hostovi. To se děje jako by „na oko“, aby to diváci neslyšeli. Děje se tak ale i v opačném případě – tedy chce-li moderátor něco sdělit o hostovi publiku v sále bez toho, aniž by ho slyšel vedle něj sedící host. Šeptání může být v talk show tedy i prostředkem humoru. Zmíňme také zvukovou zvláštnost promluv moderátora ve výpovědích obsahujících hlásku [r] a [ř]. Obě tyto hlásky byly vyslovovány velmi zvučně. „Zvučné“ [r] jsme zaznamenali ve slovech: [hororové], [brno], [figuri], [zrcadlana], [ostrořip], [roli], [srap], [ubrat], [pozornost], [trpjelivost], [první], [neskríváte], [udržet], [pubertální], [vracim], [hrďinu], [nestandardnímu], [daroval], [sport], [sportovci], [sportovní], [dres], [karlovi], [prstama], [neporazitelný], [normálně], [v brazilii], [srpna], [protože], [tvrdá], [cera], [petr], [škrtil]. [r] bylo též výrazněji slyšet i u nedokončeného slova „rodina“ ve spojení [celá r]. Správně dle ortoepické kodifikace byla vyslovena slova jednak se znělým [ř] na začátku slova: [řvou], [řekne], [řeč]; jednak mezi samohláskami: [pořadu], [voříšek], [nezařazovalo], [daří], [zabořil], [pořád]; jednak si znělost uchovávalo i ve slovech: [uzavřel], [hřebíček], [dobře], [zavřený], [zavřou]. Nicméně znělé bylo i v případě, kdy svou znělost má dle pravidel ortoepické kodifikace ztrácet, a to uvnitř slova ve skupině s neznělou souhláskou [besprostřední], [napříklat], [ministře],

²⁵ Krčmová v *Úvodu do fonetiky a fonologie pro bohemisty* (2006) emfází označuje zvláštní typ „změn realizace řeči vznikajícím z emotivních pohnutek.“ (Krčmová 2006, s. 74)

[přemrštěnější], [vistřihávat], [nepřemejšleli], [přitáhli], [přetstavte si], [vostřejší], [přepískával], [tři], [přet], [třeba].

U Karla Šípa na závěr uvedme, že jeho promluvy byly podrobně sledovány studenty lingvistiky z Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v roce 1998, kteří též hodnotili zvukové prostředky souvislé řeči. Za jevy nejvýrazněji ovlivňující kvalitu jeho projevu považují kvantitu vokálů, redukci konsonantů, tempo, pauzy a redundantní zvuky. Jako problémová se jeví i kvalita vokálů (Šrajerová, Marek, *Čeština doma a ve světě* 2001). Ačkoli se jedná o výzkum starší více než 20 let, můžeme všechny tyto jevy i s odstupem času potvrdit.

Marek Eben

Některé promluvy Marka Ebena se vyznačovaly koktáním. Zejména se koktání objevovalo tehdy, když se moderátor se svým hostem bavil o tématu, kterému sám příliš nerozumí. Koktání jsme mohli zachytit zejména například v případě hosta Lukáše Krpálka, se kterým vedl moderátor rozhovor o judu, nebo v případě forenzního genetika Daniela Vaňka. Nejistota v tématech se promítla i do fyziologické stránky, v našem případě do řeči; projevila se tím, že mluvčí začal koktat. Nejistota v kladení otázek projevující se koktáním ovlivňuje postavení moderátora, který se tím dostává do pozice určitého „neználka“. Koktání následně ovlivňuje také to, že se v promluvě objevují hezitační zvuky a pauzy v místech, které neodpovídají logickému členění promluvy (někdy kladeny téměř za každé slovo). To může být například způsobeno tím, že se moderátor příliš nesoustředí na formu řečeného, ale na samotný obsah kladené otázky. Jako by v té chvíli vystoupil z role moderátora a stavěl se do role „pouhého“ posluchače, který chce porozumět tomu, co mu host sděluje. V tu chvíli jako by to bylo podstatnější, než klást důraz na formu své promluvy. Také má v tzv. koktavé části Marek Eben častěji tendenci hostovi přitakávat, čímž dává najevo porozumění. Ačkoli se koktání objevilo i v promluvách Karla Šípa, v jeho případě bychom ho spíše považovali za důsledek hledání vhodných slov, nikoli za projev nejistoty v daném tématu.

5.3 Porovnání užívání zvukových prostředků souvislé řeči u jednotlivých moderátorů

Vzhledem k poznatkům, které ve svých textech pojednávajících o talk show a jejich mluvčích shrnul především Světlá Čmejrková, Jana Hoffmannová a Olga Müllerová, lze

potvrdit, že námi sledované talk show, stejně jako jejich moderátoři, se od sebe v mnoha faktorech odlišují. My jsme se zaměřili pouze na faktor dílčí, a to na zvukovou stránku jejich promluv.

Ačkoli ve všech třech případech jsou pořady sledovaných moderátorů v televizních programech vedeny jako talk show a některých společných rysů jednoznačně dosahují, spíše se bude jednat o rysy postihující mediální stránku žánru (vždy se jedná o televizní pořad, v němž moderátor vede rozhovor se svými hosty, nejčastěji známými osobnostmi). Větší rozdíly pak budeme spatřovat právě ve stránce jazykové, tj. v mluvených projevech.

5.3.1 Jan Kraus a talk show *Show Jana Krause*

V *Show Jana Krause* se spíše než o rozhovor moderátora s hostem jednalo o výslech a hostovu zповěď. Pomocí zjišťovacích otázek, které byly ale realizovány s konkluzivní kadencí, jež je typická pro výpovědi oznamovací, se přirozený rys rozhovorů vytrácel. Užíváním takové intonace jako by se zároveň moderátor snažil zakrýt svůj záměr toho, že pokládá otázku, a host při rozhovoru může mít pocit, že moderátorovi svou odpověď pouze potvrzuje předem dané informace. Jelikož charakter rozhovoru „otázka – odpověď“ byl oslabován, posluchač mohl při percepci mluveného projevu nabývat dojmu jen za sebou řazených výpovědí, které navíc mluvčí ani neodděloval zřetelnými pauzami. K těm docházelo, byly-li vyvolány spíše objektivními okolnostmi (smích publika). Pauzy značící nerozhodnost mluvčího byly vyplněny hezitačními zvuky. Ve výslovnosti docházelo k velkému množství odchylek od ortoepické kodifikace. Všechny tyto skutečnosti posouvají veřejný mluvený projev realizovaný moderátorem Janem Krausem do roviny spontánních neveřejných dialogů a projev začíná nabývat prvků neformálnosti.

5.3.2 Karel Šíp a talk show *Všechnopárty*

Zvukové prostředky souvislé řeči Karla Šípa vykazovaly velmi podobné rysy jako u Jana Krause. Za problematickou pro výsledné porozumění považujeme u Karla Šípa jeho nevhodnou práci s přízvukem, který byl nelogicky pokládán na více slov ve větě či v souvětí. Tím docházelo k oslabování jeho funkce – tedy zdůraznit určitou informaci a přízvukem podtrhnout obsah sdělovaného. Rušivým rysem bylo také velké množství různých zvuků, které vyplňovaly pauzy. Za rušivé považujeme jednak hezitační zvuky, jednak slyšitelné nádechy, které se navíc objevovaly mnohdy v nevhodných úsecích. Tempo promluvy bylo

u Karla Šípa vyhodnoceno jako nejrychlejší, což pak ovlivnilo celkový mluvený projev. Docházelo k (slyšitelnému) zadýchávání, projev byl prokládán pauzami na místech nekorespondujících s aktuálním větným členěním, docházelo ke splývavé výslovnosti (jak ve slovech samotných, tak na jejich předělu). Všechny tyto rysy můžeme přičíst určité spontánnosti, jelikož otázky, které Karel Šíp pokládá, nejsou předem připravené. I promluvy Karla Šípa se tedy přibližují spíše neformálním dialogům.

5.3.3 Marek Eben a talk show *Na Plovárně*

Ačkoli je pořad *Na Plovárně* též veden jako talk show, od dvou ostatních se výrazně liší, a to mimo jiné též složkou zvukovou. Odlišnosti v mluveném projevu Marka Ebena jsou dány dvěma faktory. Prvním z faktorů je samotné zaměření pořadu, který se více podobá partnerskému rozhovoru: Marek Eben nehovoří přímo s celebritami jako je tomu v *Show Jana Krause* a *Všechnopárty*, stejně jako jeho cílem není hosta vyzpovídat a pobavit diváky. Naopak hosty pořadu *Na Plovárně* jsou lidé z mnoha různých oblastí a cílem rozhovorů je přinést divákům nové informace. V tomto typu talk show navíc moderátor není rozptylován publikem, nemusí svůj projev uzpůsobovat podle toho, zda se publikum zasmálo, či nikoli. Naopak je plně soustředěn pouze na osobnost hosta a na svůj vlastní projev. Za druhý faktor považujeme to, že na rozdíl od Jana Krause i Karla Šípa je Marek Eben na své rozhovory předem připravený. Je tedy zřejmé, že pokud může své otázky částečně číst, zvolí pro každou z nich takovou intonaci, kterou si otázka žádá. Naopak pokud se objeví otázka čistě improvizací, nabývá rysů podobných jako otázky u dvou zbývajících moderátorů, tzn. moderátor častěji volí pauzy na neobvyklých místech, zrychluje tempo apod. Odhlédneme-li ale od typů otázek, které byly vymyšleny až vzhledem k aktuální komunikační situaci, pracoval Marek Eben se všemi prostředky řeči, jež byly předmětem analýzy, funkčně a bez větších odchylek. Pokud chtěl nějakou informaci zdůraznit, užil k tomu správné přízvukování ve větě. Při pokládání otázek dodržoval jejich přirozenou melodii, čímž usnadnil recipientovi (hostovi i divákovi) jejich porozumění. Pauzy se objevovaly na místech korespondujících s aktuálním větným členěním, případně s aktuální komunikační situací. Tempo volil Marek Eben ve svých rozhovorech přiměřené, v porovnání s Janem Krausem a Karlem Šípem spíše pomalejší. Co se týče výslovnosti, odchylek od normy se u něj objevovalo nejméně. Budeme-li tedy hodnotit Ebenův mluvený projev v pořadu *Na*

Plovárně, nevykazoval rušivějších rysů. Pokud už se nějaký takový rys objevil (připomeňme například slyšitelné nádechy), bylo to pouze v menší míře, proto takový rys nelze považovat pro moderátora za charakteristický.

5.3.4 Podobnosti a rozdíly ve zvukových projevech moderátorů

I přes odlišnost typů těchto tří talk show se vždy jedná (ve větší, či menší míře) o rozhovor, tj. o střídání replik moderátora a hosta. Pokud bychom měli odhalit určité společné rysy, byly by to právě ty vyplývající ze samotného modelu interview. Uvedme například velmi podobné typy jednoslovných reakcí na hostovu repliku, které svou intonací buď mířily na zjištění dalších informací, nebo jimi moderátoři svým hostům pouze přitakávali. Ve všech pořadech zaujímá svou roli také smích, nicméně v odlišné míře.

Měli-li bychom shrnout určité konkrétní společné rysy promluv moderátorů, podobnosti můžeme spatřovat zejména v promluvách Jana Krause a Karla Šípa. V obou jejich pořadech, *Show Jana Krause* i *Všechnopárty*, je mluvené slovo jednoznačně prostředkem humoru. Jde o typ talk show, jejímž očekávaným divákem je někdo, kdo chce být především baven. Tomu se přizpůsobuje i jazyk moderátorů. Zvuková stránka jejich řeči ustupuje do pozadí, se zvukovými prostředky souvislé řeči se nepracuje funkčně.

Mnohé z podobností, které se promítají do složky zvukové, je samozřejmě ovlivněno i tím, že oba moderátoři, Jan Kraus i Karel Šíp, vedou své rozhovory bez předem připravených otázek. Pokud se tedy jedná o talk show, která stojí na bázi určité improvizace, lze předpokládat, že tomu budou odpovídat i zvukové prostředky. Nepřipravenost se konkrétně projevila v nepřírozeném intonačním průběhu kladených otázek, v nefunkčním frázování, v kolísavém tempu a v neortoepické výslovnosti.

Téměř do protikladu bychom pak mohli stavět talk show *Na Plovárně*, ve které se odehrával rozhovor dodržující melodii otázek zjišťovacích a doplňovacích, tempo bylo voleno s ohledem na sdělované a současně vzhledem ke komunikačnímu partnerovi, mluvčí artikuloval explicitně. Opět je zde potřeba přihlídnout k faktu, že Marek Eben je naopak na své rozhovory předem připravený a při samotném pokládání otázek si má možnost předem rozmyslet, jakou zvolí intonaci, zda bude chtít nějakou část zdůraznit přízvukem, případně kde ve výpovědi zpomalí a udělá pauzu. To vše bude souviset s jiným typem adresáta talk show typu *Na Plovárně*, který pravděpodobně usedá k televizní obrazovce za účelem

dozvědět se něco nového. Určitá kultivovanost projevu se tak od moderátora očekává. Marek Eben volí takový způsob podání, aby si z něj mohl adresát odnést co nejvíce informací. Tento způsob podání se pak promítne do samotné zvukové složky jeho projevu. Prostředky řeči moderátor volí s takovým záměrem, aby korespondovaly s řečeným obsahem. Jeho celkový mluvený projev tak působí kultivovaně.

6 Závěr

Téma talk show se v mnoha různých zpracováních objevilo již v několika bakalářských i diplomových pracích. Pro ilustraci uveďme alespoň některé, abychom ukázali, že toto velmi široké téma se dá pojímat různě a každý z autorů akcentoval vždy jinou oblast.

Někteří autoři se ve svých bakalářských pracích zaměřovali na samotný žánr, jeho vznik a vývoj (*Late-night show v USA*, Halamásek 2013), porovnávali tento žánr v zahraničí a v České republice (*Talk show jako televizní žánr bavící USA a ČR*, Průšová 2018), jiní propojovali mediální stránku žánru talk show se stránkou jazykovou a zkoumali například způsob vedení rozhovoru daným moderátorem (*Proměny a podoby české talk show – 7 pádů Honzy Dědka a Show Jana Krause*, Kutálková 2019), jiné práce byly zaměřeny na jednu konkrétní talk show a prováděly její komplexní analýzu (*Mediální analýza talk show Jana Krause se zaměřením na navazování kontaktu*, Černý 2013) nebo ji sledovaly z hlediska konkrétní jazykové roviny, například pragmatiky (*Kooperativní princip v talk show Všechnopárty*, Tauchenová 2014). V jiných pracích byla pozornost zaměřena na celkový televizní projev moderátora, přičemž bylo srovnáváno několik českých a zahraničních moderátorů (*Moderátorský televizní projev a jeho percepce mladým publikem*, Iskanderova 2009). Autoři diplomových prací zkoumali například způsob oslovování v televizních pořadech, kde opět figuroval i žánr talk show (*Formy oslovování v TV*, Škodová 2013) nebo zvolili konkrétní (pragmatický) jev (*Ironie v TV talk show*, Ježková 2017), případně se spíše zaměřili na mediální stránku žánru a zkoumali obsah a záměr vybraných talk show (*Srovnání misantropní talk show Show Jana Krause a filantropní talk show Marka Ebena Na Plovárně*, Kopřivová 2015).

Tento výčet vybraných prací, stejně jako poměrně rozsáhlé množství odborných titulů, ze kterých práce čerpala, ukazuje, že téma talk show je stále předmětem průzkumů a existuje mnoho způsobů, jak toto téma uchopit. Vzhledem k možnostem rozsahu každé práce ale vždy půjde o uchopení pouze dílčí. Žádná z výše uvedených bakalářských a diplomových prací se doposud nevěnovala porovnávání tří různých talk show, ani se nezaměřovala na zvukovou stránku projevů moderátorů, která je tématem naší práce.

Tato diplomová práce analyzovala promluvy tří vybraných moderátorů ze tří odlišných typů talk show: Jana Krause v pořadu *Show Jana Krause*, Karla Šípa v talk show *Všechnopárty* a Marka Ebena v pořadu *Na Plovárně*. Tito moderátoři byli zvoleni proto, že je považujeme v jejich oboru za profesionály a za určité ikonické osoby žánru talk show. Analýza se týkala zvukové stránky jejich projevů. V závěru praktické části jsme popsali zvukové vlastnosti charakteristické pro každého z moderátorů a zároveň jsme tyto vlastnosti porovnali. V následující části propojujeme mediální složku talk show se zvukovými vlastnostmi projevů jejich moderátorů.

Hlavní funkcí žánru talk show je bavit diváky. Ti usedají před televizní obrazovky v tomto případě za účelem zábavy, který tento formát zpravidla nabízí. Lze tedy předpokládat, že mluvený projev moderátorů ustupuje do pozadí a do popředí se dostává stránka obsahová. I to může být mimo jiné důvod, proč se výše zmiňované práce dosud nevěnovaly zvukové stránce v projevech moderátorů, jeví se totiž jako stránka méně výrazná, a tudíž i méně významná. Pokud je tedy formát talk show primárně vysílán za účelem zábavy, jeho protagonisté (tzn. moderátoři) nebudou primárně usilovat o jazykovou vytríbenost, jako spíše o pobavení publika. Neočekávají totiž, že by diváci výrazněji přihlíželi ke způsobu jejich mluveného projevu. Do mluveného projevu moderátorů se tedy do jisté míry bude promítat i to, na jakou skupinu adresátů míří. Vzhledem ke svému modelovému adresátovi pak budou pravděpodobně volit i jazykový kód. Volba kódu se pak promítne i do roviny zvukové, nicméně ta zpravidla nebývá předmětem kritiky ze strany diváků. To může být podpořeno i tím, že jde o pořad televizní, tudíž zvukový přenos je zároveň doprovázen obrazovou složkou. Verbální složku si tedy diváci začnou uvědomovat spíše až ve chvíli, kdy nekoresponduje s vysílaným obrazem, případně nekoresponduje-li s řečeným obsahem.

Kontrasty, které jsme v mluvených projevech zaznamenávali, budou souviset i se samotným charakterem každé z talk show. Každá z televizí, která tyto talk show vysílá, je na svých stránkách prezentuje odlišným způsobem. Jak talk show *Show Jana Krause*, tak talk show *Všechnopárty* se při popisu svých pořadů soustředí primárně na osobu moderátora. Naopak v případě talk show *Na Plovárně* je pořad popisován spíše z hlediska svého zaměření a osobnost moderátora stojí až na druhém místě. Můžeme tedy předpokládat, že

sledovanost prvních dvou pořadů je výrazně ovlivněna osobností moderátora a diváci očekávají, že půjde o jejich show v pravém slova smyslu. Zejména v případě Jana Krause může být pořad prostředkem k jeho sebe prezentaci. Naopak u pořadu *Na Plovárně* se počítá s diváky, kteří se budou chtít z pořadu něco dozvědět. Osobnost moderátora Marka Ebena ustupuje do pozadí.

Shrneme-li získané poznatky, za výrazné faktory, které ovlivňují mluvený projev moderátora v jeho talk show a které se následně promítají do jeho zvukové realizace, považujeme míru připravenosti moderátora a typ adresátů. Oba tyto faktory se výrazně promítnou do zvukových prostředků souvislé řeči. Jistá improvizace, se kterou se setkáváme u Jana Krause a Karla Šípa, znamená, že se mluvčí více soustředí na obsah sdělovaného než na jeho formální provedení – mluvený projev tak vykazuje mnoho rysů spontánních neformálních dialogů: ve velké míře se setkáváme s odchylkami od ortoepické kodifikace, mnohé (nelogicky užívané) pauzy jsou doprovázeny rušivými hezitačními zvuky, dochází k chybnému frázování. Jan Kraus a Karel Šíp se zároveň více soustředí na obsah než na formu pronášeného také z toho důvodu, že jejich cílem je diváky pobavit, nikoli dodržovat jazykovou vytríbenost. Prostředkem humoru, z hlediska zvukových prostředků souvislé promluvy, se stávají pauzy sloužící ke zdůraznění pointy pronášeného vtipu, u Jana Krause také osobitá intonace volených otázek, která hosta znejišťuje, čímž se opět může chtít moderátor zavděčit očekávaným adresátům.

Jiné zvukové rysy spatřujeme u Marka Ebena. Jelikož zde je očekávaným adresátem náročnější typ diváka, kterému více než o pobavení jde o to se z pořadu něco dozvědět, lze očekávat, že tomu bude moderátor uzpůsobovat i svůj projev. Do zvukových prostředků souvislé řeči se to promítne tak, že vhodně pracuje s pauzami, dochází ke správnému frázování jeho promluv. Mluvčí navíc volí v otázkách takovou intonaci, aby bylo zřejmé, jaký je záměr jeho otázky. Předpokládáme-li v případě pořadu *Na Plovárně* náročnějšího diváka, je přirozené, že je Marek Eben na své rozhovory předem připravený. Pokud má tedy moderátor své otázky již předem dané, může dát více vyniknout jejich zvukovým vlastnostem, to se děje například i tím, že dodržuje ortoepickou výslovnost. Improvizaci a typ adresátů tedy považujeme za faktory vzájemně se podmiňující a ovlivňující.

Na závěr lze položit otázku, která by mohla vést k dalšímu bádání, a to do jaké míry formát talk show ovlivňuje samotného moderátora, nebo zda je situace opačná a až sama osoba moderátora vtiskuje talk show její podobu a charakteristické rysy. Jsme toho názoru, že jde o jevy působící současně. Moderátor svůj projev přizpůsobuje pořadu (zejména tedy předpokládanému adresátovi), ve kterém vystupuje, nicméně vždy se do jeho projevu současně promítnou jeho charakteristické zvukové prostředky, které, spolu s jinými faktory, dodávají každému z pořadů na jisté osobitosti.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

BOZDĚCHOVÁ, Ivana. K jazykové úrovni současných televizních debat. ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 157-173. ISBN 80-200-1034-3.

Čeština doma a ve světě. IX. Praha: FF UK, 2001. ISSN 1210-9339.

Čeština doma a ve světě. XVI. Praha: FF UK, 2008. ISSN 1210-9339.

ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3.

ČMEJRKOVÁ, Světla a Hana HOFFMANNOVÁ, ed. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světla a kol. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7.

DANEŠ, František. *Intonace a věta ve spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství československé akademie vět, 1957. ISBN 41 830/56 - C - HS - I/2/7813 - D-572698.

DANEŠ, František. *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1648-3.

HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ. *Slovník žurnalistiky: Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3752-5.

HAVLÍK, Martin. Prozódie a projektivita. ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 232-233. ISBN 978-80-200-1970-7.

HAVLÍK, Martin. Výslovnost. ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 206-209. ISBN 978-80-200-1970-7.

- HOFFMANNOVÁ, Jana. Styl rozhovorů v televizních zábavních pořadech. ČMEJRKOVÁ, Světla a kol. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013, s. 139-175. ISBN 978-80-200-2267-7.
- HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Scientia, spol., 1995. ISBN 80-85827-93-X.
- KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3.
- KRČMOVÁ, Marie. *Fonetika a fonologie: Zvuková stavba současné češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0137-2.
- KRČMOVÁ, Marie. *Úvod do fonetiky a fonologie pro bohemisty*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7368-213-3.
- LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0796-5.
- MÜLLEROVÁ, Olga. Mluvené projevy a komunikační situace. ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 66-83. ISBN 978-80-200-1970-7.
- PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-843-1.
- PALKOVÁ, Zdena. Zvuková stránka řeči ve veřejných projevech. In: *K diferenciaci současného mluveného jazyka: Sborník prací z mezinárodní konference (Ostrava, září 1994)*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1995, s. 104-109. ISBN 80-7042-438-9.
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- ROMPORTL, Milan. *Výslovnost spisovné češtiny: výslovnost slov přejatých: výslovnostní slovník*. Praha: Academia, 1978. ISBN 509-21-856.
- ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. 2. vyd., (v SPN 1.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

VLČKOVÁ-MEJVALDOVÁ, Jana. *Prozodie, cesta i mříž porozumění: Experimentální srovnání příznakové prozodie různých jazyků*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1266-6.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.

ZEMAN, Jiří. Výslovnost. ČMEJRKOVÁ, Světa a kol. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013, s. 277-285. ISBN 978-80-200-2267-7.

Internetové zdroje

Databáze knih - Myšlenky za volantem. *Databazeknih.cz* [online]. Praha: MAFRA, c2008 - 2020 [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/myslenky-za-volantem-453531>

HORÁLKOVÁ, Elena a Jiří HOLOUBEK. „Někdy je to tužší práce,“ říká Karel Šíp o moderování talkshow Všechnopárty. In: *Český rozhlas* [online]. © Český rozhlas, c1997-2020, 31. 8. 2017 [cit. 2020-10-28]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/nekdy-je-tuzsi-prace-rika-karel-sip-o-moderovani-talkshow-vsechnoparty-7460549>

Jan Kraus. In: *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group, c2001-2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/1517-jan-kraus/>

Karel Šíp. In: *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group, c2001-2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/36441-karel-sip/>

Karel Šíp. In: *Databazeknih.cz* [online]. © Databazeknih.cz, c2008 - 2020 [cit. 2020-10-31]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/karel-sip-39646>

Karel Šíp. In: *Filmová databáze* [online]. [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/22049-karel-sip.html>

Koupila jsem husu, tak nevím... In: *Divadlo Viola* [online]. Divadlo Viola, c2018 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://divadloviola.cz/koupila-jsem-husu-tak-nevim/>

KRAUS, Jan. Jan Kraus CV. In: *Krausmagazín: osobní stránky Jana Krause* [online]. Jan Krause, 2017 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.krausmagazin.cz/cv/>

Kraus Jan. In: *Studio DVA divadlo* [online]. Studio DVA divadlo, c2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.studiodva.cz/umelci/kraus-jan/>

KROC, Vladimír. Marek Eben: Můj obličej se nikdy nehodil. In: *Český rozhlas: Dvojka* [online]. Praha: Český rozhlas, © 1997-2020, 3. 7. 2018 [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/marek-eben-muj-oblicej-se-nikdy-nehodil-7577513>

Marek Eben. In: *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group, c2001-2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/7757-marek-eben/>

Na plovárně. In: *Česká televize* [online]. Česká televize, c1996–2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/>

Na plovárně: Karel Šíp. In: *Česká televize* [online]. © Česká televize, c1996 – 2020, 20. 9. 2009 [cit. 2020-10-27]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1093836883-na-plovarne/209522160100011-na-plovarne-s-karlem-sipem>

Oblíbený moderátor Marek Eben doktorem. Čestný titul a zlatou medaili mu udělí Univerzita Hradec Králové. In: *Univerzita Hradec Králové* [online]. Univerzita Hradec Králové, c2020, 6. 3. 2020 [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/media-a-pr/tiskove-zpravy/oblibeny-moderator-marek-eben-doktorem.-cestny-titul-a-zlatou-medaili-mu-udeli-univerzita-hradec-kralove>

Podzimní program na Primě: Nový seriál Sestřičky Modrý kód, Zlatá maska i novinka se Zdeňkem Pohlreichem. In: *Prima* [online]. © FTV Prima spol. [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://prima.iprima.cz/iprima/podzimni-program-na-prime-novy-serial-sestricky-modry-kod-zlata-mask-a-i-novy-porad-se-zdenkem-pohlreichem>

Podzimní vysílací schéma ČT art 2020. In: *Česká televize* [online]. © Česká televize, c1996-2020 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1685.pdf?v=1&_ga=2.33237050.588143908.1603522409-1396209446.1596177146

Podzimní vysílací schéma ČT1 2020. In: *Česká televize* [online]. © Česká televize, c1996-2020 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1681.pdf?v=1&_ga=2.240894855.588143908.1603522409-1396209446.1596177146

Po stopách hvězd: Marek Eben. In: *Česká televize* [online]. © Česká televize, c1996-2020 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10169664663-po-stopach-hvezd/308292320250001/>

Show Jana Krause: O pořadu. In: *Prima* [online]. © FTV Prima spol. [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://prima.iprima.cz/porady/show-jana-krause/o-poradu>

Studio Ypsilon - repertoár. *Studio Ypsilon* [online]. Praha: CTECH, c2014 [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.ypsilonka.cz/repertoar/hrajeme#content>

VLACH, Pavel. Jan Kraus. In: *Filmová databáze* [online]. [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/29693-jan-kraus.html>

Všechnopárty. In: *Česká televize* [online]. © Česká televize, c1996–2020 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/>

VÝBORNÁ, Lucie. Neúspěch je pro mě zdroj zábavy, říká moderátor Kraus. In: *Český rozhlas* [online]. © Český rozhlas, c1997-2020, 27. 7. 2019 [cit. 2020-10-27]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/neuspech-je-pro-me-zdroj-zabavy-rika-moderator-kraus-7750185>

Seznam příloh

Odkazy na internetové zdroje, ze kterých bylo čerpáno při pořizování zvukových nahrávek:

Marek Eben: *Na plovárně*: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/dily/>

analyzované díly:

Jan Vala (14. 10. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000014-na-plovarne-s-janem-valou/>

Vladimír Procházka (21. 10. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000016-na-plovarne-s-vladimirem-prochazkou/>

Jan Stránský (28. 10. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000022-na-plovarne-s-martinem-janem-stranskym/>

Lukáš Krpálek (14. 11. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000020-na-plovarne-s-lukasem-krpalkem/>

Daniel Vaněk (18. 11. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000019-na-plovarne-s-danielem-vankem/>

Karel Oliva (25. 11. 2020): <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/220542151000025-na-plovarne-s-karlem-olivou/>

Jan Kraus: *Show Jana Krause*: <https://showjanakrause.cz/videoarchiv/>

analyzované díly: 14. 10. 2020, 16. 12. 2020, 22. 12. 2020

Karel Šíp: *Všechnopárty*:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/dily/>

analyzované díly:

2. 10. 2020: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/220544160050030/>

9. 10. 2020: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/220544160050029/>

16. 10. 2020: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/220544160050031/>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Příklad neukončené výpovědi s antikadencí; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	49
Obrázek 2: Zvýšení hlasu; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	50
Obrázek 3: Růžově vyznačeno položení důrazu na slovo „televizní“; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	51
Obrázek 4: Úvodní slova pronesena bez důrazu na slově „televizní“; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	51
Obrázek 5: Růžově vyznačená část demonstruje chybné frázování – chybí pauzy i pokles hlasu; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	52
Obrázek 6: Růžově vyznačena pauza oddělující pozdrav od úvodních slov, současně obrázek demonstruje funkční užívání pauz v úvodu; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 25. 11. 2020.....	53
Obrázek 7: Část za předělem vpravo demonstruje důrazné vyslovení jména a příjmení hosta, vyslovení tak nabývá charakter až určitého zvolání, před jménem i příjmením užita pauza; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 16. 12. 2020.....	55
Obrázek 8: Růžově vyznačena výslovnost italského příjmení s důrazem na druhou slabiku od konce; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 16. 12. 2020.....	56
Obrázek 9: Jméno spolu s příjmením proneseno bez pauzy; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	57
Obrázek 10: Růžově vyznačena neutrální melodie při výslovnosti „žeo“; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 22. 12. 2020.....	58
Obrázek 11: Stoupavá intonace, která v koncovém „ne“ klesá do kadence; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	59
Obrázek 12: Intonační průběh otázky zjišťovací; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 22. 12. 2020.....	60

Obrázek 13: Intonační průběh otázky doplňovací; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 22. 12. 2020.....	60
Obrázek 14: Intonační průběh otázky doplňovací; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020...61	61
Obrázek 15: Intonační průběh otázky zjišťovací; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....61	61
Obrázek 16: Růžově vyznačena výrazná melodie v koncovém „že jo“; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 9. 10. 2020.....	62
Obrázek 17: Intonační průběh otázky doplňovací; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 18. 11. 2020.....	64
Obrázek 18: Intonační průběh otázky zjišťovací; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 25. 11. 2020..64	64
Obrázek 19: Otázka zjišťovací s intonačním průběhem charakteristickým pro výpovědi oznamovací; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	65
Obrázek 20: Intonační průběh „udivovacího“ „jó“, který je zakončen antikadencí; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	67
Obrázek 21: Intonační průběh „přítakávacího“ „jójó“; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	67
Obrázek 22: Intonační průběh „udivovacího“ „ahá“; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 22. 12. 2020.....	68
Obrázek 23: Růžově vyznačeny dvě po sobě jdoucí „no“ – 1. „no“ dle intonace považujeme za „přítakávací“, 2. „no“ vybízí hosta k pokračování jeho výpovědi (zaznamenaná intonace bezprostředně předcházející a následující se týká výpovědi hosta); Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 9. 10. 2020.....	69
Obrázek 24: Věta pronesena důrazně se zvýšenou hlasitostí; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	71
Obrázek 25: Růžově vyznačena věta vložená, jejíž poslední dvě slova („beach volejbal“) moderátor vyslovil s důrazem; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	71
Obrázek 26: Výpověď, ve které došlo k položení důrazu na osobu hosta (na zájmeno „vy“ – vyznačeno růžově), Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	72

Obrázek 27: Položení důrazu na závěrečné slovo výpovědi; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 25. 11. 2020.....	73
Obrázek 28: Antikadence vyjadřující údiv a překvapení; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	74
Obrázek 29: Výtka, pronesena vyšším tónem; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	75
Obrázek 30: Vyšší tón sloužící v tomto případě ke zdůraznění informace; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	76
Obrázek 31: Intonační průběh otázky zjišťovací; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020..	77
Obrázek 32: Intonační průběh otázky doplňovací; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	77
Obrázek 33: Intonační průběhy dvou bezprostředně po sobě jdoucích otázek (doplňovací a zjišťovací); Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	78
Obrázek 34: „No jo“ se stoupavou melodií značící údiv; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	78
Obrázek 35: „No jo“ vysloveno s neutrální melodií; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	79
Obrázek 36: Vyjádření údivu; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 4. 11. 2020.....	79
Obrázek 37: Intonační sestup v rámci jednoho dvouslabičného slova (vyznačeno růžově); Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	80
Obrázek 38: Intonační vzestup v rámci jednoho dvouslabičného slova (vyznačeno růžově); Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 21. 10. 2020.....	80
Obrázek 39: Souvětí s absencí pauzy po první větě; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 16. 12. 2020.....	82
Obrázek 40: Protážená počáteční hláska „a“ současně s hezitačním zvukem (HZ); Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 16. 12. 2020.....	83
Obrázek 41: Demonstrace nefunkční distribuce pauz; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	84

Obrázek 42: Užití pauzy až za spojkou „ale“; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	85
Obrázek 43: Demonstrace dlouhé pauzy vyplněné hezitačním zvukem; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	86
Obrázek 44: Růžově vyznačena vyplaněná pauza nádechem a hezitačním zvukem (navíc pauza nelogicky až po spojce „ale“); Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	86
Obrázek 45: Růžově vyznačena pauza vyplněná nádechem ústy a následným hezitačním zvukem, konec výpovědi demonstruje intonační průběh při vyslovení jména a příjmení hosta; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	87
Obrázek 46: Růžově vyznačena pauza vyplněná nádechem nosem a následným hezitačním zvukem; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	88
Obrázek 47: Růžově vyznačena výslovnost slovesa „nezůstal“, v němž dochází k protažení koncové hlásky „l“, která tak určitým způsobem zastává místo hezitačního zvuku; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 9. 10. 2020.....	89
Obrázek 48: Výpověď bez funkčního využívání pauz – pauzy se objevují až v případě nedostatku dechu; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 16. 10. 2020.....	89
Obrázek 49: Ve výpovědi se objevuje množství hezitačních zvuků; růžově vyznačen nádech, protažená hláska „a“ (zde užitá nelogicky – nenese funkci spojky) a následný hezitační zvuk; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 9. 10. 2020.....	90
Obrázek 50: Jednotlivé větné celky oddělovány pauzami; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 21. 10. 2020.....	91
Obrázek 51: Jednotlivé větné celky oddělovány pauzami, růžově vyznačena absolutní pauza; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 21. 10. 2020.....	91
Obrázek 52: Růžově vyznačená potenciální pauza oddělující od sebe dvě věty v rámci souvětí; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 4. 11. 2020.....	92
Obrázek 53: Pauza stojící až za spojkou „že“, po ní následuje nádech a až poté druhá věta souvětí; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 28. 10. 2020.....	93

Obrázek 54: Předěl za spojkou „že“, následuje pauza; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 4. 11. 2020.....	93
Obrázek 55: Růžově vyznačena tichá nevyplněná pauza; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 14. 10. 2020.....	94
Obrázek 56: Růžově vyznačená výpověď pronesena o něco rychlejším tempem (20 slabik za 3,1 sekund => 6,45 slabik za sekundu) než výpovědi bezprostředně předcházející (18 slabik za 3,23 sekund => 5,57 slabik za sekundu) a následující (19 slabik za 3,69 sekund => 5,15 slabik za sekundu), rychleji pronesená (prostřední) výpověď navíc rámcována pauzami; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 9. 10. 2020.....	96
Obrázek 57: Růžově vyznačená pasáž (37 slabik za 5,14 sekund => 7,2 slabik za sekundu) vyslovena téměř dvakrát rychleji než pasáž bezprostředně předcházející (20 slabik za 5,15 sekund => 3,8 slabik za 1 sekundu); Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 21. 10. 2020.....	97
Obrázek 58: Růžově vyznačena pasáž „konstatování“, která byla pronesena téměř dvakrát rychleji než pasáž bezprostředně předcházející a pasáž bezprostředně následující; Marek Eben, <i>Na Plovárně</i> 18. 11. 2020.....	99
Obrázek 59: Krátký smích s dvojitým opakováním „chacha“ – vyznačeno růžově, Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	106
Obrázek 60: Dlouhý smích; obrázek zaznamenává jednotlivá „cha“; Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 14. 10. 2020.....	107
Obrázek 61: Velmi dlouhý smích, Jan Kraus, <i>Show Jana Krause</i> 16. 12. 2020.....	107
Obrázek 62: Smích Karla Šípa, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	108
Obrázek 63: Na Karla Šípa nezvykle hlasitý smích; Karel Šíp, <i>Všechnopárty</i> 2. 10. 2020.....	109
Obrázek 64: Nezvykle hlasitý smích Marka Ebena, <i>Na Plovárně</i> 21. 10. 2020.....	110